

LIBER QUADRAGESIMUS SEPTIMUS.

q. 88 l

I.

R DE PRIUATIS DELICTIS R

- 1 **U**LPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Ciulis constitutio est [B. 60, 11, 1] ^S
poenalibus actionibus heredes non teneri nec ceteros quidem successores: idcirco nec furti
conueniri possunt. sed quamvis furti actione non teneantur, attamen ad exhibendum actione
teneri eos oportet, si possideant aut dolo fecerint quo minus possideant: sed enim et un-
dicatione tenebuntur re exhibita. item condicatio aduersus eos competit. Heredem autem
furti agere posse aequae constat: exsecutio enim quorundam delictorum heredibus data est:
2 ita et legis Aquilae actionem heres habet. sed iniuriarum actio heredi non competit. Non ¹⁰
tantum in furti, uerum in ceteris quoque actionibus, quae ex delictis oriuntur, siue ciuiles
sunt siue honorariae, id placet, ut noxa caput sequatur.
- 2 **I**DEM libro quadragensimo tertio ad Sabinum. Numquam plura delicta con- [B. 60, 11, 2] ^S
currentia faciunt, ut ullius impunitas detur: neque enim delictum ob aliud delictum minuit
1 poenam. Qui igitur hominem subripuit et occidit, quia subripuit, furti, quia occidit, Aquilia ¹⁵
2 tenetur, neque altera harum actionum alteram consumit. Idem dicendum, si rapuit et oc-
3 cedit: nam et ui bonorum raptorum et Aquilia tenebitur. Quaesitum est, si conductus fuerit
ex causa furtiva, an nibilo minus lege Aquilia agi possit. et scripsit Pomponius agi posse,
quia alterius aestimationis est legis Aquilae actio, alterius conductio ex causa furtiva:
namque Aquilia eam aestimationem complectitur, quanti eo anno plurimi fuit, conductio
autem ex causa furtiva non egreditur retrorsum iudicii accipiendo tempus. sed si seruus
sit, qui haec admisit, ex quacumque actione noxae fuerit deditus, perempta est altera actio.
F(XYMOC). Petrus 3, 60 = l. 1: 3, 24 = l. 2 pr. — § 3

¹ requiritur iniuriam accipendi

3 delictis] *ind. F*, delectis *F* 4 quadragen-
simo primo] *F Petr.*, xiii *Y*, xi *M*, *inscr. om. X*
(*in sp. uac.*) *O* 5 here'de's *F²* | *nec*] ne *X²* |
quidem *om. Petr.* 6 teneantur] teantur *X* | ad-
tamen *F*, tamen *Petr.* | actione teneri *eos*]
actione eos teneri *XY*, actionem eorum te-
neri *Petr.* 7 oportet *X*, oportet et *M* |
fecerunt *X* | sed enim et uindicatione (uen-
ditione *X²*) tenebuntur re (*r'e' F²*) exhibita
om. Petr. 8 competit aduersus eos *Petr.* |
heredem ... 10 competit *bis M* 9 aequae] *F*,
undique *Petr.*, *om. XYMO*C | est data *XY Petr.*
10 actionem] actiones *Petr.* | non competit]
competit *Petr.* 11 uerum etiam *M Petr.* | ciuiles sunt (sint *XYMO*C *Petr.*) siue
om. F²: καὶ ταῖς πολιτικαῖς καὶ ταῖς πραιτωριαῖς
BS (Dor.) 12 id] hoc *XYMO*C *Petr.* | caput
noxa *MC* 13 quadragensimo tertio] *FM*,
xliii *O*, iii *XY*, ui *uel xu* *Petr.* | sabinum
'num'quam *F²* 14 ullius] illis *M* 15 igitur]
FMOC, ergo *XY Petr.* | occiderit quia *XYM* |
occiderit aqu. *XC* 16 tenetur ... 17 aquilia
om. X | neque ... consumit *om. Petr.* | harum

om. M | idem dicendum *bis F²*, ita dicendum
M, idem dicendum est *O*, item (*om. dic.*) *Petr.*
17 nam et *om. Petr.* | tenebitur *om. Petr.* | post
tenebitur *ins.* item si quis subreptum flagello
cederit (occiderit *X*) duabus actionibus te-
netur (tenebitur *YO*) furti et ... occiderit
(occidit *M*) tribus actionibus (tenetur furti
et ... actionibus *om. X*) tenebitur item *ins.*
(*om. suo loco § 4*) *XYMO*C: *idem legit Petr.*,
cum post tenebitur *ponat* et si uerberauerit
iniuriarum tenebitur | quaesitum ... 20 nam-
que aquilia] legis enim aquilae *om. rel. Petr.*
18 furtiba *F²* | an nihilominus ... 19 ex causa
furtiva (furtiba *F²*) *om. M* 20 anno'n plurimi
F², anno plurimum *O*, anno plurimum *C Petr.* |
fuit] flunt *M* 21 non egreditur (egradietur
*MO*C) retrorsum (retrorsum *om. Y²C*) iudicii
(retrorsum *h. l. repetit M*) accipiendo tempus]
οὐκ ἀνακλάται εἰς τὸν πρὸ τῆς προκατέρεως
χρόνον *B (Anon.)* 22 haec] *FM*, hoc *XYOC*
Petr. | ex *om. F²*: εἰς οἰασδήποτε ἀγωνίς *B*
(*Anon.*) | noxae] noxae nomine *X* | fuerint *F²*

4 Item si quis subreptum flagello ceciderit, duabus actionibus tenetur furti et iniuriarum: et
 5 si forte hunc eundem occiderit, tribus actionibus tenebitur. Item si quis ancillam alienam
 6 subripuit et flagitauerit, utraque actione tenebitur, nam et servi corrupti agi poterit et
 furti. Item si quis seruum uulnerauit, quem subripuerat, aequae duas actiones locum habe-
 bunt Aquiliae et furti.

3 IDEM libro secundo de officio proconsulis. Si quis actionem, quae ex male- [B. 60, 11, 8] S
 ficiis oritur, uelit exsequi: si quidem pecuniariter agere uelit, ad ius ordinarium remitten-
 dus erit nec cogendus erit in crimen subscribere: enim uero si extra ordinem eius rei poe-
 nam exerceri uelit, tunc subscribere eum in crimen oportebit.

II.

10

R DE FURTIS R

SEPA

1 PAULUS libro trigensimo nono ad edictum. Furtum a furuo, id est [I. 4, 1, 2. B. 60, 12, 1] S*
 nigro dictum Labeo ait, quod clam et obscuru fiat et plerumque nocte: uel a fraude, ut
 Sabinus ait: uel a ferendo et auferendo: uel a Graeco sermone, qui φῶρας appellant fures:

1 immo et Graeci ἀπὸ τοῦ φέρειν φῶρας dixerunt. Inde sola cogitatio furti faciendi non [I.] 15
 2 facit furem. Sic is, qui depositum abnegat, non statim etiam furti tenetur, sed ita, si id
 3 intercipiendo causa occultauerit. Furtum est contrectatio rei fraudulosa lucri fa- [I. 4, 1, 1]
 ciendi gratia uel ipsius rei uel etiam usus eius possessionisue. quod lege naturali prohibi-
 tum est admittere.

2 GAIUS libro tertio decimo ad edictum¹. Furorum genera duo sunt, mani- [B. 60, 12, 2] S*
 festum et nec manifestum.

3 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Fur est manifestus, quem [B. 60, 12, 3] S*
 1 graeci ἐπ' ἀγτοφώρῳ appellant, hoc est eum, qui deprehenditur cum furto. || Et parui re- f. 865'
 2 fert, a quo deprehendatur, utrum ab eo cuius res fuit an ab alio. Sed utrum ita demum
 fur sit manifestus, si in faciendo furto deprehendatur, an uero et si alicubi fuerit depre- 25
 hensus? et magis est, ut et Iulianus scripsit, etsi non ibi deprehendatur, ubi furtum fecit,
 adtamen esse furem manifestum, si cum re furtiva fuerit adprehensus, priusquam eo loci
 rem pertulerit, quo destinauerat.

4 PAULUS libro nono ad Sabinum. 'Quo destinauerit quis auferre' sic accipien- [B. 60, 12, 4] S*
 dum est 'quo destinauerit eo die manere cum eo furto'. 80

5 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Siue igitur in publico [B. 60, 12, 5] S*
 sine in priuato deprehendatur, antequam ad locum destinatum rem perforret, in ea causa
 1 est, ut fur manifestus sit, si cum re furtiva deprehendatur: et ita Cassius scripsit. Sed si
 pertulit quo destinauit, tametsi deprehendatur cum re furtiva, non est manifestus fur.

6 PAULUS libro nono ad Sabinum. Quamuis enim saepe furtum contrectando [B. 60, 12, 6] S*
 fiat, tamen initio, id est faciendo furti tempore, constituere uisum est, manifestus nec ne
 fur esset.

F(XYMOC)

¹ prouinciale ins.

3 flagitau'it'erit F¹, flagellauerit XYMOC: διαφείρας τοὺς τρόπους ἀγτῆς ἢ τὸ σῶμα B
 (Anon.) 6 si quis om. F¹ | qu'a'e F¹
 12 furuo] furto 13 obscure Inst. 14 et
 auferendo] id est auferendo Inst.: ἀπὸ τοῦ
 φέρειν τὸ πρᾶγμα ἡτοι ἀφαιρεῖσθαι BS (Dor.)
 15 τοῦ om. F¹ 16 si 'id' F¹: ὅτε ... ἀπο-
 κρύψει τὸ δεπόσιτον BS (Dor.) 22 manife-
 stum F¹ 25 faciendo furto] F² cum BS (Dor.):
 ὅτε ἐν ἀγτῷ τῷ ἀμαρτάνειν τὴν κλοπὴν συ-
 λλαμβάνεται, faciendo (om. furto) F¹ | alicub*'i*
 F²: ἐὰν ἀλλαχοῦ συλληφθῇ BS 28 quo desti-

nauerat add. F² supplemento fortasse con-
 jectura reperto et propterea imperfecto: nam
 in digestis uere fuisse quo eam ab initio perferre
 destinauerat uidentur indicare BS (Dor.): ἐνθα
 ωρισεν ἐξ ἀρχῆς ἀποθέσθαι ἀγτό: presse enim
 interpres sequitur Latina 35 quamuis enim
 saepe furtum contrectando fiat] εἰ καὶ τὰ μά-
 lista γάρ πολλάκις ἀπὸ τῆς ψηλαφίσεως ἀμαρ-
 τάνεται κλοπή B (Anon.), εἰ καὶ τὰ μάλιστα γάρ
 πολλάκις ἀμαρτάνει κλοπὴν ὡς πολλάκις ψηλα-
 φῶν τὸ πρᾶγμα τὸ κλοπιμαῖον BS (Dor.)

- 7 ULPIANUS libro quadragesimo primo ad Sabinum. Si quis in seruitute furtum fecerit et manumissus deprehendatur, an fur manifestus sit, uideamus. et ait Pomponius libro nono decimo ex Sabino non posse eum manifesti conueniri, quia origo furti in seruitute facti non fuit manifesti. Ibidem Pomponius eleganter scripsit deprehensione fieri manifestum furem: ceterum si, cum tibi furtum facerem de domo tua, abscondisti te, ne te occidam, etiamsi uidisti furtum fieri, attamen non est manifestum. Sed Celsus deprehensioni hoc etiam adicit, si, cum uidisses eum subripientem et ad comprehendendum eum accurrisse, abieco furto effugit, furem manifestum esse: Paruque referre putat, dominus an uicinus an quilibet transiens adprehendat.
- 8 GAIUS libro tertio decimo ad edictum prouinciale. Nec manifestum furtum quid sit, apparet: nam quod manifestum non est, hoc scilicet nec manifestum est.
- 9 POMPONIUS libro sexto ad Sabinum. Ei, qui furti actionem habet, adsidua contrectatione furis non magis furti actio nasci potest, ne in id quidem, in quod creuisset postea res subrepta. Sed si eam a fure uindicassem, condicatio mihi manebit. sed potest dici officio iudicis, qui de proprietate cognoscit, contineri, ut non aliter iubeat restitui, quam si condicitionem petitor remitteret: quod si ex condicione ante damnatus reus litis aestimationem sustulerit, ut aut omnimodo absoluat reum aut (quod magis placet), si paratus esset petitor aestimationem restituere nec restituetur ei homo, quanti in litem iurasset, damnaretur ei possessor.
- 10 ULPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Cuius interfuit non subripi, is actionem furti habet.
- 11 PAULUS libro nono ad Sabinum. Tum is cuius interest furti habet actionem, si honesta causa interest.
- 12 ULPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Itaque fullo, qui curanda polienda uestimenta accepit, semper agit: praestare enim custodiam debet. si autem soluendo non est, ad dominum actio reddit: nam qui non habet quod perdat, eius periculo nihil est. Sed furti actio malae fidei possessori non datur, quamuis interest eius rem non subripi, quippe cum res periculo eius sit: sed nemo de improbitate sua consequitur actionem et ideo soli bonae fidei possessori, non etiam malae fidei furti actio datur. Sed et si res pignori data sit, creditori quoque damus furti actionem, quamuis in bonis eius res non sit: quin immo non solum aduersus extraneum dabimus, uerum et contra ipsum quem dominum furti actionem, et ita Iulianus scripsit. nec non et ipsi domino dari placet, et sic fit, ut non teneatur furti et agat. ideo autem datur utrique, quia utriusque interest sed utrum semper creditoris interest an ita demum, si debitor soluendo non est? et putat Pomponius semper eius interesse pignus habere, quod et Papinianus libro duodecimo questionum probat: et uerius est ubique uideri creditoris interesse, et ita et Iulianus saepissime scripsit.
- 13 PAULUS libro quinto ad Sabinum. Is, cui ex stipulatu res debetur, furti actionem non habet, si ea subrepta sit, cum per debitorem stetisset, quo minus eam daret.

F(XYMO_C)

¹ ex ins. (cf. L 77 § 1 h. t.) ² si soluendo est ins. ³ non] nonnumquam (u. i.)?

2 sit'q' uideamus *F* 3 quia origo furti in seruitute facti non fuit manifesti] ἐπειδὴν ἡ ῥίζα καὶ ἡ ἀργὴ τῆς κλοπῆς τῆς ἐν δούλειᾳ γενόμενης οὐχ εἴρεν αὕτων μανιφεστον *BS* (*Dor.*) 5 post facerem est spatium uacuum quattuor litterarum in *F* 6 bidisti *F* 8 accurrisses] accurrussent *F* 10 ad i' edictum *F* 13 furis] foris *F* 14 condicione ne mihi *F* 16 remitteret *F* 24 polienda] *edd.* cum *BS* (*Dor.*): ἐπὶ τῷ κναφῆναι ἡ φροντισθῆναι collato *Gai* 3, 143. 162. 165, polienda *F*

26 nam qui om. *F*: ὁ ἔπει τὸν ἔχων *BS* (*Dor.*) 37 fidei¹ *F* 38 inproutitate *F* 33 ut non (non del. *Y*) teneatur (tenetur *Y*) furti et agat] *FXYMO_C*: non del. *Cuiaci* (*ad inst. 4, 1 et obss. 11, 11, 16, 30*) *collatis BS* (*Dor.*): καὶ οὔτω συμβαίνει τὸν αὕτων ἀνθρώπων ἐνάρειν καὶ ἐνάρεσθαι τῷ φούρτῃ et *Paulo* 2, 31, 19: rem pignori datam debitor creditori subtracthendo furtum facit, quam si et ipse similiter amiserit, suo nomine persecui potest | interest]. *f. intest F* 39 steti² tiasset *F*

14 ULPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Eum qui emit, si non tradita [B. 60, 12, 14] S est ei res, furti actionem non habere, sed adhuc uenitioris esse hanc actionem Celsus scripait. mandare eum plane oportebit emptori furti actionem et condictionem et uindicationem, et si quid ex his actionibus fuerit consecutus, id praestare eum emptori oportebit: quae sententia uera est, et ita et Iulianus. et sane periculum rei ad emptorem pertinet, 5 dummodo custodiam uenitior ante traditionem praestet. Adeo autem emptor ante traditionem furti non habet actionem, ut sit quaesitum, an ipsius subripiendo rem emptor furti teneatur. et Iulianus libro uicensimo tertio digestorum scribit: si emptor rem, cuius custodiam uenitorem praestare oportebat, soluto pretio subripuerit, furti actione non tenetur. plane si antequam pecuniam solueret, rem subtraxerit, furti actione teneri, perinde ac si 10 1 pignus subtraxisset. Praeterea habent furti actionem coloni, quamuis domini non sint, 2 quia interest eorum. Is autem, apud quem res deposita est, uideamus, an habeat furti actionem. et cum dolum dumtaxat praestet, merito placet non habere eum furti actionem: quid enim eius interest, si dolo caret? quod si dolo fecit, iam quidem periculum ipsius 15 3 est, sed non debet ex dolo suo furti quaerere actionem. Iulianus quoque libro uicensimo secundo digestorum scribit: quia in omnium furum persona constitutum est, ne eius rei nomine furti agere possint, cuius ipsi fures sunt, non habebit furti actionem is, apud quem 4 res deposita est, quamuis periculo eius esse res coeperit qui eam contrectauit. Papinianus tractat, si duos seruos ob decem aureos pignori acceperim et alter subripiatur, cum alter quoque, qui sit retentus, non minoris decem ualeret: utrum usque ad quinque tantum 20 habeam furti actionem, quia in alio habeo saluos quinque? an uero, quia mori potest, dici debeat in decem fore actionem, etiamsi magni pretii sit is qui retinetur? et ita putat: non enim respicere debemus pignus, quod subreptum non est, sed id quod subtractum est. 5 Idem scribit, si, cum mihi decem deberentur, seruus pignori datus subtractus sit, si actione furti consecutus fuero decem, non competere mihi furti actionem, si iterum subripiatur, 25 quia deauit mea interesse, cum semel sim consecutus. hoc ita, si sine culpa mea subripiatur: nam si culpa mea, quia interest eo quod teneor pigneratice actione, agere potero. quod si culpa abest, sine dubio domino competere actio uidetur, quae creditori non com- 6 petit. quam sententiam Pomponius quoque libro decimo ad Sabinum probat. Idem dicunt, 29 et si duo serui subrepti sint simul, competere utriusque nomine furti actionem creditori, f. 366' sed non in totum, sed pro qua parte, in singulos diuiso eo quod ei debetur, eius interest: separatum autem duobus subreptis, si unius nomine solidum consecutus sit, alterius nihil 7 consequetur. Item Pomponius libro decimo ex Sabino scripsit, si is cui commodaui dolo 8 fecerit circa rem commodatam, agere eum furti non posse. Idem Pomponius probat et in 9 eo, qui rem mandato alicuius accepit preferendam. An pater, cuius filio commodata res 35 est, furti actionem habeat, quaeritur. et Iulianus ait patrem hoc nomine agere non posse, quia custodiam praestare non debeat: sicut, inquit, is qui pro eo, cui commo- [Ep. 19, 30 data res est, fideiussit, non habet furti actionem. neque enim, inquit, is, cuiuscumque F(XYMOC). Petrus 2, 17 = l. 14 pr. § 1. 2

1 uicensimo nono] xxviii MO Petr. | non tradita est ei res *F⁴*, ei non est res tradita Petr., non tradita est sibi res *C* | 2 sed] sed et Petr. | 3 scribit XMC Petr. | eum om. Petr. | et uindicationem et condictionem *X*, et condictionem uindicationem (*om.* et) *M* | 4 emptori eum oportebit Petr., oportebit emptori (*om.* eum) *O* | 5 et iulianus] iulianus *Y* | *O*, iulianus scribit Petr., iulianus ait *XY MC* | 6 uenitior custodiam Petr. | ante traditionem praestet *F²*, praestet ante trad. *X⁴*, praestet ante trad. furti non habet *X⁴*, ante trad. praestaret *Y* | 7 forti non *F⁴* | furti teneatur *om.* *X⁴* | 8 et] unde Petr. | uicensimo tertio] xxxiii *X*, xii *C* | digestorum *om.* *XY* | scripsit *XYMOC* | rem cuius] cuius rem *Y²*

9 oportebat] oportebit *O* | actione non tenuer] actione non nascitur Petr. | 10 pecuniam] pretium Petr. | soluerat *F⁴*, soluerit *MC* | subtraxit Petr. | actionem *M* | teneri perinde] tenetur proinde Petr. | 11 habent e' furti actionem coloni (*sic*) *F²*, coloni habent actionem furti Petr., hanc furti act. coloni (*om.* habent) *M* | 12 eorum interest Petr. | 15 qu'a'erere *F²* | 20 quinque] tantum *F⁴* | 26 mea 'si' interesse *F²* | 27 interest *F²* | 28 quae creditori] *F²*, quereditori ae' *F⁴* | 30 seruo'i] *F⁴* | 31 eius *om.* *F²* | 32 sit *om.* *F²* | 35 cuius] eius *F²* | 36 queritur *F* | 37 inquit *F²* | 38 inquit *F²* | is cuiuscumque intererit] φτινι καθ' οιονδηποτε λογον διενηνοχε BS (Dor.)

intererit rem non perire, habet furti actionem, sed qui ob eam rem tenetur, quod ea res culpa eius perierit: quam sententiam Celsus quoque libro duodecimo digestorum probat.

11 Is qui precario seruum rogauerat subrepto eo potest quaeri an habeat furti actionem. et cum non est contra eum ciuilis actio (quia simile donato precarium est) ideoque et interdictum necessarium uicium est, non habebit furti actionem. plane post interdictum reddi-

12 tum puto eum etiam culpam praestare et ideo et furti agere posse. Quod si conduxit 13 quis, habebit furti actionem, si modo culpa eius subrepta sit res. Si filius familias sub- 14 reptus sit, patrem habere furti actionem palam est. Si res commodata est et is cui com- 15 modata est decesserit: quamuis hereditati furtum fieri non possit et ideo nec heres eius cui commodata est possit agere, tamen commodator poterit furti agere: idemque et in re 16 pignerata uel in re locata. licet enim hereditati furti actio non adquiratur, tamen alii, 17 cuius interest, adquiritur. Non solum autem in re commodata competit ei cui [Ep. 6, 44] 18 commodata est furti actio, sed etiam in ea, quae ex ea adgnata est, quia et huius custodia ad eum pertinet. nam et si seruum tibi commodauro, et uestis eius nomine furti ages, 19 quamuis uestem, qua uestitus est, tibi non commodauerim. item si iumenta tibi commo- 20 dauero, quorum sequella erat eculeus, puto competere furti actionem etiam eius nomine, 21 quamuis ipse non sit commodatus. Qualis ergo furti actio detur ei, cui res com- [Ep.] 22 modata est, quae sit est. et puto omnibus¹, quorum periculo res alienae sunt, ueluti 23 commodati, item locati pignorisue accepti, si haec subreptae sint, omnibus furti actiones² 24 competere: condicatio autem ei demum competit, qui dominium habet. Si epistula, quam 25 ego tibi misi, intercepta sit, quis furti actionem habeat? et primum quaerendum est, cuius sit epistula, utrum eius qui misit, an eius ad quem missa est? et si quidem dedi seruo eius, statim ipsi quaesita est, cui misi: si uero procuratori, aequa (quia per liberam personam possessio quaeri potest) ipsius facta est, maxime si eius interfuit eam habere. quod si ita misi epistulam, ut mihi remittatur, dominium meum manet, quia eius nolui amittere: uel transferre dominium. quis ergo furti aget? is cuius interfuit eam non subripi, id est ad cuius utilitatem pertinebant ea quae scripta sunt. et ideo quaeri potest, an etiam is, cui data est preferenda, furti agere possit. et si custodia eius ad eum pertineat, potest: sed et si interfuit eius epistulam reddere, furti habebit actionem. finge eam epistulam fuisse, quae continebat, ut ei quid redderetur fieret: potest habere furti actionem: uel si custodiam eius rei³ recepit uel mercedem preferendas accipit. et erit in hunc casum similis causa eius et cauponis aut magistris nauis: nam his damus furti actionem, si sint soluendo, quoniam periculum rerum ad eos pertinet.

15 PAULUS libro quinto ad Sabinum. Creditoris, cuius pignus subreptum est, [B. 60, 12, 15] 16 non credito tenuis interest, sed omnimodo in solidum furti agere potest: sed et pigneratice⁴ 17 actione id quod debitum excedit debitori praestabit. Dominus, qui rem subripuit, in qua 18 usus fructus alienus est, furti usufructuario tenetur. Sed eum qui tibi commodauerit, si 19 eam rem subripiat, non teneri furti placuisse Pomponius scripsit, quoniam nihil tua inter-

F(XYMOC). Petrus 3, 25 = L. 15 § 1. 2 (usque ad u. 38 scripsit)

¹ omnibus] obligatis? ² actionem? ³ rei del. (edd.)

3 seruum] **XYMOC**, seruo **F**: ὁ λαβὼν κατὰ πρεκαριῶν νομῆν οἰκέτην **BS** (**Dor.**) 7 si filius familias subreptus sit; **sic legit etiam Dorotheus**: ἐὰν ὑπεζόγιος γιὸς τίνος ἐκλάπη **BS** eandemque lectionem flagitat scholium 1 ad B. 60, 12, 38: *quasi esset si filio familias subreptum sit, uertit Anonymus*: ἐὰν ὁ ὑπεζόγιος κλοπὴν ὑποστῆ **B** 15 qua] quam **F** 16 egleus **F** 17 ergo non furti **F** 18 quae*sit*um **F** | et puto omnibus quorum seq.] καὶ nomizω γενικῶς πάσι τοῖς ἐπὶ ἄλλοτροις πράγμασι κινδύνευσιν, οἷον τῷ χριστῷ μένῳ, τῷ μισθωσαμένῳ, τῷ εἰς ἐνέχυρον λα-

βόντι κλεπτομένῳ τῶν τοιούτων πράγματων ἀρμόσειν τὴν φούρτην **BS** (**Dor.**), πάντες οἱ κινδύνευοντες ἐπ' ἄλλοτρῷ πράγματι κλαπέντος αὐτοῦ ἔχογι τὴν περὶ κλοπῆς ἀγωγήν, ὡς ἐπιτοῦ ἐν χρήσει διάδομένου... πράγματος **B** (**Anon.**) 26 interfuit⁵ **F** | ea'de'm **F** 34 cuius] eius **F** 36 qua] quam **M** 37 tenetur] tenetur **XYMOC** Petr., non tenebitur **O** | qui tibi commodauerit (commodaderit **F**) si eam rem (rem om. **Y**) subripiat (subripuit **X**, subripuerit **C**) qui rem quam tibi commodauit surripuit Petr. 38 furti] furti actione **MC** | placuisse om. Petr. | scribit **MC Petr.**

esset, utpote cum nec commodati tenearis. ergo si ob aliquas impensas, quas in rem commodatam fecisti, retentionem eius habueris, etiam cum ipso domino, si eam subripiat, habebis furti actionem, quia eo casu quasi pignoris loco ea res fuit.

16 IDEM libro septimo ad Sabinum. Ne cum filio familias pater furti agere [B. 60, 12, 16] S possit, non iuris constitutio, sed natura rei impedimento est, quod non magis cum his, 5 quo in potestate habemus, quam nobiscum ipsi¹ agere possumus.

17 ULPIANUS libro trigensimo nono ad Sabinum. Serui et filii nostri furtum [B. 60, 12, 17] S quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur: neque enim qui potest in furem statuere, necesse habet aduersus furem litigare: idcirco nec actio ei a eteribus prodita est.

1 Unde est quaesitum, si fuerit alienatus uel manumissus, an furti actione teneatur. et placet 10 non teneri: neque enim actio, quae non fuit ab initio nata, oriri potest² aduersus hunc furem. plane si manumissus conrectabit, dicendum erit teneri eum furti iudicio, quia 2 hodie furtum fecit. Cum autem seruus, quem emi traditusque mihi est, a me redhibeatur, non est in ea causa, ut perinde habeatur, atque si meus numquam fuisset, sed et fuit et desiit. idcirco dicit Sabinus eum, si furtum fecit, in ea esse causa, ut furt³ eius nomine 15 is qui redhibuit agere non possit. sed etsi non possit, attamen ratio haberri debet eius 3 quod fecit, cum redhiberi cooperit, idque actione redhibitoria continetur. Illud quaesitum est, si, cum in fuga esset seruus, furtum domino fecisset, an aequo posset habere actionem aduersus eum, qui in potestatem domini non regressum bona fide possidere cooperit. mouet quaestionem, quod, quamuis possidere serum eo tempore, quo in fuga est, videor, 20 attamen furti actione non teneor, quasi non sit in mea potestate: quod enim uideor possidere, ad usucacionem tantum mihi proficere Julianus scribit. dicit igitur Pomponius libro septimo decimo ex Sabino competere furti actionem huic domino, cuius seruus in 24 fuga fuit.

18 PAULUS libro nono ad Sabinum. Quod dicitur noxam caput sequi, tunc [B. 60, 12, 18] S uerum est, ut quae initio aduersus aliquem nata est caput nocentis sequatur⁴: ideoque si seruus tuus furtum mihi fecerit et dominus eius effectus eum uendidero, non posse me agere cum emptore Cassiani putant.

19 ULPIANUS libro quadragesimo ad Sabinum. In actione furti sufficit rem [B. 60, 12, 19] S 1 demonstrari, ut possit intellegi. De pondere autem uasorum non est necesse loqui: sufficiet 2 so igitur ita dici 'lancem' uel 'discum' uel 'pateram': sed adscribenda etiam materia est, utrum 2 argentea an aurea an alia quae sit. Quod si quis argentum infectum petat, et massam 3 argenteam dicere et pondus debebit ponere: Signati argenti numerum debebit completi, 4 ueluti aureos tot pluresue furto ei abesse. De neste quaeritur, | an color eius dicendus f. 367' 5 sit. et uerum est colorem eius dici oportere, ut, quemadmodum in uasis dicitur patera 36 aures, ita et in neste color dicatur. plane si quis iuret pro certo se colorem dicere non 6 posse, remitti ei huius rei necessitas debet. Qui rem pignori dat eamque subripit, furti actione tenetur. Furtum autem rei pigneratae dominus non tantum tunc facere uidetur,

F(XYMO). Petrus 3, 25 = l. 16: 2, 50 = l. 19 § 5. 6

¹ ipsis (u. i.)? ² postea ins. (u. i.) ³ exciderunt quaedam ad hoc exemplum: donec noxius ad eum statum peruererit, a quo noxa incipere non potuisse

1 utpote X (marg. P[is]is) puto) YMOC, ut-
putote F⁴ 4 idem] Помп. B | septimo] F,
u XYMO: inscr. l. praece. ad hanc quoque refert
Petrus | ne] nec C, ut autem Petr. 5 con-
stitutio iuris Petr. | post rei ins. nisi rem
castrensem filius habeat Petr. | non om. X⁶
6 in] im F | ipsis Petri codd. plerique 11 ne-
que ... 12 furem] ἡ γάρ εἰς ἀρχῆς μὴ τεχθεῖσα
ἀγωγή κατὰ τούτου τοῦ κλέπτου οὐδὲ μετὰ ταῦτα
δύναται γεννηθῆναι BS (Dor.) 12 conrecta-
bit sic F cum BS: ψιλαφίσει 13 'hodie
F² | rethibeatur F² 17 quaesitum F²

19 potestate'm' domini F² 22 usucacionem
'non' tantum F² 28 cum emptore] X² cum
BS (Dor.): κατὰ τοῦ ἀγοράσαντος αὐτὸν, cum
debitore FX²Y (adscr. glossa: cum emptore
M[artinus]) MOC 29 quadragesimo] FYMO
Petr., om. X 30 sufficiet F² 31 adscri-
benda est] Δεῖ δὲ προγράφειν (scr. προσγράφειν)
BS (Dor.) 33 debebet F² 34 plurisue F:
ἢ πλειονας BS (Dor.) | queritur F 37 subri-
puit O, subripiat Petr. 38 autem] enim
MC | facere uideatur F², uidetur facere Petr.

cum possidenti siue tenenti creditor iufert, uerum et si eo tempore abstulerit, quo non possidebat; ut puta si rem pigneratam uendidit: nam et hic furtum eum facere constat. et ita et Iulianus scripsit.

- 20 PAULUS libro nono ad Sabinum. Cum aes pignori datur, etiamsi aurum [B. 60, 12, 20] esse dicitur, turpiter fit, furtum non fit. sed si datum est aurum, deinde, cum dixisset se 5 ponderare aut obsignare uelle, aes subiecit, furtum fecit: rem enim pignori datam inter- 1 uertit. Si bona fide rem meam emeris eamque ego subripuero, uel etiam tuus usus fructus sit et eam contrectauero, tenebor tibi furti actione, etsi dominus rei sum. sed his casibus usucapio quasi furti uiae rei non impeditur, quoniam et si alias subripiat et in meam po- 10 testatem reuersa res fuerit, usucapiebatur.
- 21 PAULUS¹ libro quadragensimo ad Sabinum. Uolgaris est quaestio, an is, [B. 60, 12, 21] qui ex aceruo frumenti modium² sustulit, totius rei furtum faciat an uero eius tantum quod abstulit. Ofilius totius acerui furem esse putat: nam et qui aurem aliquius tetigit, inquit Trebatius totum eum uideri tetigisse: proinde et qui dolium aperuit et inde paruum uini abstulit, non tantum eius quod abstulit, uerum totius uidetur fur esse. sed uerum est in 15 tantum eos furti actione teneri, quantum abstulerunt. nam et³ si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit et omnes res, quae in eo erant, contrectauerit atque ita dis- cesserit, deinde reuersus unam ex his abstulerit et antequam se reciperet, quo destinauerat, deprehensus fuerit, eiusdem rei et manifestus et nec manifestus fur erit. sed et qui se- 1 getem luce secat et contrectat, eius quod secat⁴ manifestus et nec manifestus fur est. Si 20 is, qui uiginti nummorum saccum deposuisset, alium saccum, in quo scit triginta esse, er- rante eo qui dabat acceperit, putauit autem illic sua uiginti esse, teneri furti decem no- 2 mine placet. Si quis aes subripuit, dum aurum se subripere putat, uel contra, ex libro octauo Pomponii ad Sabinum aut⁵ minus esse, cum plus esset: eius quod subripuit, fur- 3 tum committit: idem Ulpianus⁶. Sed et si quis subripuit furto duos sacculos, unum decem, 15 alterum uiginti, quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum: profecto dicemus tantum unius, quem putauit alienum, furtum eum facere, quemadmodum si duo poculi abstulerit, quorum alterum suum putauit, alterum scit alienum: nam et hic unius fit fur- 4 tum. Sed si ansam in poculo suam putauit uel uere fuit, totius poculi eum furtum facere 5 Pomponius scripsit. Sed si de naui onerata furto quis sextarium frumenti tulerit, utrum⁷ totius oneris an uero sextari tantum furtum fecerit? facilius hoc quaeritur in horreo pleno: et durum est dicere totius furtum fieri. et quid si cisterna uini sit, quid dicet⁸? aut aquae cisterna? quid deinde si nauis⁹ uinaria (ut sunt multae, in quas uinum effunditur), quid dicemus de eo, qui uinum hausit? an totius oneris fur sit? et magis est, ut et hic non 6 totius dicamus. Certe si proponas in apotheca amphoras esse uini easque subtractas, sin- 10 gularum furtum || fit, non totius apothecae, quemadmodum si ex pluribus rebus mouen- 15 t¹⁰

F(XYMO C)

¹ Ulpianus (u. i.)? ² idem Graeci (ένα μόδιον BS): modicum (Hoffmann: cf. u. 14)? ³ nam et del. ⁴ eius quod secat⁵ talia requiruntur: eius quod sequente nocte asportans depre- henditur ⁵ ex libro octauo Pomponii ad Sabinum aut, item idem Ulpianus ab hoc certe loco aliena sunt: fortasse compilatores sic fere non dederunt, sed dare voluerunt: POMPONIUS libro octauo ad Sabinum. aut minus esse cum plus esset. UPLIANUS libro quadragensimo ad Sabinum. eius quod subripuit furtum committit ⁶ dicetur? ⁷ nauis est?

¹ creditori tenenti Petr., tenenti pignus cre- ditori Y², tenenti creditori pignus MO | et] etiam XYMOC Petr. 2 uendit Y, uendide- rit O | furtum facere eum MC, eum furtum facere Petr. | constat et ita om. Petr. 3 et iulianus scripsit) et iulianus scribit X, iulia- nus scribit Y Petr., scripsit iulianus M, iulia- nus scripsit OC 9 in] ia F¹ | mea potestate F 11 paulus] F¹ cum B: idem (cf. u. 25), ulpianus F² conjectura uera 13 in-

quid F² 17 qu'a'e in F² 19 fur' erit F² | sed et qui segetem luce (sic FX*Y, ante lucem X*Y'MOC) seq.] ὥσπερ καὶ οἱ λόιτι ἐν φωτὶ ψηλαφίσας καὶ κόψας B (Διον.): Graeci uidentur inuenisse quae nos inuenimus 21 in quo scit in quo' triginta F⁴ 22 acce- perat F⁴ 25 ulpianus] FC, iulianus XYMO | qui'd's F⁴ 27 un'i'us F⁴ 28 quorum] quo- romul F² | putabit F 31 orreο F 34 ma- gis' F² 35 propanas F | 'e'asque F⁴

7 tibus in horreo reclusis unam tulerit. Qui furti faciendi causa conclave intrauit, nondum fur est, quamuis furandi causa intravit. quid ergo? qua actione tenebitur? utique iniu-
8 riarum: aut de ui accusabitur, si per vim introiuit. Item si maioris ponderis quid aperuit
aut refregit, quod tollere non possit, non est omnium rerum cum eo furti actio, sed earum
tantum quas tulit, quia totum tollere non potuit. proinde si inuolucrum, quod tollere non 5
potuit, soluit, ut contrectet, deinde contrectauit quasdam res: quamuis singulas res, quae
in eo fuerunt, tollere potuerit, si tamen totum inuolucrum tollere non potuerit, singularum
rerum, quas tulerit, fur est, ceterarum non est. quod si totum uel tollere potuit, dicimus
eum totius esse furem, licet soluerit, ut singulas uel quasdam tolleret: et ita et Sabinus
9 ait. Si duo plures unum tignum furati sunt, quod singuli tollere non potuerint, dicen-
dum est omnes eos furti in solidum teneri, quamuis id contrectare nec tollere solus posset,
et ita utimur: neque enim potest dicere pro parte furtum fecisse singulos, sed totius rei
10 uniuersos: sic fiet singulos furti teneri. Quamuis autem earum quoque rerum, quas quis
non abstulit, furti teneatur, attamen condici ei non potest, idcirco quia condici ea res, quae
ablati est, potest: et ita et Pomponius scribit.

15

22 PAULUS libro nono ad Sabinum. Si quid fur fregerit aut ruperit, quod [B. 60, 12, 22] S
1 non etiam furandi causa contrectauerit, eius nomine cum eo furti agere non potest. Si
eo consilio arca refracta sit, ut uniones puta tollerentur, hique furti faciendi [B. 60, 12, 24]
causa contrectati sint, eorum tantummodo furtum factum uideri: quod est uerum. nam
ceterae res, quae seponuntur, ut ad uniones perueniatur, non furti faciendi causa con-
2 trectantur. Qui lancem rasit, totius fur est et furti tenetur ad id, quod domini interest.

23 UPLIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Impuberem furtum fa- [B. 60, 12, 23] S
cere posse, si iam doli capax sit, Iulianus libro uicissimo secundo digestorum scripsit:
item posse cum impubere damni iniuria agi, quia id¹ furtum ab impubere fit. sed modum
esse adhibendum ait: nam in infantes id non cadere. nos putamus cum impubere culpae²
capace Aquilia agi posse. item uerum est, quod Labeo ait, nec ope impuberis [B. 60, 12, 24]
furto facto³ teneri eum.

24 PAULUS libro nono ad Sabinum. Nec minus etiam condici ei posse Iulia- [B. 60, 12, 23] S
nus scripsit.

29

25 UPLIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Uerum est, quod pleri- [B. 60, 12, 25] S
1 que probant, fundi furti agi non posse. Unde quaeritur, si quis de fundo ui deiectus sit,
an condici ei possit qui deiecit. Labeo negat: sed Celsus putat posse condici possessio-
2 nem, quemadmodum potest re mobili subrepta. Eorum, quae de fundo tolluntur, ut puta
arborum uel lapidum uel harenarum uel fructuum, quos quis furandi animo decerpit, furti
agi posse nulla dubitatio est.

35

26 PAULUS libro nono ad Sabinum. Si apes ferae in arbore fundi tui apes³ [B. 60, 12, 26] S
fecerint, si quis eas uel fauum abstulerit, eum non teneri tibi furti, quia non fuerint tuae:
1 easque constat captarum terra mari caelo numero esse. Item constat colonum, qui nummis
colat, cum eo, qui fructus stantes subripuerit, acturum furti, quia, ut primum decerpitus
esset, eius esse coepisset.

40

F(XYMO)

¹ id del. (similiter Hal.: cf. D. 9, 2, 5, 2)

² idem Graeci: non ins. (similiter Iauch)

³ idem

Graeci (u. i.): fauus (Schulting)?

1 tulerit f qui F⁴ 2 te-ne-bitur F² 3 ac-
cusanxit F⁵ | introibit F⁵ 5 potuit q' pro-
inde F⁶ 10 unum F⁷ 16 rumperit F⁸
17 §§ 1. 2 Basilica interponunt inter uerba
u. 26 agi posse et item uerum est, sed
adnotatur: τὰ παρόντα β' θέματα ἐν τīci
τῶν βεβλιών ἀνωτέρω ἐν τῷ κβ' κεφ. κείναι
18 unī'ones F⁹ 19 c'on'ausa F¹⁰ 20 ce-
ter'a'e F¹¹ 23 posse s' si F¹² | 'ca'rax F¹³
26 nec ope seq.] спουδάσας δὲ (οἱ δεκτικός
δόλογοι ἄνηβος) ἀλλω κλέπτοντι οὐχ ὑπόκειται

τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ B (Anon.) 30 primo
om. F¹⁴ 32 labeo ... putat] καὶ ὁ Λαβέων καὶ
οἱ Κέλσος νομίζογι BS (Dor.) 33 εορυ ...
ut puta om. F¹⁵, uertunt B (Anon.): ἀρμόζει δε
ἐπὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἐπαρθείσι κλοπιμαίῳ λογισμῷ,
τύχον δένδροις et BS (Dor.): ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἐκ
τοῦ ἀγροῦ δένδρον τύχον 34 furandi animo]
sic edd. cum BS: φογράνδι ἀνίμῳ et B: κλο-
πιμαίῳ λογισμῷ, fraudandi animo F¹⁶ 36 tui
apes] tuidpes F¹⁷: ἐὰν ... μέλισσαι γονήν ἐποιη-
can BS (Dor.).

- 27 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Qui tabulas uel causationes amouet, furti tenetur non tantum pretii ipsarum tabularum, uerum eius quod interfuit: quod ad aestimationem refertur eius summae, || quae in his tabulis continetur, scilicet f. 368 si tanti interfuit, ut puta si chirographa aureorum decem tabulae¹ fuerint, dicimus hoc duplicari. quod si iam erant inanes, quia solutum proponebatur, numquid ipsarum taptum² tabularum pretii uideatur esse aestimatio facienda? quid enim interfuit huius? sed potest dici, quia nonnumquam debitores tabulas sibi restitui petant, quia³ nonnumquam calumniantur debitores⁴ quasi indebito soluto, ab his⁵ interesse creditoris tabulas habere, ne forte controuersiam super ea re patiatur. et generaliter dicendum est in⁶ id quod interest duplari. Inde potest quaeri, si quis, cum alias probationes mensaeque scripturam haberet, 10 chirographi furtum passus sit, an aestimari duplo chirographi quantitas debeat. et numquid non, quasi nihil intersit? quantum enim interest, cum possit debitum aliunde probare? quemadmodum si in binis tabulis instrumentum scriptum sit: nam nihil uidetur deperdere, 2 si⁷ futurum est, ut alio chirographo saluo securior sit creditor. Apocha quoque si fuerit subrepta, aequo dicendum est furti actionem in id quod interest locum habere: sed nihil 15 mihi uidetur interesse, si sint et alias probationes solutae pecuniae. Sed si quis non amouit huiusmodi instrumenta, sed interleuit, non tantum furti actio locum habet, uerum etiam legis Aquiliae: nam rupisse uidetur qui corrupti.
- 28 PAULUS libro nono ad Sabinum. Sed si subripuit, priusquam deleat, tanto 1 B. 60, 12, 28 S tenetur, quanti domini interfuit non subripi: delendo enim nihil ad poenam adicit. 20
- 29 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Hoc amplius et ad exhibendum agi potest: et interdicto quorum bonorum agi poterit,
- 30 IDEM libro nono ad Sabinum. si hereditariae tabulae deletae sint. 3 B. 60, 12, 30 S*
- 31 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Sed et si imaginem 1 B. 60, 12, 31 S 2 quis uel librum deleuerit, et hic tenetur damno iniuria, quasi corruperit. Si quis tabulas 25 instrumentorum rei publicae municipii alicuius aut subripuerit aut interleuerit, Labeo ait furti eum teneri: idemque scribit et de ceteris rebus publicis deque societatibus.
- 32 PAULUS libro nono ad Sabinum. Quidam tabularum dumtaxat aestimatio 1 B. 60, 12, 32 S nem faciendam in furti actione existimant, quia, si iudici, apud quem furti agatur, possit probari, quantum debitum fuerit, possit etiam apud eum iudicem eadem probare, apud 20 quem pecuniam petat: si uero in furti iudicio probare non potest, ne illud quidem posse ostendi, quanti eius intersit. sed potest post furtum factum tabulas nanctus esse actor, ut ex eo probet, quanti sua interfuerit, si tabulas nanctus non esset. De lege Aquilia maior quaestio est, quemadmodum possit probari, quanti eius intersit: nam si potest alias probare, non patitur damnum. quid ergo, si forte pecuniam sub condicione credidit et interim 25 testium ei copia est, testimonio quorum probationem habeat, qui possunt mori pendente condicione? aut puta me petisse creditum et, quia testes et signatores, qui rem meminissent,

F(XYMOC)

¹ tabulae] sublata? ² quia del. ³ debitores del. ⁴ ab his] adhuc? ⁵ in del. (edd.)
⁶ si] etsi?

2 quod interfuit ... eius om. F¹ 4 dicimus] nam dicimus F² 6 huius³ F⁴ 7 debito- F 8 debitoris F² 10 mensaeque F| habere'n't F² 12 inter'est F² | aliundo F² 13 binis] bonis F² 14 apocha] F², apo-theca F² 16 amobit F² 17 interredit (sic) F: ο μὴ ἀποκινησας, ἀλλ' ἀπαλείψας B (Anon.) | non tantum ... 18 legis aquiliae] idem legerunt Graeci: οὐ μόνον τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλά-cion ἀγωθῆ, ἀλλὰ καὶ τῷ Ἀκούιλῳ ἐνέχεται B (Anon.): cf. u. 26 et D. 9, 2, 41, 1 18 ru-pisse] rosse F² 19 debeat F², delegat F² 20 delendi F² 24 ulpianus] idem F² 29 quia] qua F: εἰ γὰρ ... δύναται BS (Dor.)

34 po-te'est F² 36 testium ei copia est om. F, addidi secundum BS: τί οὖν (= quid ergo) εἰ τυχόν ὅποι αἱρεσίν δεδάνεικε χρήματα (= si forte pecuniam sub condicione credidit) καὶ ἐν τῷ τέως μὲν εὔπορει μαρτύρων (= et interim testium ei copia est) τῶν δυναμένων ἀποδεῖσαι τὸ χρέος (= testimonio quorum probationem habeat), δύνανται δὲ αἱρεσίως ἥρθαντες τελευτίσαι οι μάρτυρες (= qui possunt mori pendente condicione) | testimonio] F, interierint (interierunt M) testimonia XYM, testimonia sunt OC 37 qui bis F² | memini-sent] meminiisent F², communi'i sent (sic) F²: οι καὶ μεμνήμενοι τοῦ συναλλάγματος BS (Dor.)

- praesentes non haberem, uictum rem amississe: nunc uero, cum furti agam, eorum memoria et praesentia ad fidem creditae pecuniae uti possum.
- 33 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Tutor administrationem [B. 60, 12, 33] S quidem rerum pupillarium habet, intercipiendi autem potestas ei non datur: et ideo si quid furandi animo amojuerit, furtum facit nec usucapi res potest. sed et furti actione tenetur, f. 369 quamuis et tutelae agi cum eo possit. quod in tute scriptum est, idem erit et in curatore adulescentis ceterisque curatoribus.
- 34 PAULUS libro nono ad Sabinum. Is, qui opem furtum facienti fert, num- [B. 60, 12, 34] S quam manifestus est: itaque accidit, ut is quidem, qui opem tulit, furti nec manifesti, is autem, qui deprehensus est, ob eandem rem manifesti teneatur. 10
- 35 POMPONIUS libro nono decimo ad Sabinum. Si quis perferendum acceperit [B. 60, 12, 35] S et scierit furtium esse, constat, si deprehendatur, ipsum dumtaxat furem manifestum esse, 1 si nescierit, neutrum, hunc, quia fur non sit, furem, quia deprehensus non sit. Si unus seruus tuus hausisset et abstulisset, alter hauriendo deprehensus esset, prioris nomine nec manifesti, alterius manifesti teneberis. 15
- 36 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Qui seruo persuasit, ut [B. 60, 12, 36] S fugeret, fur non est: nec enim qui alicui malum consilium dedit, furtum facit, non magis quam si ei persuasit, ut se praecipitet aut manus sibi inferret: haec enim furti non admittunt actionem. sed si alius ei fugam persuaserit, ut ab alio subripiat, furti tenebitur is qui persuasit, quasi ope consilio eius furtum factum sit. plus Pomponius scripsit eum, 20 qui persuasit, quamvis interim furti non teneretur, tunc tamen incipere teneri, cum quis 1 fugitiui fur esse cooperit, quasi uideatur ope consilio eius furtum factum. Item placuit eum, qui filio uel seruo uel uxori opem fert furtum facientibus, furti teneri, quamvis ipsi 2 furti actione non conueniantur. Idem Pomponius ait, si cum rebus aufugerit fugitiuus, posse furti actione sollicitatorem conueniri rerum nomine, quia opem consilium contrecta- 25 3 tori tulit. quod et Sabinus significat. Si duo serui inuicem sibi persuaserunt et ambo simul aufugerunt, alter alterius fur non est. quid ergo, si inuicem se celauerunt? fieri enim potest¹, ut innicem fures sint. et potest dici alterum alterius furem esse, quemadmodum, si alii singulos subripuissent, tenerentur, quasi alter alterius nomine opem tulisset: quemadmodum rerum quoque nomine teneri eos furti Sabinus scripsit. 30
- 37 POMPONIUS libro nono decimo ad Sabinum. Si pauonem meum mansuetum, [B. 60, 12, 37] S cum de domo mea effugisset, persecutus sis, quoad is perit, agere tecum furti ita potero, si aliquis eum habere cooperit.
- 38 PAULUS libro nono ad Sabinum. Mater filii subrepti furti actionem non [B. 60, 12, 38] S 1 habet. Liberarum personarum nomine, licet furti actio sit, condicatio tamen nusquam est. 3
- 39 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Uerum [B. 60, 12, 39. BS. 60, 6, 16 sch. 4] S est, si meretricem alienam ancillam rapuit quis uel celauit, furtum non esse: nec enim factum quaeritur, sed causa faciendi: causa autem faciendi libido fuit, non furtum. et ideo etiam eum, qui fores meretricis effregit libidinis causa, et fures non ab eo inducti, sed alias ingressi meretricis res egesserunt, furti non teneri. an tamen uel Fabia teneatur, qui sub- 40 F(XYMOC). Petrus 3, 37 = l. 34: 3, 61 = l. 37: 3, 27 = l. 38

¹ si inuicem se celauerunt, fierine potest?

1 habere'm' F² 2 praesenti'a' ad F³ | pos-
sunt F⁴ 3 tuto'r' F⁵ 4 intercipiendi F⁶
6 tu'te'lae F⁷ 7 adulescentes F⁸ is qui]
si quis Petr. | furtum facienti] furtum faciendi
X°Y°, furti faciendi M 9 est] fur est Petr. |
is quidem qui] quisquis Petr. 10 manifesti]
actione manifesti Petr. 14 hausisset] ΗΝΤΛΗ-
CΕΝ οΙΟΝ ή ΕΛΑΙΟΝ ή ΤΙ ΤΩΝ ΤΟΙΟΥΤΩΝ B (Anon.)
15 alterius manifesti om. F⁹, uertunt B
18 ei] et F¹⁰ | inferet F 24 non conuenian
'conuenian'tur F¹¹ | aufugerit] F¹², aufu'erit
F¹³ 29 tulissent F 32 mea om. M | effu-

gisset] FYC, effugisset et M, aufugisset XO
Petr. | is perit om. in sp. uac. M | furti tecum
Petr. 33 s'i' F¹⁴ | coepit Petr. 34 ad mar-
ginem inter l. 37 et 38 [U]lp. l. ui ad edictum.
[S]i filius familias surreptus sit patrem habere
furti actionem palam est (= l. 14 § 3 h. t.)
add. M¹⁵: post habet u. 35 ins. sed pater
habet C: reliqui mei talia ignorant | nono]
xuuii M, xuuii O | mater] pater C Petr.
35 nunquam M 40 eg'resserunt F¹⁶ | fabia]
F¹⁷, fauia F¹⁸

- pressit scortum libidinis causa? et non puto teneri, et ita etiam ex facto, cum incidisset, dixi: hic enim turpius facit, quam qui subripit, sed secum facti ignominiam compensat, certe fur non est.
- 40 PAULUS libro nono ad Sabinum. Qui iumenta sibi commodata longius [B. 60, 12, 40] S duixerit alienae re inuito domino usus sit, furtum facit.
- 41 UPLIANUS libro quadragensimo primo | ad Sabinum. Si, cum quis in [B. 60, 12, 41] S t hostium potestate esset, furtum ei factum sit et postliminio redierit, poterit quis dicere 1 eum furti habere actionem. Adrogatorem posse furti agere, scilicet eius furti nomine, quod factum est ei quem adrogauit, antequam eum adrogaret, certum est: ceterum si postea, 2 nulla erit dubitatio. Quamdiu uiuit is qui furtum fecit, non perit furti actio: aut enim sui 10 iuris est is qui furtum fecit, et cum ipso actio est, aut alieni iuris esse coepit, et actio furti cum eo est, cuius potestati subiectus est: et hoc est quod dicitur 'noxa caput se- 3 s quitur. Si quis post noxam admissam hostium seruus fuerit factus, uidendum est, an extinguitur actio. et Pomponius scripsit extingui actionem, et si fuerit reuersus, postliminio uel quo alio iure renasci eam actionem debere: et ita utimur. 15
- 42 PAULUS libro nono ad Sabinum. Si seruus nauem exerceat non voluntate domini, de eo, quod ibi perit, uolgaris formula in dominum danda est, ut quod alter admisit 'dum taxat de peculio', quod ipse exercitor, adiciatur 'ut noxae dederet'. igitur si manumissus sit, persecutio quidem in peculio manebit aduersus dominum intra annum, noxalis ipsum 1 sequetur. Interdum et manumissus et qui eum manumisxit, ob furtum tenetur, [B. 60, 12, 42] S si ideo manumisxit, ne furti cum eo agi possit: sed si cum domino actum fuerit, ipso iure manumissum liberari Sabinus respondit, quasi decisum sit.
- 43 UPLIANUS libro quadragensimo primo ad Sabinum. Falsus creditor (hoc [B. 60, 12, 43] S est is, qui se simulat creditorem) si quid acceperit, furtum facit nec nummi eius fiant 1 Falsus procurator furtum quidem facere uidetur. sed Neratius uidendum esse ait, an haec 2 sententia cum distinctione uera sit, ut, si hac mente ei dederit nummos debitor, ut eos creditori perferret, procurator autem eos intercipiat, uera sit: nam et manent nummi debitoris, cum procurator eos non eius nomine accepit, cuius eos debitor fieri uult, et inuito domino eos contrectando sine dubio furtum facit. quod si ita det debitor, ut nummi pro- 2 curatoris fiant, nullo modo eum furtum facere ait uoluntate domini eos accipiendo. Si is, 3 qui indebitum accipiebat, delegauerit soluendum, non erit furti actio, [cf. BS. 60, 10, 18 sch. 6] 3 si eo absente solutum sit: ceterum si praesente, alia causa est et furtum fecit. Si quis nihil in persona sua mentitus est, sed uerba fraudem adhibuit, fallax est magis quam furtum facit: ut puta si dixit se locupletem, si in mercem se collocaturum quod accepit, si fideiuſſores idoneos daturum uel pecuniam confessum se soluturum: nam ex his omnibus 4 magis decepit quam furtum fecit, et ideo furti non tenetur. sed quia dolo fecit, nisi sit 4 alia aduersus eum actio, de dolo dabitur. Qui alienum quid iacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit siue ignorauit: nihil enim ad furtum minuen- 5 dum facit, quod cuius sit ignoret. Quod si dominus id dereliquit, furtum non fit eius, etiam si ego furandi animum habuero: nec enim furtum fit, nisi sit cui fiat: in proposito 6 autem nulli fit, quippe cum placeat Sabini et Cassii sententia existimantium statim nostram F(XYMOC). Petrus 3, 33 = l. 43 pr.

¹ aut noxae dedere (edd.: cf. D. 9, 3, 1 pr.)? ² Sabinus libro iuris civilis secundo (apud Gellium 11, 18, 27): Qui alienum iacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, siue scit cuius sit siue nescit

1 incidisset] indecidisset F¹ 2 subripit 'o' sed F² 5 alienae re] ἡ ἄλλω οἰωδήποτε πράγματι ἀλλοτρίῳ BS (Dor.), ἐφ' ἔτέρῳ πράγματι B (Anon.): possunt legisse Graeci alienae re 9 si om. F¹: εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν θέσην ὑπομεινῇ κλοπὴν ὁ γίος BS (Dor.) 10 εὐπίτην F² 12 et hoc est om. F¹: καὶ τοῦτο ἔστι τὸ λεγόμενον BS (Dor.) 15 re'nasci F² 23 primo om. Petr. utroque loco | hoc] id Petr. 24 nec]

ne M^a | fient] erunt Petr. 25 an] nam F¹ 28 cuius om. F² 31 soluendum] F², solue rit'dum F⁴ 32 si eo] si cum eo F: ἐάν τις ... δελεγατεύῃ ... καὶ ἀπόντος τῷ δελεγατεύαντος καταβληθῇ τὸ χρέος, οὐ κατέχεται τῷ φούρτῃ BS (Dor.) | abs'el'ente F⁴ 34 coll'oc'aturum F²: ὑποσχόμενος ... δαπάνας [immo δαπανῆσαι] εἰς φόρτια B 35 fideiuſſoreis F¹ 37 facien'sdi F²

6 esse desinere rem, quam derelinquimus. Sed si non fuit derelictum, putauit tamen dere-
 7 lictum, furti non tenetur. Sed si neque fuit neque putauit, iacens tamen tulit, non ut lu-
 8 cretar, sed redditurus ei cuius fuit, non tenetur furti. Proinde uideamus, si nescit cuius
 9 esset, sic tamen tulit quasi redditurus ei qui desiderasset uel qui ostendisset || rem suam, f. 370
 an furti obligetur. et non puto obligari eum. solent plerique etiam hoc facere, ut libellum 5
 proponant continentem inuenisse se et redditurum ei qui desiderauerit: hi ergo ostendunt
 10 non furandi animo se fecisse. Quid ergo, si εὑρετά quae dicunt petat? nec hic uidetur
 furtum facere, etsi non probe petat aliquid. Si quis sponte rem iecit uel iactauit¹, non
 11 quasi pro derelicto habiturus, tuque hanc rem tuleris, an furti tenearis, Celsus libro duo-
 decimo digestorum quaerit. et ait: si quidem putasti pro derelicto habitam, non teneris. 10
 quod si non putasti, hic dubitari posse ait: et tamen magis defendit non teneri, quia, in-
 12 quit, res non interuertitur ei, qui eam sponte reiecit. Si iactum ex naue factum [B. 58, 8, 19]
 aliis tulerit, an furti teneatur? quaestio in eo est, an pro derelicto habitum sit. et si qui-
 dem dereliquentis animo iactauit, quod plerumque credendum est, cum sciat peritum,
 qui inuenit suum fecit nec furti tenetur. si uero non hoc animo, sed hoc, ut, si saluum 15
 fuerit, haberet: ei qui inuenit auferendum est, et si scit hoc qui inuenit et animo furandi
 tenet, furti tenetur. eniūnero si hoc animo, ut saluum faceret domino, furti non tenetur.
 12 quod si putans simpliciter iactatum, furti similiter non tenetur. Etiamsi partis [B. 60, 12, 43]
 dimidiae nanciscar dominium in seruo, qui mihi antea furtum fecerat, magis est, ut extin-
 guatur actio etiam parte redempta, quia et si ab initio quis partem in seruo habebat, furti 20
 agere non poterat. plane si usus fructus meus in eo seruo esse cooperit, dicendum est
 furti actionem non extingui, quia fructarius dominus non est.

44 POMPONIUS libro nono decimo ad Sabinum. Si iussu debitoris ab alio fal- [B. 60, 12, 44] S
 1 sus procurator creditoris accepit, debitori iste tenetur furti et nummi debitoris erunt. Si
 rem meam quasi tuam tibi tradidero scienti meam esse, magis est furtum te facere, si 25
 2 lucrandi animo id feceris. Si seruus hereditarius nondum adita hereditate furtum heredi-
 fecerit, qui testamento domini manumissua est, furti actio aduersus eum competit, quia
 nullo tempore heres dominus eius factus est.

45 ULPIANUS libro quadragesimo primo ad Sabinum. Si socius communis rei [B. 60, 12, 46] S
 furtum fecerit (potest enim communis rei furtum facere²), indubitate dicendum est furti so
 actionem competere.

46 IDEM libro quadragesimo secundo ad Sabinum. Inter omnes constat, [B. 60, 12, 45] S
 etiamsi extincta sit res furtiva, attamen furti remanere actionem aduersus furem. proinde
 mortuo quoque homine, quem quis furto abstulit, niget furti actio. sed nec manumissio
 furti actionem extinguit: nec enim dissimilis est morti manumissio quod ad subtrahendum 35
 domino seruum. apparet itaque, qualiter qualiter domino sit seruus subtractus, attamen
 superesse aduersus furem furti actionem, eoque iure utimur: competit enim actio non ideo,
 quia nunc abest, sed quia umquam beneficio furis afuit. hoc idem in condicione quoque
 placet: nam condici furi potest, etiamsi res sit aliqua ratione extincta. hoc idem dicendum,
 si res in potestatem hostium peruerterit: nam constat posse de ea furti agi. sed et si pro 40

F(XYMOC). Petrus 3, 62 = I. 43 § 10: 2, 18 = I. 44 § 1

¹ uel iactauit del. (cf. u. 12) ² communis rei furtum facere del.

1 sed, non sed et F 6 'se' et F² 8 sponte] sponte sua Petr. | non quasi] FO, uel quasi XYC Petr. | libro om. Petr. 10 si quidem ... teneris om. Petr. | derelato F¹ | teneris] F¹, teneri F² YMO, teneri te X 11 hic dubitari posse ait et] dubitari potest sed Petr. 12 interuertitur ei] in te uerti-
 tur ei uel iterum reuertitur ad eum Petr. 13 te'ne'atur F² 15 sed hoc] sed eo F²
 17 si hoc animo om. F² 22 quia] edd. cum BS:

ἐπειδὴν, qua F 23 nono decimo] xiii XO Petr., uiiii Y, uiiii M 25 tibi om. X | magis] sic uel manifestum Petr. 26 ἡ'ereditarius F² 29 I. 45 et 46 pr. inuertunt B, at illam sub numero με' citant BS 12, 1, 45 sch. 2 | com-
 munis] F² 33 remane're] F² 36 qualiter 'qualiter' F²: καθ' οιομηποτε τρόπον BS (Dor.) 38 unquam F² | beneficio furis] Διὰ τὴν κλο-
 πὴν τοῦ κλέπτου BS (Dor.) | afurit F: ἐπαγ-
 catο ἔχειν BS 39 con'dici] F² 40 pote-
 state F

1 derelicto sit postea a domino habita, furti nihil minus agi poterit. Si seruus [B. 60, 12, 46] fructarius subreptus est, uterque, et qui fruebatur et dominus, actionem furti habet. diui-
2 detur igitur actio inter dominum et fructuarium: fructarius ager de fructibus uel quanti
3 interfuit eius furtum factum non esse eius, dupli: proprietarius uero ager, quod interfuit
4 eius proprietatem non esse subtractam. Quod dicimus dupli, sic accipere debemus etiam 5
5 quadripli competere actionem, si manifestum furtum sit. Haec actio et si sit, qui in eo f. 370
6 seruo habeat usum tantum, poterit ei competere. Et si quis proposuerit hunc seruum
7 etiam pigneratum esse, euueniet, ut etiam is qui pignori accepit habeat furti actionem: hoc
8 amplius etiam debitor, si modo plus ualeat, quam pro pignore debetur, habet furti actionem.
9 Usque adeo autem diuersae sunt actiones, quae eis competitunt, ut, si quis eorum 10
10 pro fure damnnum deciderit, dici oporteat solummodo actionem sibi competentem amississe
11 eum, ceteris uero superesse. nam et si proponas communem seruum subreptum et alium
12 ex dominis pro fure damnnum decidisse, is qui non decidit habebit furti actionem. Proprie-
13 tarius quoque agere aduersus fructuarium potest iudicio furti, si quid celandae proprietatis
14 uel subprimendae causa fecit. Recte dictum est, qui putauit se domini uoluntate rem at-
15 tingere, non esse furem: quid enim dolo facit, qui putat dominum consensurum fuisse, siue
16 falso id siue uere putet? is ergo solua fur est, qui adrectauit, quod inuito domino se
17 facere sciuit. Per contrarium quaeritur, si ego me inuito domino facere putarem, cum
18 dominus uellet, an furti actio sit. et ait Pomponius furtum me facere: uerum tamen est,
19 ut, cum ego uelim eum uti, nesci ignoret, ne furti sit obligatus. Si furtiu res ad domi-
20 num rediit et iterum contrectata est, competit alia furti actio.

47 PAULUS libro nono ad Sabinum. Si dominium rei subreptae quacumque [B. 60, 12, 47] S ratione mutatum sit, domino furti actio competit, ueluti heredi et bonorum possessori et
patri adoptiu et legatario.

48 UPIPLANUS libro quadragensimo secundo ad Sabinum. Qui uas argenteum [B. 60, 12, 48] S perdidierat eoque nomine furti egerit¹: de pondere uasis controversia cum esset et actor maius fuisse diceret, fur uas protulit: id is cuius erat abstulit ei: qui subripuerat dupli nihil minus condemnatus est. rectissime iudicatum est: nam in actionem poenalem non
1 uenit ipsa res quae subrepta est, siue manifesti furti siue nec manifesti agatur. Qui furem
nouit, siue indicet eum siue non indicet, fur non est, cum multum intersit, furem quis colet
2 an non indicet: qui nouit, furti non tenetur, qui celat, hoc ipso tenetur. Qui ex uoluntate
domini seruum recepit, quin neque fur neque plagiarius sit, plus quam manifestum est:
3 quis enim uoluntatem domini habens fur dici potest? Quod si dominus uetus et ille suc-
cepit, si quidem non celandi animo, non est fur, si celauit, tunc fur esse incipit. qui igitur
suscepit nec celauit etsi inuito domino, fur non est. uetare autem dominum accipimus
4 etiam eum qui ignorat, hoc est eum qui non consensit. Si ego tibi poliendum uestimentum
locanero, tu uero inscio aut inuito me commodaueris Titio et Titio furtum factum sit:
et tibi competit furti actio, quia custodia rei ad te pertinet, et mihi aduersus te, quia non
debueras rem commadare et id faciendo furtum admiseris: ita erit casus, quo fur furti
5 agere possit. Ancilla si subripiat praeognas uel apud furem concepit, partus furtius est,
siue apud furem edatur siue apud bonae fidei possessorem: sed in hoc posteriore casu
F(XYMO). Petrus 3, 34 = l. 47: 3, 28 = l. 48 § 5 (usque ad p. 749, 2 seruandum)

¹ eo nomine furti egit?

5 subtractum F 7 qui i'adrupli F⁶ 10 s'i' F⁴
11 fore F¹ 14 c'a' elandae F² 15 putabit F|
dom'i'ni F⁴ 16 fure'm' F² 17 adrectabat F
19 furtum me facere uerum tamen est] quasi
esse furtum me non facere uerum enim est
uertunt BS (Dor.): κλοπὴν μή ποιεῖν· ἀληθές
γάρ ἔτιν 20 furti's ua F⁴ 22 nono] uiii O,
om. M | dominium] dominum M 23 domino]
τῷ καὶ οὐ δεσπότῃ BS (Dor.) et B: πᾶς νέος
δεσπότης BS. 60, 10, 11 sch. 4: sed cause

proprieta statuas excidisse nouo post domino |
et (et a X) patri] om. F¹: καὶ θετῷ πατρί¹
BS (Dor.) 25 quadragensimo secundo] FY
Petr., xi MO, om. X 26 de pondere] f cum
BS: περὶ τοῦ σταθμοῦ, deponere F 27 uas]
vas F¹ 32 domino F² | seruum 'qui' rece-
pit F² 35 ne'c' celauit F² 40 ancilla si]
FMO Petr., si ancilla XYC | uel] ut C, aut
Petr.

furti actio cessat. sed si concepit apud bonae fidei possessorem ibique pepererit, eueniet, ut partus furtius non sit, uerum etiam usucapi possit. idem et in pecudibus seruandum 6 est et in fetu eorum, quod in partu. Ex furtiis equis nati statim ad bonae fidei empto- f. 371 rem pertinebunt, merito, quia in fructu numerantur: at partus ancillae non numeratur in 7 fructu¹. Cum fur rem furtiuam uendidisset eique² nummos pretii dominus rei per uim extorsit, furtum eum nummorum fecisse recte responsum est: idem etiam ui bonorum raptorum actione tenebitur. quod enim ex re furtua redigitur, furtium non esse nemini dubium est: nummus ergo hic, qui redactus est ex pretio rei furtuae, non est furtius.

49 GARUS libro decimo ad edictum prouinciale. Interdum accidit, ut non ha- B. 60, 12, 49 S beat furti actionem is, cuius interest rem saluam esse. ut ecce creditor ob rem debitoris 10 subreptam furti agere non potest, etsi aliunde creditum seruare non possit: loquimur autem 1 scilicet de ea re, quae pignoris iure obligata non sit. Item rei dotalis nomine, quae pericu- mulieris est, non mulier furti actionem habet, sed maritus.

50 ULPIANUS libro trigensimo septimo ad edictum. In furti actione non quod B. 60, 12, 50 S interest quadruplabitur uel duplabitur, sed rei uerum pretium. sed et si res in rebus hu- 15 manis esse desierit, cum iudicatur, nihil minus condemnatio facienda est. itemque et si nunc deterior sit, aestimatione relata in id tempus, quo furtum factum est. quod si pre- 20 tiosior facta sit, eius duplum, quanti tunc, cum pretiosior facta est, fuerit, [BS. 22, 6, 9 sch. 1] 1 aestimabitur, quia et tunc furtum eius factum esse uerius est. Ope consilio furtum factum Celsus ait non solum, si idcirco fuerit factum, ut socii furarentur, sed et si non, ut socii 20 2 furarentur, inimicitarum tamen causa fecerit. Recte Pedius ait, sicut nemo furtum facit 3 sine dolo malo, ita nec consilium uel opem ferre sine dolo malo posse. Consilium autem dare uidetur, qui persuadet et impellit atque instruit consilio ad furtum faciendum: opem 4 fert, qui ministerium atque adiutorium ad subripiendas res praebet. Cum eo, qui pannum rubrum ostendit fugauitque pecus, ut in fures incideret, si quidem dolo malo fecit, furti 25 actio est: sed et si non furti faciendo causa hoc fecit, non debet impunitus esse lusus tam perniciosus: idcirco Labeo scribit in factum dandam actionem.

51 GAIUS libro tertio decimo ad edictum prouinciale. Nam et si praecipitata B. 60, 12, 51 S sint pecora, utilis actio damni iniuriae quasi ex lege Aquilia dabitur. 29

52 ULPIANUS libro trigensimo septimo ad edictum. Si quis uxori res mariti B. 60, 12, 52 S 1 subtraheanti opem consiliumue accommodauerit, furti tenebitur. Sed et si furtum cum ea 2 fecit, tenebitur furti, cum ipsa non teneatur. Ipsa quoque si opem furi tulit, furti non 3 tenebitur, sed rerum amotarum. Serui uero sui nomine furti eam teneri nequaquam ambi- 4 gendum est. Idem dicendum est et in filio familias milite: nam ipse patri furti non tene- 34

F(XYMOC). Petrus 3, 35 = I. 50 § 2. 3. 4. I. 51: 3, 26 = I. 52 pr. § 1. 2. 3. 4

¹ idem Graeci, Ulpianus autem sic uidetur scripsisse: § 5 Ancilla... usucapi possit. § 6 Ex furtiis... non numeratur in fructu. idem et in pecudibus seruandum est et in fetu eorum (del. quod in partu) ² ei (R. Stephanus)?

1 peperit XYMOC | eneniet... 2 possit] partus non est furtius et usucapi potest Petr. 2 et om. Petr. | seruandum] FMO^C, obseruandum X'Y Petr., oseruandum X' 4 non numerantur F' 6 eum] F' cum BS (Dor.): κλοπὴν ἀγτὸν ἀμπτάνειν ἐπὶ τῷ τιμῆματι, eo- rum F' 8 ex perto F' 10 is] si F' 12 si n't F' 14 septimo] uiii XY, ix Petr., om. MO 15 in om. F: ἐν φύσει BS et B 16 itemque] ὥσπερ BS, idemque F' 18 est fuerit] F', sit furit F' 21 facit furtum Petr. 22 posse] potest Petr. 24 subri- piendas] subprimendas Y | cum eo] sicut ille Petr. 25 rubrum pannum Petr. 26 et] FC, om. XYMO Petr. | iudus Petr. | tam] tan- quam M 27 scripsit in factum dandam actionem M Petr., in factum dandam actionem

scribit XY 28 gaius] unde gaius Petr. | ter- tio decimo] FM, xliii XY, x Petr. | si om. F: ei δέ κατακρημνίσθη τὰ θρέμματα BS (Dor.) 29 sint] sunt O Petr. 30 trigensimo septimo 'octauo' F', xxxviii Y Petr. utroque loco, xxx MO, om. X: cf. p. 751, 20 | edictum] sabinum Petr. utroque loco | uxori's res F' 31 et om. XY | cum ea furtum Petr. 32 fecit] FM, fecerit X'YO Petr., ferit X' | cum ipsa non teneatur] sed non ipsa Petr. | furit F', furti Petr. 33 sui] suo F' | furti eam] eam furti OC, tam furti M, eam Petr. | ambigendum est] ambigendum X 34 dicendum est] dicendum X | et in filio familias milite dicendum est Petr. | furti non tenebitur] non tene- bitur furti XY, non tenetur furti Petr.

5 bitur, serui autem sui nomine castrensis tenebitur, si patri seruus furtum fecerit. Sed si filius meus, qui habet castrense peculium, furtum mihi fecerit, an possim actione utili aduersus eum agere, uidendum est, cum habeat, unde satisfaciat. et potest defendi agendum.
 6 An autem pater filio teneatur, si rem eius castrensis peculii subtraxerit, uideamus: et pu-
 7 tem teneri: non tantum igitur furtum faciet filio, sed etiam furti tenebitur. Eum credi-
 8 torem, qui post solutam pecuniam pignus non reddat, teneri furti Mela ait, si celandi animo
 9 retineat: quod uerum esse arbitror. Si sulphurariae sunt in agro et inde aliquis terram
 egressisset abstulissetque, dominus furti agerit: deinde colonus conducti actione consequetur,
 10 | ut id ipsum sibi praestaretur. Si seruus tuus uel filius polienda uestimenta suscepit, f. 371
 an furti actionem habeas, quaeritur. et si quidem peculium serui soluendo sit, potest ha-
 11 bere furti actionem, si non fuerit soluendo, dicendum est non competere furti actionem.
 12 Sed et si rem furtiuam imprudens quis emerit et ei subrepta sit, habebit furti actionem.
 13 Apud Labeonem relatum est, si siliginario quis dixerit, ut quisquis nomine eius siliginem
 petisset, ei daret, et quidam ex transeuntibus cum audisset, petiit eius nomine et accepit:
 furti actionem aduersus eum, qui suppetet¹, siliginario competere, non mihi: non enim mihi
 14 negotium, sed sibi siliginarius gessit. Si fugitiuum meum quis quasi suum a duumiro
 uel ab aliis qui potestatem habent de carcere nel custodia dimitteret², an is furti teneatur?
 et placet, si fideiussores dedit, in eos³ domino actionem dandam, ut hi actiones suas mihi
 mandent: quod si non acceperint fideiussorem, sed tamquam suum accipienti ei tradiderint,
 15 dominum furti actionem aduersus plagiarium habiturum. Si quis de manu alicuius num-
 mos aureos uel argenteos uel aliam rem excusserit, ita furti tenetur, si ideo fecit, ut alius
 16 tolleret, isque sustulerit. Si quis massam meam argenteam subripuerit et pocula fecerit,
 possum uel poculorum uel massae furti agere uel condictione. idem est et in unis et in
 musto et in uinaceis: nam et uuarum et musti et uinaceorum nomine furti agere potest,
 17 sed et condici. Seruus, qui se liberum adfirmavit, ut sibi pecunia crederetur, furtum non
 18 facit: namque hic nihil amplius quam idoneum se debitorem adfirmat. idem est et in eo,
 qui se patrem familias finxit, cum esset filius familias, ut sibi promptius pecunia crede-
 19 retur. Iulianus libro uicensimo secundo digestorum scripsit, si pecuniam quis a me ac-
 ceperit, ut creditori meo soluat, deinde, cum tantam pecuniam eidem creditori deberet,
 suo nomine soluerit, furtum eum facere. Si Titius alienam rem uendidit et ab emptore
 20 accepit nummos, non uidetur nummorum furtum fecisse. Si ex duobus sociis omnium bo-
 norum unus rem pignori acceperit eaque subrepta sit, Mela scripsit eum solum furti habere
 21 actionem, qui pignori accepit, sociam non habere. Neque uerbo neque scriptura quis fur-
 tum facit: hoc enim iure utimur, ut furtum sine contrectatione non fiat. quare et ope-
 ferre uel consilium dare tunc nocet, cum secuta contrectatio est. Si quis asinum meum
 coegisset et in equas suas της γονής dumtaxat χάριν admisisset, furti non tenetur, nisi fu-
 randi quoque animum habuit. quod et Herennio Modestino studiose meo de Dalmatia con-
 sulenti rescripti circa equos, quibus eiusdem rei gratia subiecisse quis equas suas propone-
 batur, furti ita demum teneri, si furandi animo id fecisset, si minus, in factum agendum.
 22 Cum Titio honesto viro pecuniam credere uellem, subiecisti mihi alium Titium egenum,
 tua consilioque furtum factum sit: sed et Titius furti tenebitur. Maiora quis pondera tibi
F(XYMOC). Petrus 3, 26 = l. 52 § 6 (usque ad u. 5 teneri): 2, 49 = l. 52 § 7

¹ suppetet] sibi petiit? ² dimitti curet?³ qui dimiserunt similiaue ins.

1 serui autem (sed filius serui *Petr.*) sui no-
 mine castrensis (castrensi X, castrensis pe-
 culii C) tenebitur] ἐάν δέ δούλος αὐτῷ ἐκ
 τοῦ καντρενίου πεκούλιον κλέψῃ, ἔχτηση
 καὶ ὅμως κατέκεται BS (*Dor.* | *patri*) pater M |
 furtum om. M 4 eius om. *Petr.* | castrensis
 peculii] ex castrensi peculio *XYMOC* | sub-
 traxit *XY Petr.* | et putem] *FMC*, et puto
XYO, puto *Petr.* 6 reddit *Petr.* 7 sul-

p'h'u'r'ariae *F²*: τεάφου μέταλλον BS 10 po-
 tes] *XYO*, potest *FMC* 14 petisset om. *F²*
 15 silig'i'ario *F²*: σιλιγάριος B 16 siliga-
 riūs F | si fugitiuum ... 17 dimitteret] ἐάν τις
 τὸν δούλον μού κεκρατημένον παρά τῷ ἀρχοντὶ⁴
 ἢ τῷ στρατηγῷ ὡς ἴδιον ἀπολύτη B (*Anon.*)
 19 quod si⁵ *F²* fideiussore's in *F²* | suum om. *F²*
 20 plagiarium err. typ. *Taur.* 29 tanta'm' *F²*
 30 ab] am *F²* 32 furtum *F²* 39 in] id *F²*

commodauit, cum emeres ad pondus: furti cum uenditori teneri Mela scribit: te quoque,
 23 si scisti: nam non ex uoluntate uenditoris accipis, cum erret in pondere. Si quis seruo
 meo persuaserit, ut nomen suum ex instrumento puta emptionis tolleret, et Mela scripsit
 24 et ego puto furti agendum. Sed si seruo persuasum sit, ut tabulas meas describeret, puto, 4
 si quidem seruo persuasum sit, serui corrupti | agendum, si ipse fecit, de dolo actionem f. 372
 25 dandam. Si linea margaritarum subrepta sit, dicendus est numerus. sed et si de uino
 furti agatur, necesse est dici, quot amphorae subreptae sint. si uasa subrepta sint, nu-
 26 merus erit dicendus. Si seruus meus, qui habebat peculii administrationem liberam, pactus
 sit cum eo non donationis causa, qui rem eius peculiarem subripuerat, recte transactum
 uidetur: quamuis enim domino quaeratur furti actio, attamen in peculio serui est. sed et 10
 si tota poena furti dupli seruo soluta sit, non dubie fur liberabitur. cui consequens est,
 ut, si forte a fure acceperit seruus, quod ei rei satis esse uideatur, similiter recte trans-
 27 actum uideatur. Si quis iurauerit se furtum non fecisse, 1 deinde rem furtiuam contrectet,
 28 furti quidem actio peremitur, rei tamen persecutio domino seruatur. Si seruus subreptus
 heres institutus fuerit, furti iudicio actor consequetur etiam pretium hereditatis, si modo 15
 seruus, antequam iussu domini adeat, mortuus fuerit. condicendo quoque mortuum idem
 29 consequetur. Si statuliber subreptus sit uel res sub condicione legata, deinde, antequam
 adeatur, extiterit condicio, furti iam agi non potest, quia desit interesse heredis: pendente
 autem condicione tanti aestimandus est, quanti emptorem potest inuenire. 19

2, 50) IDEM libro trigensimo octauo ad edictum. Si quis ex domo, in qua nemo [B. 60, 12, 52] S
 erat, rapuerit, actione de bonis raptis in quadruplum conuenietur, furti non² manifesti,
 uidelicet si nemo eum deprehenderit tollentem.

(53) PAULUS libro trigensimo nono ad edictum. Qui iniuriae causa iannam ef. [B. 60, 12, 53] S
 fregit, quamuis inde per alios res amotae sint, non tenetur furti: nam maleficia uoluntas
 1 et propositum delinquentis distinguit. Si seruus commodatoris rem subripuerit et soluendo 25
 sit is cui subreptum est, Sabinus ait posse et commodati agi cum eo et contra dominum
 furti serui nomine: sed si pecuniam, quam dominus exagit, reddat, euanscere furti actio-
 2 nem: idem et si remittat commodati actionem. Quod si seruus tuus rem tibi commodatam
 subripuerit, furti tecum actio non est, quia tuo periculo res sit, sed tantum commodati.
 3 Qui alienis negotiis gerendis se optulit, actionem furti non habet, licet culpa eius res 30
 perierit: sed actione negotiorum gestorum ita damnandus est, si dominus actione ei cedat.
 eadem sunt in eo, qui pro tutori negotia gerit, uel in eo tutori, qui diligentiam praestare
 debeat, ueluti qui ex pluribus tutoribus testamento datis oblata satisfactione solus admini-
 4 strationem suscepit. Si ex donatione alterius rem meam teneas et eam subripiam, ita de-
 dum furti te agere mecum posse Iulianus ait, si intersit tua retinere possessionem, ueluti 35
 si hominem donatum noxali iudicio defendisti uel aegrum curaueris, ut aduersus uindi-
 cantem iustum retentionem habiturus sis.

(54) GAIUS libro tertio decimo ad edictum prouinciale. Si pignore creditor uta- [B. 60, 12, 54] S
 1 tur, furti tenetur. Eum, qui quod utendum accepit ipse alii commodauerit, furti obligari
 F(XYMOC). Petrus 2, 53 = l. 55 pr. § 1

¹ nec ins. (u. i.) ² furti non] idem Graeci (u. i.): non furti (*Bachouius*)?

2 sci'sti F² | nam om. F: οὐδὲ γάρ κατὰ γνώ-
 μην τοῦ πράτου δοκεῖ λαμβάνειν BS (Dor.) |
 seruū F² 5 persuasum' p'sit F² 7 dici]
 diei F² 13 si quis ... deinde rem furtiuam
 contrectet] ἐάν τις ὁμόσας μὴ κλέψαι ψηλαφᾶ
 τὸ πρᾶγμα B (Anon.): non contrectet pro
 contrectet X⁶O⁶ et glossa ad Y: potest hic legi
 non secundum M(artinum) 14 subreptos F²
 20 l. 53 praecedenti adnectit F, agnoscent B
 praescrivendo ἵδει: nec quod numerum omittunt
 eorum editores secuti Digestorum exemplaria
 uulgaria, mouere debet, cum praesertim allega-
 tiones Graecorum longe pleraque cum huiusc
 ed. numeris conueniant adeoque hanc ipsam legem

tamquam 53 laudent (60, 12, 80 sch. 8. 9 passim,
 60, 17, 1 sch. 2 passim). cf. item ad p. 749, 28 |
 ad edictum om. F 21 actione ... furti non ma-
 nifesti] καὶ τῇ βί Βούρουμ ῥαπτόρουμ κατέχεται
 εἰς τὸ τετραπλόν· κατέχεται δὲ καὶ τῇ νέκ μα-
 nifesti φούρτι BS (Dor.) 22 tollen'dum'tem
 F² 36 defen'n'disti F² 38 gaius] FX, pau-
 lus Y Petr. | tertio decimo] iii XY Petr., xx
 MO | prouincias Petr., om. M 39 eum qui
 quod] Hal. cum BS: εἰ δὲ καὶ τις ὅπερ ἔχρι-
 σατο παρ' ἐμοῦ πρᾶγμα ἔτερῳ χρήσει, eum qui
 quid FXY⁶ MC, cum quicquid Y⁶ Petr., eum
 qui O | accepit] ceperit C, accipit Petr. | ipse
 FM, si ipse XYOC Petr.

responsum est. ex quo satis appetet furtum fieri et si quis usum alienae rei in suum lucrum conuertat. nec mouere quem debet, quasi nihil lucri sui gratia faciat: species enim lucri est ex alieno largiri et beneficii debitorem sibi adquirere. unde et is furti tenetur, 2 qui ideo rem amouet, ut eam alii donet. Furem interdiu deprehensum non aliter occidere lex duodecim tabularum permisit, quam si telo se defendat. teli autem appellatione et 5 ferrum et fustis | et lapis et denique omne, quod nocendi causa habetur, significatur. Cum f. 372 furti actio ad poenae persecutionem pertineat, condicatio nero et vindicatio ad rei recipie- 8 rationem, appetet recepta re nihilo minus saluam esse furti actionem, vindicationem nero et condicione tolli: sicut ex diuerso post solutam dupli aut quadrupli poenam salua est 4 vindicatio et condicatio. Qui ferramenta sciens commodauerit ad effringendum ostium uel 10 armarium, uel scalam sciens commodauerit ad ascendendum: licet nullum eius consilium 5 principaliter ad furtum faciendum interuenerit, tamen furti actione tenetur. Si tutor qui 6 negotia gerit aut curator transegerit cum fure, evanescit furti actio.

56 (55) ULPIANUS libro tertio disputationum. Cum creditor rem sibi pigneratam [B. 60, 12, 55 § aufert, non uidetur contractare, sed pignori suo incumbere. 15]

57 (56) IULLIANUS libro uicensimo secundo digestorum. Interdum fur etiam manente [B. 60, 12, 56 § poenae obligatione in quibusdam casibus¹ rursus obligatur, ut cum eo saepius eiusdem rei nomine furti agi possit. primus casus occurrit, si possessionis causa mutata esset, ueluti si res in domini potestatem redisset eandemque idem subriporet uel eidem domino uel ei, cui is commodasset aut uendidisset. sed et si persona domini mutata esset, altera poena² 1 obligatur. Qui furem deducit ad praefectum uigilibus uel ad praesidem, existimandus est elegisse uiam, qua rem persequeretur: et si negotium ibi terminatum et damnato fure re- 2 cepta est pecunia sublata in simplum³, uidetur furti quaestio sublata, maxime si non so- 3 lum rem furtiuam fur restituere iussus fuerit, sed amplius aliquid in eum iudex constituerit. 4 sed et si nihil amplius quam furtiuam rem restituere iussus fuerit, ipso, quod in periculum⁴ 4 maioris poenae deductus est fur, intellegendum est quaestionem furti sublatam esse. Si 5 res peculiaris subrepta in potestatem serui redierit, solnitur furti uitium et incipit hoc casu 6 in peculio esse et a domino possideri. Cum autem seruus rem suam peculiarem furandi 7 consilio amouet, quamdui eam retinet, condicio eius non mutatur (nihil enim domino abest): 8 sed si alii tradiderit, furtum faciet. Qui tutelam gerit, transigere cum fure potest et, si in⁵ 9 potestatem suam redegerit rem furtiuam, desinit furtiuam esse, quia tutor domini loco ha- 10 betur. sed et circa curatorem furiosi eadem dicenda sunt, qui adeo personam domini 11 sustinet, ut etiam tradendo rem furiosi alienare existimetur. condicere autem rem furtiuam 12 tutor⁶ et curator furiosi eorum nomine possunt. Si duo serui tui uestem et argentum sub- 13 ripuerint et alterius nomine tecum de ueste actum fuerit, alterius de argento agatur: nulla⁷ 14 exceptio dari debebit ob eam rem, quod iam de ueste actum fuerit.

F(XYMOC)

¹ in quibusdam casibus del. ² et damnato fure res recepta est pecuniae ablata in simplum (u. i.)? ³ pupilli ins.

1 furtum fieri et si quis usum alienae (ue ins. C) rei in suum lucrum conuertat] FXYMOC, furtum fieri si quis usum non suaee rei in alienum lucrum conuertat Petr.: ὅτι κλοπὴν πλημμελεῖ καὶ ἡνίκα τις χρήσιν μόνην ἀλλοτρίου πράγματος εἰς ἴδιον κέρδος παρατρέπει BS (Dor.). 2 quem mouere Petr. | quasi] quasi is FXYMOC Petr. | nihil (nil MO) lucri sui gratia faciat (faciat gratia X) FXMOC, lucri sui gratia (id ins. Petr.) faciat YPetr. | species] species F, spesies f | enim om. M 3 beneficij beneficio X O 5 appellatione m' et F' 21 uel om. F' 22 et damnato fure recepta est pecunia sublata (sublata om. O) in simplum (amplum M) uidetur furti quaestio sublata] FX YMOC neque aliter legerunt Graeci: καὶ κατα-

δικασθέντος τοῦ κλέπτου ἀναλαμβάνη τὰ κλα- 1 πέντα πράγματα, δοκεῖ εἰς τὸ ἀπλοῦν ἢ τὸ κλοπῆς ζήτησις κατενηθέθαι BS (Dor.), καὶ καταδικασθέντος αὐτοῦ λάβη τὸ κλαπέν ἢ τὸ ἀπλοῦν ἢ ἔτερον σὺν αὐτοῖς B (Anon.) 25 sed et si nihil amplius quam furtiuam rem restituere iussus fuerit (eo ins. MOC) ipso XY⁸ MOC, sed et si nihil amplius quam furtiuam rem restituere iussus fuerit (sic F', iussu fascerit F') sed (nec Taur.) amplius aliquid (aliquid om. Y') in eum iudex (iudex om. Y') constituerit ipso FY⁹ uerbis sed ... consti- 35 agetur F

- 57) ALFENUS libro quarto digestorum a Paulo epitomatorum. Si cretae fodiu- [B. 60, 12, 57] *S*
dae causa specum quis fecisset et cretam abstulisset, fur est, non quia fodisset, sed quia
abstulisset.
- 58) IULIANUS libro quarto ad Urseum Ferocem. Si filio familias furtum factum [B. 60, 12, 58] *S*
esset, recte is pater familias factus eo nomine ageret. sed et si res ei locata subrepta fuerit, 5
pater familias factus itidem agere poterit.
- 59) IDEM libro tertio ex Minicio. Si is, qui rem commodasset, eam rem clam [B. 60, 12, 59] *S*
abstulisset, furti cum eo agi non potest, quia suum recepisset et ille commodati liberatus
esset. hoc tamen ita accipiendum est, si nullas retinendi causas is cui commodata res 9
erat habuit: nam si impensas necessarias in rem commodata fecerat, || interfuit eius f. 873
potius per retentionem eas seruare quam ultiro commodati agere, ideoque furti actionem
habebit.
- 60) AFRICANUS libro septimo quaestionum. Ancilla fugitua quemadmodum sui [B. 60, 12, 60] *S*
furtum facere intellegitur, ita partum quoque contrectando furtuum facit. 14
- 61) IDEM libro octavo quaestionum. Si seruus communis uni ex dominis fur- [B. 60, 12, 61] *S*
tum fecerit, communis diuidendo agi debere placet et arbitrio iudicis contineri, ut aut
damnum praestet aut parte cedat. cui consequens uidetur esse, ut etiam, si alienauerit
suam partem, similiter et cum emptore agi possit, ut quodammodo noxalis actio caput se-
quatur. quod tamen non eo usque producendum ait, ut etiam, si liber sit factus, cum ipso
agi posse dicamus, sicuti non ageretur etiam, si proprius fuisset. ex his igitur apparere 20
et mortuo seruo nihil esse, quod actor eo nomine consequi possit, nisi forte quid ex re
furtiva ad socium peruerterit. His etiam illud consequens esse ait, ut et si is seruus, quem
mihi pignori dederis, furtum mihi fecerit, agendo contraria pigneratia consequar, ut simi-
liter aut damnum decidas aut pro noxae deditio ne hominem relinquas. Idem dicendum de
eo, quem conuenisset in causa redhibitionis esse, uti, quemadmodum accessiones et fructus 25
emotor restituere cogitur, ita et e contrario uenditor quoque uel damnum decidere uel pro
noxae deditio ne hominem relinquare cogatur. Nisi quod in his amplius sit, quod, si sciens
quis ignoranti furem pignori dederit, omni modo damnum praestare cogendus est: id enim
bonae fidei conuenire: Sed in actione empti praecipue spectandum esse, qualem seruum
uenditor repromiserit. Quod uero ad mandati actionem attinet, dubitare se ait, num aequem¹ 30
dicendum sit omni modo damnum praestari debere, et quidem hoc amplius quam in supe-
rioribus causis seruandum, ut, etiamsi ignorauerit is, qui certum hominem emi mandauerit,
furem esse, nihilo minus tamen damnum decidere cogatur. iustissime enim procuratorem
allegare non fuisse se id damnum passurum, si id mandatum non suscepisset: idque eu-
identius in causa depositi apparere. nam licet alioquin aequum uideatur non oportere cui-
quam plus damni per seruum euenire, quam quanti ipse seruus sit, multo tamen aequius
esse nemini officium suum, quod eius, cum quo contraxerit, non etiam sui commodi causa
suscepit, damnosum esse, et sicut in superioribus contractibus, uenditione locatione pignore,
dolum eius, qui sciens reticuerit, puniendum esse dictum sit, ita in his culpam eorum, quo-
rum causa contrahatur, ipsis potius damnosam esse debere. nam certe mandantis culpam 40
esse, qui talem seruum emi sibi mandauerit, et similiter eius qui deponat, quod non fuerit
diligentior circa monendum, qualem seruum deponeret. Circa commodatum autem merito

F(XYMO)

¹ seque] peraeque?

1 alphenus *F*, Ἀφρικ. *B* | paulo'i epit. *F*² | cre't'a'e fodiu'd'a'e *F*² 8 abstulisset 'cum'
furti cum *F*² 9 retinendo *F*² 24 nexae *F*² |
relif'n'quas *F*² 27 nisi quod seq.] haec ab
editoribus mala distinctione pessumdata recte
aceperunt Graeci: ἐν τούτῳ δὲ τῷ θέματι
ἔκεινο πλέον ἔστιν, ὅτι, ἐάν τις εἰδώς κλέπτην
εἴμαι τὸν οἰκέτην τῷ λαμεῖστῇ ἀγνοοῦντι δέδω-
κεν αὐτὸν εἰς ἐνέχυρον, παντὶ τρόπῳ τὴν ζη-

μίαν ἀναγκάζεται αὐτὸς ἐπιγνῶναι *BS* (*Dor.*)
28 cog'e'ndus *F*² 30 dubitare se ... 31 praes-
stari debere] ἀμφιβάλλεται, ἔλεγεν ὁ Ιούlianός,
μήτι παντὶ τρόπῳ ὄφείλει καὶ ὁ ἐντειλάμενος
τὴν ζημίαν ἐπιγινώσκειν ὑπέρ τοῦ οἰκέτου *BS*
(*Dor.*) 32 hominem om. *F*²: ρήτον οἰκέτην *BS*
33 cogetur *F*² 34 allegare'm' non *F*² | man-
datum] damnatum *F*² 35 uidentur *F*²
37 officium] officii *F*²

aliud existimandum, uidelicet quod tunc eius solius commodum, qui utendum rogauerit, uersetur. itaque eum qui commodauerit, sicut in locatione, si dolo quid fecerit non ultra pretium serui quid amissurum¹: quin etiam paulo remissius circa interpretationem doli mali debere nos uersari, quoniam, ut dictum sit², nulla utilitas commodantis interueniat. Haec ita puto uera esse, si nulla culpa ipsius, qui mandatum uel depositum suscepit, intercedat: ceterum si ipse ultro ei custodiam argenti forte uel nummorum commiserit, cam 8 alioquin nihil umquam dominus tale quid fecisset, aliter existimandum est. Locauit tibi fundum, et (ut adsolet) conuenit, ut fructus ob mercedem pignori mihi essent. si eos clam deportaueris, furti³ tecum agere posse aiebat. sed et || si tu alii fructus pendentes uenideris et emptor eos deportauerit, consequens erit, ut in furtiuam causam eos incidere dicamus. etenim fructus, quamdui solo cohaereant, fundi esse et ideo colonum, quia uoluntate domini eos percipere uideatur, suos fructus facere. quod certe in proposito non aequem dicitur: qua enim ratione coloni fieri possint, cum emptor eos suo nomine cogat? Statu liberum, qui, si decem dederit, liber esse iussus erat, heres noxali iudicio defenderat: pendente iudicio seruus datis decem heredi ad libertatem peruenit: quaeritur, an non aliter⁴ absolutio fieri debeat, quam si decem, quae accepisset, heres actori dedisset. referre existimauit, unde ea pecunia data esset, ut, si quidem aliunde quam ex peculio, haec saltem praestet, quoniam quidem si⁴ nondum ad libertatem seruus peruenisset, noxaea deditus ei, cui deditus esset, datus fuerit: si uero ex peculio, quia nummos heredis dederit, quos utique is passurus sum non fuerit ei dare, contra statuendum.

63 (62) MARCIANUS libro quarto regularum. Furtum non committit, qui fugitiuo [B. 60, 12, 62] S iter monstrauit.

64 (63) MACER libro secundo publicorum iudiciorum. Non poterit praeses prouinciae efficere, ut furti damnatum non sequatur infamia. [B. 60, 12, 63] S

65 (64) NERATIUS libro primo membranarum. A Titio herede homo Seio legatus [B. 60, 12, 64] S ante aditam hereditatem Titio furtum fecit. si adita hereditate Seius legatum ad se pertinere uoluerit, furti eius serui nomine ager cum eo Titius, quia neque tunc, cum facaret furtum, eius fuit, et (ut maxime quis existimet, si seruus esse coepert ei, cui furtum fecerat, tolli furti actionem, ut nec si alienatus sit, agi possit eo nomine) ne post aditam quidem hereditatem Titii factus est, quia ea, quae legantur, recta uia ab eo qui legauit⁵ ad eum cui legata sunt transeunt.

66 (65) UPLIANUS libro primo ad edictum aedilium curulium. Qui ea [D. 21, 1, 17, 1. B. 60, 12, 65] E mente alienum quid contrectauit, ut lucrifaceret, tametsi mutato consilio id domino postea reddidit, fur est: nemo enim tali peccato paenitentia sua nocens esse desinit.

67 (66) PAULUS libro septimo ad Plautium. Si is, qui rem pignori dedit, uendiderit [B. 60, 12, 66] B eam: quamuis dominus sit, furtum facit, siue eam tradiderat creditori siue speciali pactione tantum obligauerat: idque et Iulianus putat. Si is, cui res subrepta sit, dum apud furem sit, legauerat eam mihi, an, si postea fur eam contrectet, furti actionem habeam? et secundum Octaueni sententiam mihi soli competit furti actio, cum heres suo nomine non habeat, quia, quacumque ratione dominium mutatum sit, domino competere furti actionem⁶ 2 constat. Eum, qui mulionem dolo malo in ius uocasset, si interea muliae perissent, furti F(XYMO)

¹ idem Graeci (u. i.): sicut in locatione, si dolo quid fecerit, [omni modo damnum praestaturum esse: si dolo non fecerit,] non ultra pretium serui quid amissurum? ² est (edd.)? ³ me ins. (R. Stephanus) ⁴ quidem si si quidem?

2 uerse r'tur F² | itaque eum qui commodauerit sicut in locatione si dolo quid (nisi dolo quid F²O, si non dolo quid X², sine dolo quidem M) fecerit non ultra prae*e*tium serui quid amissurum F², εικότως οὖν ὁ κιχρών οἰκέτην, ὡςπερ ὁ μισθών Δύτῶν, εἰ δύλον ποιήσει ... οὐδὲν ζημιούται πλέον τοῦ τιμήματος τοῦ οἰκέτου BS 3 remissius] remissius id F² | circa interpretationem] inter

circa pretationem F² 5 null'o'a F² 6 commisir F² 7 unquam F² 10 eos de importanterit F² 11 s'u'o locohaereant F² 16 txistimauit F² 23 macer] ιάει B 24 sequetur F² 29 agi' possit F² 30 ε'a' quae F² 31 cui] qui F² 33 qui'd F² 34 desinit] l. gem. cum BS et B: παγέται, desuit F 36 quamdis F² 37 'sit' dum F² | furem] furet F²

3 teneri ueteres responderunt. Iulianus respondit eum, qui pecuniis exigendis praepositus est, si manumissus exigit, furti teneri. quod ei consequens est dicere et in tute, cui 4 post pubertatem solutum est. Si tu Titium mihi commendaueris quasi idoneum, cui crederem, et ego in Titium inquisii, deinde tu alium adducas quasi Titium, furtum facies, quia Titium esse hunc credo, scilicet si et ille qui adducitur scit: quod si nesciat, non 5 facies¹ furtum, nec hic qui adduxit opem tulisse potest uideri cum furtum factum non sit: 6 sed dabitur actio in factum in eum qui adduxit. Si stipulatus de te sim 'per te non fieri, 'quo minus homo Eros intra kalendas illas mihi detur', quamuis mea interesset eum non subripi (cum subrepto eo ex stipulatu non teneris, si tamen per te factum non sit quo minus mihi daretur), non tamen furti actionem me habere.

- (67) || CELSUS libro duodecimo digestorum. Infitando depositum nemo facit [B. 60, 12, 67] E f. 274
 furtum (nec enim furtum est ipsa infitatio, licet prope furtum est): sed si possessionem eius apiscatur interuertendi causa, facit furtum. nec refert, in digito habeat anulum an 1 dactyliotheca quem, cum deposito teneret², habere pro suo destinauerit. Si tibi subreptum est, quod nisi die certa dedisses, poenam promisiisti, ideoque sufferre eam necesse fuit, 15
 2 furti actione hoc quoque coaestimabitur. Infans apud furem adoleuit: tam adulescentis furtum fecit ille quam infantis, et unum tamen furtum est: ideoque dupli tenetur, quanti umquam apud eum plurimi fuit. nam quod semel dumtaxat furti agi cum eo potest, quid refert propositae quaestioni? quippe, si subreptus furi foret ac rursus a fure altero eum recuperasset, etiam si duo furta fecisset, non amplius quam semel cum eo furti agi posset. 20
 nec dubitauerim, quin adulescentis potius quam infantis aestimationem fieri oporteret. et quid tam ridiculum est quam meliorem furis condicionem esse propter continuationem 3 furti existimare? Cum sernus inemptus factus sit, non posse emptorem furti agere cum 4 uendor ob id, quod is seruus post emptionem, antequam redderetur, subripuisse. Quod furi ipse furtum fecerit furtiuus seruus, eo nomine actionem cum domino furem habiturum 25 placet, ne facinora talium seruorum non solum ipsis impunitatem, sed dominis quoque eorum quaestui erunt³: plerumque enim eius generis seruorum furtis peculia eorundem 5 augmentur. Si colonus post lustrum conductionis anno amplius fructus inuito domino percepit, uidendum, ne messis et uindemiae furti cum eo agi possit. et mihi dubium non uidetur, quin fur⁴ et si consumpscerit rem subreptam, repeti ea ab eo possit.
- (68) MARCELLUS libro octavo digestorum. Hereditariae rei furtum fieri Iulianus [B. 60, 12, 68] E
 negabat, nisi forte pignori dederat defunctus aut commodauebat:
- (69) SCAEUOLA libro quarto quaestionum. aut in qua usus fructus alienus est. [B. 60, 12, 69] *P
- (70) MARCELLUS libro octavo digestorum. His enim casibus putabat heredita- [B. 60, 12, 70] E
 riuarum rerum fieri furtum et usucaptionem impediri idecirroque heredi quoque actionem 35
 furti competere posse.

F(XYMO). Petrus 3, 23 = l. 68 pr. (usque ad u. 13 furtum)

¹ faciet? ² an dactyliotheca, quem deposito teneret? ³ quaestum parent (similiter van de Water)? ⁴ idem Graeci (u. i.): sit ins. (edd.)

1 eum qui pecuniis exigendis praepositus est] ὁ δισπεσάτωρ οἰκέτης BS (Dor.) 2 quod ei consequens est dicere] τούτῳ δὲ ἀκόλουθον ἔστι τὸ λέγειν BS (Dor.) 4 ego in titium in' inquisii F², ego ignorem titium qui (quis MC sit XYMO 12 nec] neque Petr. | inficiatio ipsa Petr. | post est ins. ipsa infitatio X^o 13 adipiscatur XYMO Petr. | causa interuertendi Petr. | an dactyliotheca ... destinauerit (destinaberit F²)] εἴτε ἐν τῇ δακτυλοθήκῃ ἀπίθετο ἀγόν (= siue in dactyliotheca eum posuerit) καὶ κρατούμενος ύπερ ἀγού τῇ δεποσίτοι (= et cum de eo depositi tene- retur) πρόεθετο κατὰ διάνοιαν ἰδιοποιίας ασθείας (= destinauit animo eum habere pro

suο) BS 18 unquam F² 19 ac rursus a fure altero eum recuperasset (recurerasset F²)] καὶ οἱ πρώτος κλέψας γέπεκλεψε πάλιν ἀγόν παρατοῦ κλέψαντος BS (Dor.) 20 posset] Hal., posse F 26 ne (nec X^o) facinora ... impunitatem (impunita X^oO, impunitati X^oY^o) sed (si O) dominis (dominus M^oO^oC) quoque eorum quaestui (quaestui F²) erunt (essent X^o, om. X^o) ἵνα μὴ τὰ τοιάτα τῶν οἰκετῶν ἀμαρτήματα οὐ μόνον ἀγού τοῖς οἰκέταις ἀτιμώρητα, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεσπόταις ἀγτῶν ἐπικερδῆ γίνεται BS (Dor.) 27 εορυμ'ndem F² 29 et mihi ... 30 possit] ωμολόγηται δέ, ὅτι πᾶς κλέπτης, καὶ ἀναλώχῃ τὸ πράγμα ὅπερ ἔκλεψεν, ἐνάγεται ύπερ ἀγού BS (Dor.) *

- 72 (71) IAUOLENUS libro quinto decimo ex Cassio. Si is, cui commodata res erat, [B. 60, 12, 71] furtum ipsius admisit, agi cum eo et furti et commodati potest: et, si furti actum est, 1 commodati actio extinguitur, si commodati, actioni furti exceptio obicitur. Eius rei, quae pro herede possidetur, furti actio ad possessorem non pertinet, quamvis usucapere quis possit, quia furti agere potest is, cuius interest rem non subripi, interesse autem eius uidetur qui damnum passurus est, non eius qui lucrum facturus esset.¹⁴
- 73 (72) MODESTINUS libro septimo responsorum. Sempronia libellos composuit [B. 60, 12, 72] quasi datura centurioni, ut ad officium transmittentur, sed non dedit: Lucius pro tribunali eos recitauit quasi officio traditos: non sunt inuenti in officio neque centurioni traditi: quaero, quo criminis subiciatur, qui ausus est libellos de domo subtractos pro tribunali legere, qui non sint dati? Modestinus respondit, si clam subtraxit, furtum commissum.
- 74 (73) IAUOLENUS libro quinto decimo ex Cassio. Si is, qui pignori rem accepit, [B. 60, 12, 73] cum de uendendo pignore nihil conueniesset, uenidit, aut ante, quam dies uenitionis ueniret pecunia non soluta, id fecit: furti se obligat.¹⁵
- 75 (74) IDEM libro quarto epistularum. Furtiuam ancillam bona fide duorum [B. 60, 12, 74] aureorum emptam cum possiderem, subripuit mihi Attius, cum quo et ego et dominus furti agimus: quaero, quanta aestimatio pro utroque fieri debet. respondit: emptori duplo, quanti eius interest, aestimari debet, domino autem duplo, quanti ea mulier fuerit nec nos mouere debet, quod duobus poena furti praestabatur, quippe, cum eiusdem rei nomine praestatu, emptori eius possessionis, domino ipsius proprietatis causa prae-¹⁶ standa est.
- 76 (75) POMPONIUS libro uicensimo primo ad Quintum Mucium. Si is, qui simulabat se procuratorem esse, effecisset, ut uel sibi uel cui me delegauit promitterem, furti cum eo agere non possum, quoniam nullum corpus interuenisset, quod furandi animo contractaretur.
- 77 (76) IDAM libro trigensimo octauo ad Quintum Mucium. Qui re sibi commodata [B. 60, 12, 76] uel apud se deposita usus est aliter atque accepit, si existimauit se non inuito domino id facere, furti non tenetur. sed nec depositi ullo modo tenebitur: commodati an teneatur, 1 in culpa aestimatio erit, id est an non debuerit existimare id dominum permissurum. Si quis alteri furtum fecerit et id quod subripuit aliis ab eo subripuit, cum posteriore fure dominus eius rei furti agere potest, fur prior non potest, ideo quod domini interfuit, non prioris furis, ut id quod subreptum est saluum esset. haec Quintus Mucius refert et uera sunt: nam licet intersit furis rem saluam esse, quia condicione tenetur, tamen cum eo¹ is cuius interest furti habet actionem, si honesta ex causa interest. nec utimur Serui sententia, qui putabant, si rei subreptae dominus nemo exstaret nec exstaturus esset, furem habere furti actionem: non magis enim tunc eius esse intellegitur, qui lucrum facturas sit. dominus igitur habebit cum utroque furti actionem, ita ut, si cum altero furti actionem inchoat, aduersus alterum nihil minus duret: sed et condicione, quia ex diuersis factis tenetur.¹⁷
- 78 (77) IDEM libro tertio decimo ex uariis lectionibus. Qui sacrum habentem pe- [B. 60, 12, 77] F(XYMO). Petrus 3, 32 = l. 72 pr. (usque ad u. 3 extinguitur): 2, 52 = l. 74: 2, 25 = l. 77 pr. (usque ad u. 28 tenetur)

¹ cum eo] tum (cf. l. 11 h. t.)? ² esse] interesse (u. i.)?

1 quinto decimo] xx MO | erat res MOC
2 et commodati] commodati X | potest] potest
rit MC 3 actioni] actione F 9 non sunt
inuenti in officio neque centurioni traditi
quaero] sic scripti ad BS (Dor.): ζητηθέντες
δέ πάρα τῇ τάξι οἱ λιθελλοὶ οὐχ εὑρέθησαν
καὶ ζητῶ: quaero non sunt ... traditi F,
quaero cum non sint ... traditi F² 10 cri-
mine F 12 iauolenus] modestinus Y 16 auuo-
rum F² | possidere'm' F² 17 utroque F²

19 mobere F² 23 efficisset F² 24 con-
tracteretur F² 26 trigensimo octauo (xxxii
Petr., xxviii O, xxviii M, xxv Y) ad quintum
mucium om. X 27 atque accepit] quam
acepit C, quam accepit Petr., atque rem
acepit X² | existimabit F, aestimabat Petr.
Y², existimabat MO | non inuito] inuito X²
36 esse] FXYC, interesse M²O, inc. M²
40 habentem' F²

cuniam subripit, furti etiam sacci nomine tenetur, quamvis non sit ei animus sacci subripiendi.

(78) PAPINIANUS libro octauo quaestionum. Rem inspiciendam quis dedit: si [B. 60, 12, 78] ^P periculum spectet eum qui accepit, ipse furti agere potest. ⁴

(79) IDEM libro nono quaestionum. Si debitor pignus subripuit, [Ulp. 18, 7, 22 pr. B. 60, 12, 79] ^P quod actione furti soluit nullo modo recipit.

(80) IDEM libro duodecimo quaestionum. Si uendidero neque tradidero seruum [B. 60, 12, 80] ^P et is sine culpa mea subripiatur, magis est, ut mihi furti competit actio: et mea uidetur

1 interesse, quia dominium apud me fuit uel quoniam ad praestandas actiones teneor. Cum

autem iure dominii defertur furti actio, quamvis non alias, nisi nostra intersit, competit, ¹⁰

tamen ad aestimationem corporis, si nihil amplius intersit, utilitas mea referenda est,

idque et in statuliberis et in legato sub condicione relicto probatur: alioquin diuersum

probantibus statui facile quantitas non potest. quia itaque tunc sola utilitas aestimationem

facit, cum cessante dominio furti actio nascitur, in istis causis ad aestimationem corporis

² furti actio referri non potest¹. Si ad exhibendum egissem optatus seruum mihi legatum ¹⁵

et unus ex familia seruus subreptus², heres furti habebit actionem: ³ eius interest: nihil

enim refert, cur praestari custodia debeat. Cum raptor omnimodo furtum facit, mani-

4 feetus fur existimandus est: Is autem, cuius dolo fuerit raptum, furti quidem non tene-

bitur, sed ui bonorum raptorum. Si Titius, cuius nomine pecuniam perperam falsus pro-

curator accepit, ratum habeat, ipse quidem Titius negotiorum gestorum ager, ei uero, qui ²⁰

pecuniam indebitam dedit, aduersus Titium erit indebiti condicatio, aduersus falsum pro-

curatorem furtiu durabit: electo Titio non inique || per doli exceptionem, uti praestetur q. 89 f. 375

ei furtiu condicatio, desiderabitur. quod si pecunia fuit debitis, ratum habente Titio furti

⁶ actio euancescit, quia debitor liberatur. Falsus autem procurator ita demum furtum pecu-

niae faciet, si nomine quoque ueri procuratoris, quem creditor habuit, adsumpto debitorem ²⁵

alienum circumuenierit. quod aequae probatur et in eo, qui sibi deberi pecuniam ut heredi-

⁷ Sempronii creditoris adseueravit, cum esset aliis. Qui rem Titii agebat, eius nomine

falso procuratori creditoris soluit et Titius ratum habuit: non nascitur ei furti actio, quae

statim, cum pecunia soluta est, ei qui dedit nata est, cum Titii nummorum dominium

non fuerit neque possessio. sed conditionem indebiti quidem Titius habebit, furtiu ³⁰

autem qui pecuniam dedit: quae, si negotiorum gestorum actione Titius conueniri cooperit,

arbitrio iudicis ei praestabatur.

(81) IDEM libro primo responsorum. Ob pecuniam ciuitati subtractam actione [B. 60, 12, 81] ^P furti, non crimine peculatus tenetur. ³⁴

(82) PAULUS libro secundo sententiarum. Fullo et sarcinatos, qui polienda uel [B. 60, 12, 82] ^P

sarcinanda ueatimenta accepit, si forte his utatur, ex contrectatione eorum furtum fecisse

¹ uidetur, quia non in eam causam ab eo uidentur accepta. Frugibus ex fundo subreptis

tam colonus quam dominus furti agere possunt, quia utriusque interest rem persequi.

F(XYMO). Petrus 3, 22 = l. 81 pr. (usque ad u. 9 fuit)

¹ itaque tunc sola utilitas aestimationem facit, cum cessante dominio furti actio nascitur, quia in istis ... potest? ² esset ins. (Hal.)? ³ quia ins.

1 sit a ei F⁴ 6 mo'do⁵ F² 7 duodecimo] καὶ εἰς ἐκ τῆς φαμιλίας οἰκέτης ὑποκλαπῇ BS (Dor.) | eius 'est' interest F⁴: ὁ κληρονόμος ἔχει τὴν φούρτη ἀγωγήν, φτίνι καὶ διαφέρει B 18 is om. F² 19 sed b'ui F⁴ 20 aget] aget et F 21 falsus F² 23 desiderauit F² 24 actio] tetio F² 26 in eo] ideo F 28 procuratori's cred. F² | nasceret F² 33 ob pecuniam ... 34 tenetur] οἱ πολιτικὰ χρήματα κλέπτοντες τὴν φούρτη κατέχονται, οὐχὶ τῇ δὲ πεκογλάτογ (scr. πεκογλάτογ) BS (Dor.) similiterque B (Anon.) 35 l. 83 redit apud Paulum sent. 2, 31, 29—32, at petita ex digestis potius quam ex cod. Uesontino 38 possunt] possit F⁴ (ex F²) unus ex familia seruus subreptus]

- 2 Qui ancillam non meretricem libidinis causa subripuit, furti actione tenebitur et, si sub-
3 pressit, poena legis Fabiae coeretur. Qui tabulas cautionesue subripuit, in adscriptam
summam furti actione tenebitur: nec refert, cancellatae nec ne sint, quia ex his debitum
magis solutum esse comprobari potest.
- 84 (83) NERATTUS libro primo responsorum. Si quis ex bonis eius, quem putabat B. 60, 12, 83 P
1 mortuum, qui uiuus erat, pro herede res adprehenderit, eum furtum non facere. Ei, cum
quo suo nomine furti actum est, si serui nomine de alia re aduersus eum agatur, non
dandam exceptionem furti una facti.
- 85 (84) PAULUS libro secundo ad Neratium. Quamuis res furtiva, nisi ad dominum B. 60, 12, 84 P
redierit, usucapi non possit, tamen, si eo nomine lis aestimata fuerit uel furi dominus eam ¹⁰
uendiderit, non interpellari iam usucaptionis ius dicendum est.
- 86 (85) IDEM libro secundo manualium. Is, cuius interest non subripi, furti actione B. 60, 12, 85 P
nem habet, si et rem tenuit domini uoluntate, id est ueluti is cui res locata est. Is autem,
qui sua uoluntate uel etiam pro tutori negotia gerit, item tutor uel curator ob rem sua
culpa subreptam non habet furti actionem. item is, cui ex stipulato uel ex testamento ¹⁵
seruus debetur, quamuis intersit eius, non habet furti actionem: sed nec is, qui fideiussit
pro colono.
- 87 (86) TRYPHONINUS libro nono disputationum. Si ad dominum ignorantem per- B. 60, 12, 86 P
ueniret res furtiva uel ¹ui possessa, ¹non uideatur in potestatem domini reuersa, ideo nec
si post talem domini possessionem bona fide ementi uenierit, usucapio sequitur.
- 88 (87) PAULUS libro primo decretorum. Creditori actio furti in summam pignoris, B. 60, 12, 87 P
non debiti competit. sed ubi debitor ipse subtraxisset pignus, contra probatur, ut in sum-
mam pecuniae debitae et usurarum eius furti conueniretar.
- 89 (88) IDEM libro singulari de concurrentibus actionibus. Si quis egerit ui bo- B. 60, 12, 88 P
norum raptorum, etiam furti agere non potest: quod si furti elegerit in duplum agere, ²⁵
potest et ui bonorum raptorum agere sic, ut non excederet quadruplum.
- 90 (89) IDEM libro singulari de poenis paganorum. Si libertus patrono uel cliens, B. 60, 12, 89 P
uel mercennarius ei qui eum conduxit, furtum fecerit, furti actio non nascitur.
- 91 (90) LAUOLENUS libro nono ex posterioribus Labeonis. Fullo actione locati de B. 60, 12, 90 ^{E 1. 175}
domino liberatus est: negat eum furti recte acturum Labeo. item si furti egisset, prius
quam ex locato cum eo ageretur et, antequam de furto indicaretur, locati actione libe-
ratus esset, et fur ab eo absoluvi debet. quod si nihil eorum ante accidisset, furem si
condemnari oportere. haec idcirco, quoniam furti eatenus habet actionem, quatenus eius
interest. Nemo opem aut consilium alii praestare potest, qui ipse furti faciendi consilium
capere non potest.
- 92 (91) LABEO libro secundo pithanon a Paulo epitomatorum. Si quis, cum sciret B. 60, 12, 91 A
quid sibi subripi, non prohibuit, non potest furti agere. PAULUS. immo contra: nam si
quis scit sibi rapi et, quia non potest prohibere, quieuit, furti agere potest. at² si potuit
prohibere nec prohibuit, nihilo minus furti aget: et hoc modo patronus quoque liberto et
F(XYMO). Petrus 3, 40 = l. 88: 3, 30 = l. 90

¹ cum ins. ² ac?

1 te'nebitur *F²* 2 fauila *F* | in adscriptam]
scriptum *F²*: eic τὸ περιεχόμενον ἀγώνος ποσόν
B (*Anon.*) 5 putsuat *F²* 8 exceptionem furti
una facti] ὅταν (*cod. ὅτε*) πολλῶν πραγμάτων
ἄλλα γένηται κατέχων, οὐ δύναται δικριμένως περὶ¹⁰
ἐνός ἕκαστου κινήσθαι οὐφούρτη, ἀλλ' εἴ μη
οὗτοι κινήσι, ἔκβαλλεται παραγραφή: ἀλλ' εἴ μη
ἄλλα γέροντες οὐ κλοπή καὶ οὐ χρή ἀγήθη διαιρε-
θῆναι *BS* (*Dor.*). cf. l. 57 § 5 h. t. et D. 47,
10, 7, 5 9 paulius] ἴδει *B* 11 iur's *F²*
18 est¹ *F²* | is autem qui sua uoluntate ...
uel curator] οὐ δὲ κατὰ γνώμην οἰκείαν κατέ-
χων τὸ ἀλλότριον καὶ προτογήρῳ οὐμίνε διοι-

κών καὶ οὐ ἐπίτροπος καὶ οὐ κουράτωρ *BS* (*Dor.*),
οἰκείᾳ γνώμῃ (κατέχων), ωςπερ οὔτε οὐ διοι-
κών οὐδὲ ἐπίτροπος οὔτε οὐ ἐπίτροπος οὐ κου-
ράτωρ *B* (*Anon.*) 19 uel ^{ui} *edd. cum BS*:
Η τὸ βί πόσσεσσον et *B*, uel uti *F* | ideo que'
nec *F²* 20 ἐlementi *F²* 21 primo) *XYMO*
Petr. xi *XY* 22 pignus subtraxisset *Petr.* |
contra probatur contrarium probatur id est
Petr. | summa *XMO* 23 pecuniae d'ubitae
F², debitae pecuniae *M* | eius usurarum *Petr.* |
conueniretar] *FU*, conueniatur *XYMO* *Petr.*
27 singulari de poenis paganorum om. *XO*
38 qui scit *F*

is, cuius magna uerecundia¹ ei, quem in praesentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet.

- 12) UPIANUS libro trigensimo octauo ad edictum. Meminisse oportebit nunc [B. 60, 12, 92] *S furti plerumque criminaliter agi et eum qui agit in crimen subscribere, non quasi publicum sit iudicium, sed quia usum est temeritatem agentium etiam extraordinaria animadversione coercendam. non ideo tamen minus, si qui uelit, poterit ciuiliter agere.

III.

R DE TIGNO IUNCTO R

- 1 UPIANUS libro trigensimo septimo ad edictum. Lex duodecim tabularum [B. 60, 12, 93] S neque soluere permittit tignum furtiuum aedibus uel uineis iunctum neque vindicare (quod 10 prouidenter lex effecit, ne uel aedificia sub hoc praetextu diruantur uel uinearum cultura turbetur): sed in eum, qui conuictus est iunxit, in duplum dat actionem. Tigni autem appellatione continetur omnis materia, ex qua aedificium constet, uineaeque necessaria. unde quidam aiunt tegulam quoque et lapidem et testam ceteraque, si qua aedificiis sunt utilia (tigna enim a tegendo dicta sunt²), hoc amplius et calcem et harenam tignorum 15 appellatione contineri. sed et in uineis tigni appellatione omnia uineis necessaria continentur, ut puta perticae pedamenta. Sed et ad exhibendum danda est actio: nec enim parci oportet ei, qui sciens alienam rem aedificio inclusit iunxit³: non enim sic eum conuenimus quasi possidentem, sed ita, quasi dolo malo fecerit, quo minus possideat. 19
- 2 IDEM libro quadragensimo secundo ad Sabinum. Sed si proponas tigni [B. 60, 12, 94] S* furtui nomine aedibus iuncti actum, deliberari poterit, an extrinsecus sit rei vindicatio. et esse non dubito.

III.

R SI IS, QUI TESTAMENTO LIBER ESSE IUSSUS ERIT, POST SE MORTEM DOMINI ANTE ADITAM HEREDITATEM SUBRIPUISSE 25 AUT CORRUPISSE QUID DICETUR R

- 1 UPIANUS libro trigensimo octauo ad edictum. Si dolo malo eius, [Pon. 24, 25. B. 60, 18, 1] S qui liber esse iussus erit, post mortem domini ante aditam hereditatem in bonis, quae eius fuerunt, qui eum liberum esse iusserit, factum esse dicetur, quo minus ex his bonis ad 10 heredem aliquid⁴ perueniret: in eum intra annum utillem dupli iudicium datur. Haec [Pon.] 30 autem actio, ut Labeo scripsit, naturalem potius in se quam ciuilem habet aequitatem, si quidem ciuilis deficit actio: sed natura sequum est non esse impunitum eum, qui hac spe audacior factus est, quia neque ut seruum se coerceri posse intellegit spe imminentis libertatis, neque ut liberum damnari, quia hereditati furtum fecit, hoc est dominae, dominus autem dominae nou possunt habere furti || actionem cum seruo suo, quamvis postea ad f. 376 libertatem peruerterit uel alienatus sit, nisi si postea quoque contrectauerit. e re itaque 36 esse praetor putauit calliditatem et proteruitatem horum, qui hereditates depopulantur, 2 dupli actione coercere. Non alias tenebitur iste libertus, quam si dolo quid dissipasse pro-

F(XYMOC)

¹ est ins. ² tigna enim a tegendo dicta sunt del. (glossa est adscripta ad uerba tegulam quoque) ³ idem Graeci (ἐνέδικεν BS): iunxit (Hoffmann)? ⁴ aliquid del. (cf. p. 760, 26)

1 is cuius ... impedit] οὔτινος μερίσθι αἰδώς οὐ συγχωρεῖ πρὸς τὸ παρόν ἐγκαλέσαι αἴγα² BS (Dor.) 21 an extrinsecus sit] εἰ κώστει μετὰ ταύτην BS (Dor.) similiterque B (Anon.) 24 is om. ind. F | erit] fuerit ind. F 26 quid om. ind. F 29 quo minus ... 30 perueniret] ώς ἀν ὑπὸ τὰ ἐκ ταύτης τῆς οὐγίας καταφε-

ρόμενα πράγματα εἰς τὸν κληρονόμον αἴγα² περιέλθη BS (Dor.) 33 audacior] audacia F² 38 dupli atione (sic) F², depublicatione F²: διὰ τῆς εἰς τὸ διπλάσιον ἀγωγῆς BS (Dor.) | non 'autem' alias F²: οὐκ ἄλλως δὲ ἐνέχεται BS

ponatur. culpa autem neglegentiaque serui post libertatem excusata est, sed culpa dolo proxima dolum repreäsentat. proinde si quid damni dedit sine dolo, cessabit ista actio, quamvis alias Aquilia tenetur ob hoc, quod damnum qualiterqualiter dederit. habet itaque certum finem ista actio, ut et dolo fecerit iste et post mortem domini et ante aditam hereditatem. ceterum si sine dolo, aut dolo quidem, uerum uiuo domino, non tenebitur hac actione: quin immo et si post mortem post aditam hereditatem, cessabit actio: nam ubi 3 adita hereditas est, iam quasi liber conueniri potest. Quid tamen, si sub condicione accepit libertatem? ecce nondum liber est: sed ut seruus potest coerceri: idcirco dicendum est 4 cessare hanc actionem. Sed ubi libertas competit continuo, dicendum est posse et debere 5 hanc actionem dari aduersus eum, qui peruenit ad libertatem. Si seruus pure legatus ante 11 aditam hereditatem quid admiserit in hereditate, dicendum est, quia dominium in eo mu- 6 tatur, huic actioni locum esse. Et generaliter dicimus, quo casu in seruo dominium uel 7 mutatur uel amittitur uel libertas competit¹ post interuallum modicum aditae hereditatis, 8 eo casu hanc actionem indulgenda. Sed si fideicommissaria libertas seruo data sit, quid- 9 quid² in hereditate maleficii admisit, numquid non prius cogatur heres manumittere, quam si 15 satisficerit? est autem saepissime et a diu Marco et ab imperatore nostro cum patre rescriptum non impediri fideicommissariam libertatem, quae pure data est. dinus sane Marcus³ rescripts arbitrum ex continentia dandum, apud quem ratio ponatur: [cf. D. 35, 1, 50]

sed hoc rescriptum ad rationem ponendam pertinet actus, quem seruus administravit. ar- 10 bitror igitur et hic posse hanc actionem competere. 'Ante aditam hereditatem' sic accipere debemus 'antequam uel ab uno adeatur hereditas': nam ubi uel unus adit, competit libe- 11 ras. Si pupillus heres institutus sit et a substituto eius libertas data medioque tempore quaedam admittantur: si quidem uiuo pupillo quid fuerit factum, locum non esse huic actioni: sin uero post mortem, antequam quis pupillo succederet, actionem istam locum 12 habere. Haec actio locum habet non tantum in rebus, que in bonis fuerunt testatoris, sed et si heredis interfuit dolum malum admissum non esse, quo minus ad se perueniret. et 13 ideo Scaeula plenius tractat et si eam rem subripuissest seruus, quam defunctus pignori acceperat, hanc actionem honorariam locum habere: plenius enim causam bonorum hic accipimus pro utilitate. nam si in locum deficientis furti actionis propter seruitutem hanc 14 actionem substituit praetor, uerisimile est in omnibus causis eum, in quibus furti agi potuit, substituisse. et in summa probatur hanc actionem et in rebus pigneratis et in rebus alienis bona fide possessis locum habere: idem et de re commodata testatori. Item si fructus post mortem testatoris perceptos hic seruus, qui libertatem prospicit, conrectauerit, locus erit huic actioni: sed et si partus uel fetus post mortem adgnatos, tantundem erit dicendum.

15 Praeterea si impubes post mortem patris quaesierit rei dominium eaque, antequam impr- 16 beris hereditas adeatur, subripiatur, locum habere istam actionem dicendum est. Sed et 17 in omnibus, quae interfuit heredis non esse auersa, locum habet haec actio. Non tantum autem ad sola furtiva ista actio pertinet, sed etiam ad omnia damna, quaecumque hereditati seruus dedit. Scaeula ait possessionis furtum fieri: denique si nullus sit possessor, furtum negat fieri: idcirco autem hereditati furtum non fieri, quia possessionem hereditas non 18 habet, quae facti est et animi. sed nec heredis est possessio, antequam possideat, quis hereditas in eum id tantum transfundit, quod est hereditatis, non autem fuit possessio hereditatis. Illud uerum est, si potest alias heres ad suum peruenire, non esse honorariam hanc actionem tribuendam, cum in id quod intersit condemnatio fiat. Praeter hanc actionem esse et vindicationem rei constat, cum haec actio ad similitudinem furti competit.⁴

F(XYMO)

¹ uel libertas competit del.

² qui quid (Hal.)?

³ idem BS: Pius (Noordkerk: cf.

D. 35, 1, 50)?

3 qualiter' qualiter' dederit F²: ὅπωςδήποτε BS
6 εἴστι F³ | aditam] aditam tamen F²: εἰ
Δέ καὶ μέτα τελευτὴν τοῦ δεσπότου καὶ μέτα
ἀδιτίονα ἀμάρτη BS 7 condicione'm' acce-

pit F² 8 est] it F²: οὗτος γὰρ οὕτω ἐστὶ⁵
ἐκεύθερος BS 9 continuo] παραχρῆμα τῆ
ἀδιτίονι BS 21 ante' aditam' quam uel F²
32 de] he F² 39 scaeuola F

- 8 19 Item heredi ceterisque successoribus competere istam actionem dicendum est. Si plures serui libertatem acceperunt et dolo malo quid admiserint, singuli conuenientur in solidum, hoc est in duplum. et cum ex delicto conueniantur, exemplo furti nullus eorum liberatur, et si unus conuentus praestiterit.
- 2 GAIUS libro tertio decimo ad edictum prouinciale. Si paulo ante, quam statuta libertas optigerit, amonterit aliquid seruus aut corruperit, ignorantia domini non introducit hanc actionem: ideoque licet maxime ignorauerit heres a statulibero aut quilibet alius dominus a seruo suo amotum aliquid corruptum esse, non impetrat post libertatem eius ullam actionem, quamvis in pluribus aliis causis iusta ignorantia excusationem mereatur.
- 3 ULPIANUS libro tertio decimo ad edictum. Labeo putauit sub condicione manumissum res amouentem, si cito condicio extitit, hac actione conuenientum.

V.

R FURTI ADUERSUS NAUTAS CAUPONES STABULARIOS R

- 1 ULPIANUS libro trigensimo octauo ad edictum. In eos, qui naues cauponas stabula exercebunt, si quid a quoquo eorum quosue ibi habebunt furtum factum esse dicetur, iudicium datur, siue furtum ope consilio exercitoris factum sit, siue eorum cuius, qui in ea naui nauigandi causa esset. Nauigandi autem causa accipere debemus eos, qui adhibentur, ut nauis nauiget, hoc est nautas. Et est in duplum actio. Cum enim in caupona uel in naui res perit, ex edicto praetoris obligatur exercitor nauis uel caupo ita, ut in potestate sit eius, cui res subrepta sit, utrum mallet cum exercitore honorario iure an cum fure iure ciuili experiri. Quod si receperit saluum fore caupo uel nauta, furti actionem non dominus rei subreptae, sed ipse habet, quia recipiendo periculum custodiae subit. Serui uero sui nomine exercitor noxae dedendo se liberat. cur ergo non exercitor condemnatur, qui serum tam malum in naue admisit? et cur liberi quidem hominis nomine tenetur in solidum, serui uero non tenetur? nisi forte idcirco, quod liberum quidem hominem adhibens statuere debuit de eo, qualis esset, in seruo uero suo ignoscendum sit ei quasi in domestico malo, si noxae dedere paratus sit. si autem alienum adhibuit serum, quasi in libero tenebitur. Caupo praestat factum eorum, qui in ea caupona eius cauponae exercendae causa ibi sunt, item eorum, qui habitandi causa ibi sunt: uiatorum autem factum non praestat. namque uiatorem sibi eligere caupo uel stabularius non uidetur nec repellere potest iter agentes: inhabitatores uero perpetuos ipse quodammodo elegit, qui non reiecit, quorum factum oportet eum praestare. in naui quoque uectorum factum non praestatur.

VI.

R SI FAMILIA FURTUM FECISSE DICETUR R

84

SEP

- 1 ULPIANUS libro trigensimo octauo ad edictum. Utilissimum id edictum praetor proposuit, quo dominis prospiceret aduersus maleficia seruorum, uidelicet ne, f. 877 cum plures furtum admittunt, euertant domini patrimonium, si omnes dedere aut pro singulis aestimationem litis offerre cogatur. datur igitur arbitrium hoc edicto, ut, si quidem uelit dicere noxios seruos, possit omnes dedere, qui participauerunt furtum: enimuero si F(XYMOC)

¹ quos (similiter edd.: u. i.)? ² in ea caupona del.

3 furti nunti F¹ liberetur F² 9 in] im F² | pluribus aliis] F², pluribus si is F²: ἐν πολλοῖς θέμασιν BS 13 aduersusi ind. F 15 si quid a quoquo eorum quosue ibi habebunt] quasi pro quosue eset quos, uerit interpres: εἴ τι κλαπή παρ' ἔκεινων, οὔτινας είχον εν πλοιφ BS (Dor.) 19 caupo's ita'a'

ut F² 22 qui'a' F²: ἐπει BS 23 cur ergo non exercitor condemnatur] διὰ τί μη καὶ αὐτὸς ὁ ἐζερκίτωρ καταδικάζεται BS (Dor.) 29 cauponae] caupone F 30 namquae uietorem F² 37 prospiceret F² 39 aestimationes F² | ut si quidem uelit ... furtum] εἰ βούλεται πάντας ἑκδούναι τοὺς ἡμαρτηκότας BS (Dor.)

maluerit aestimationem offerre, tantum offerat, quantum, si unus liber furtum fecisset, et
 1 retineat familiam suam. Haec autem facultas domino tribuitur totiens, quotiens ignorante
 eo furtum factum est: ceterum si sciente, facultas ei non erit data: nam et suo nomine et
 singulorum nomine conueniri potest noxali iudicio, nec una aestimatione, quam homo liber
 sufferret, defungi poterit: is autem accipitur scire, qui scit et potuit prohibere: scientiam 5
 enim spectare debemus, quae habet et voluntatem: ceterum si scit, prohibuit tamen, dicen-
 2 dum est usurum edicti beneficio. Si plures serui damnum culpa dederint, aequissimum
 3 est eandem facultatem domino dari. Cum plures serui eiusdem rei furtum faciunt et unius
 nomine cum domino lis contestata sit, tamdiu aliorum nomine actio sustineri debebit, quam-
 diu priore iudicio potest actor consequi, quantum consequetur, si liber id furtum fecisset, 10
 2 IULIANUS libro uicensimo tertio digestorum. id est et poenae nomine du- [B. 60, 15, 2 S°
 plum et condictionis simplum.

3 ULPIANUS libro trigensimo octauo ad edictum. Quotiens tantum praestat [B. 60, 15, 8 S°
 dominus, quantum praestaretur, si unus liber fecisset, cessat ceterorum nomine actio, non
 aduersus ipsum, uerum etiam aduersus emptorem dumtaxat¹, si forte quis eorum, qui simul 15
 fecerant, uenierit. idemque et si fuerit manumissus. quod si prius fuerit ablatum a manu-
 missio, tunc dabitur aduersus dominum familiae nomine: nec enim potest dici, quod a manu-
 missio praestitum est, quasi a familia esse praestitum. plane si emptor praestiterit, puto
 denegandam in uenditorem actionem: quodammodo enim hoc a uenditore praestitum est,
 ad quem nonnumquam regressus est ex hac causa, maxime si furto noxaque solutum esse 20
 1 promisit. Sed an, si legati serui nomine uel eius, qui donatus est, actum sit cum lega-
 tario uel eo, cui donatus est, agi possit etiam cum domino ceterorum, quaeritur: quod ad-
 2 mittendum puto. Huius edicti leuamentum non tantum ei, qui seruos possidens condemnatus
 praestitit tantum, quantum, si unus liber fecisset, datur², uerum ei quoque, qui id
 circa condemnatus est, quia dolo fecerat quo minus possideret. 25

4 IULIANUS libro uicensimo secundo digestorum. Etiam heredibus eius, cui [B. 60, 15, 4 S°
 plures eiusdem familiae furtum fecerint, eadem actio competere debet, quae testatori com-
 petebat, id est ut omnes non amplius consequantur, quam consequerentur, si id furtum
 liber fecisset. 29

5 MARCELLUS libro octauo digestorum. Familia communis sciente altero fur- [B. 60, 15, 5 S°
 tum fecit: omnium nomine cum eo qui scit furti agi poterit, cum altero ad eum modum,
 qui edicto comprehensus est: quod ille praestiterit non totius familiae nomine, ab hoc socio
 partem consequeretur. et si seruus communis alterius iussu damnum dederit, etiam quod
 praestiterit alter, si modo cum eo quoque ex lege Aquilia uel ex duodecim tabulis agi
 potest, repeat a socio, sicuti cum communi rei nocitum est. si ergo dumtaxat duos ha-
 buerim³ seruos communes, cum eo, quo non ignorantre factum est, agetur utriusque seru
 nomine, sed non || amplius consequetur a socio, quam si unius nomine praestitasset: quod 317
 F(XYMO)

¹ non aduersus ipsum dumtaxat, uerum etiam aduersus emptorem (u. i.)? ² datur del
³ habuerimus (edd.: εἰχομεν BS)?

5 defung'ti F⁴ 7 usurum edicti beneficio
 (benefic'lio altero loco F⁴) si plures serui
 damnum bis F¹ 8 ea'n'dem F² 9 tam'en'diu
 F² | sustiner'e'i F⁴ 10 consequetur F 11 Οὔλη.
 B | est'et' poenae F²: καὶ τὴν ποιήν τοῦ διπλοῦ
 καὶ τὸ ἀπλούν τοῦ πράγματος B (Anon.), καὶ
 τὸ διαφέρον τῆς ποιής ὄνοματι BS (Dor.)
 14 non 'tantum' aduersus ipsum uerum etiam
 aduersus emptorem dumtaxat F²: καὶ οὐ μόνον
 ἡ κατ' ἀγτοῦ ἐναργεῖ ἀργεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ
 τοῦ ἀγραστοῦ BS (Dor.) 16 uenierint F
 17 dabatur F¹ 18 familia m' esse F⁴ 20 ad]
 at F | regres'e'sus F⁴ | ex 'hac' causa F² |
 furti F: πάσης ἐνοχῆς καὶ νόζης ἐλεγθερον

εῖναι BS 22 cetero'rū'm F⁴ 23 l'a'eu-
 mentum F¹ 26 heredi'bū's F² 27 quae's
 testa'to'ri F⁴ 30 sciente altero] Graeci le-
 gerunt fortasse sciente altero domino, igno-
 rante altero: certe τοῦ μὲν ἐνὸς τῶν δεσποτῶν
 ἐπιταμένου, τοῦ δέ ἄλλοι ἀγνοοῦντος BS
 (Dor.) similiterque B (Anon.) 32 quod ille...
 33 consequeretur] εἰ δὲ ὁ εἰδὼς ... καταβάλῃ
 (= quod ille qui scit praestiterit), οὐ δύναται
 ἀπαίτειν τὸν ἀγνοίσαντα, εἴ τι γέπερ πάσης τῆς
 φαμιλίας κατέβαλεν (= non potest repetere
 ab socio ignorantre, quatenus soluit totius fa-
 miliae nomine) BS (Dor.)

si cum eo, quo ignorantre factum est, agere uolet, duplum tantum consequetur. et uideamus, an iam in socium alterius serui nomine non sit dandum iudicium, quemadmodum si omnium nomine socius decidisset: nisi forte hoc casu seuerius a praetore constituendum est nec seruorum concio parcendum est.

- 6 SCAEUOLA libro quarto quaestionum. Labeo putat, si coheres meus, quod [B. 60, 15, 6] ^P furtum familia cuius fecisset, duplum abstulisset, me non impediri, quo minus dupli agam, coequ¹ modo fraudem edicto fieri essequie iniquum plus heredes nostros ferre, quam fer-¹ remus ipsi. Idem, si defunctus minus duplo abstulit, adhuc singulos heredes recte experiri. Scaeouola respondit: uerius puto partes eius heredes persecuturos, sed ut cum eo, quod defunctus abstulit, uterque heres non plus duplo ferat. ¹⁰

VII.

R ARBORUM FURTUM CAESARUM R

SE

- 1 PAULUS libro nono ad Sabinum. Si furtum arbores caesae sint, et ex lege [B. 60, 16, 1] ^S Aquilia et ex duodecim tabularum dandam actionem Labeo ait: sed Trebatius ita utramque dandam, ut iudex in posteriore deducat id quod ex prima consecutus sit et reliquo 15 condemnet.

- 2 GAIUS libro primo ad legem duodecim tabularum. Scien- [B. 60, 16, 2. BS. 20, 1, 25 sch. 5] ^{*P} dum est autem eos, qui arbores et maxime uites ceciderint, etiam tamquam latrones puniri.
- 3 ULPIANUS libro quadragensimo secundo ad Sabinum. Uitem arboris appellatio- [B. 60, 16, 3] ^S latione contineri plerique ueterum existimauerunt. Ederae quoque et harundines arbores 20 2 non male dicentur. Idem de salicteto² dicendum est. Sed si quis saligneas uirgas insti-² tuendi salicti causa defixerit haueque, antequam radices coegerint³, succidantur aut euel-³ lantur, recte Pomponius scripsit non posse agi de arboribus sucisis, cum nulla arbor pro-⁴ prie dicatur, quae radicem non conceperit. Quod si quis ex seminario, id est stirpitus arborem transtulerit, eam, quamuis nondum comprehendenter terram, arborem tamen uideri 25 5 Pomponius libro nono decimo ad Sabinum probat. Ideo ea quoque arbor esse uidetur, cuius radices desinent⁴ uiuere. Radix autem arboris non uidetur arboris appellatione contineri,⁵ 6 quamuis adhuc terra contineatur: quam sententiam Labeo quoque probat. Labeo etiam eam arborem recte dici putat, quae subuersa a radicibus⁵ etiam nunc reponi potest, aut 7 quae ita translata est, ut ponи possit. Stirpes oleae arbores esse magis est, siue iam ege-⁶ 8 runt radices siue nondum. Omnia igitur harum arborum, quas enumerauimus, nomine agi poterit.

F(XYMO)

¹ eoque] Scaeouola respondit eo? ² saliceto (cf. *Labbæi gloss.* p. 163: *salicetum ἵτεών*)?
³ radices egerint (*Hal.*)? ⁴ desierint? ⁵ subuersa radicibus (*Hal.*)?

4 nec seruorum concio 'parcendum est *F*'⁶: καὶ μὴ φέίσetai τοῦ συνειδότος τῇ τῶν οἰκετῶν κλοπῇ *BS* (*Dor.*) | 7 eoque modo fraudem edicto fieri essequie (posseque *F*) iniquum] καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ περιγραφὴ γίνεται τῷ προκειμένῳ ἐδίκτῳ. ἀλλὰ οὐκ ἀρέσκει μοι ἡ τοῦ Λαβεώνος γνώμη· ἀδικον γάρ εῖτι *BS* (*Dor.*) | feremus *F* | 8 idem] ὁ αὐτὸς Λαβεών ἐλεγεν *BS* (*Dor.*) | adhuc nōc *F* | 9 scaeuola *F* | sed ut (*sic Hal.* sed et *F*) cum eo ... 10 ferat] ἔμοι δοκεῖ ... καὶ ὁ ὁ τεστάτωρ περιών μέρος ἐλαύε συμμηφίζεθαι τοῖς κληρονόμοις καὶ τὸ λεῖπον πρὸ τὸ διπλάσιον δίδοσθαι αὐτοῖς *BS* (*Dor.*) | 20 aeder'a'e *F* | harundin'ae *F* | 22 antequam radices coegerint] πρὶν ρίζωθῆναι ταῦτα *BS* (*Dor.*) | 24 ex seminario] ἀπὸ τοῦ σεμιναρίκτου, τοῦτ' εῖτι τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος δένδρων φυτὰ *BS* (*Dor.*) | 25 arborem tamen

uideri ... 28 probat] ὅμως δένδρον τούτο ὁ Πομπώνιος νομίζεθαι ἐλεγεν, εἰ καὶ σύνεβη ςημανθῆναι (= arborem tamen uideri Pomponius ait, etiamsi uiuere desierit). ρίζαν δὲ δένδρου οὐ πιστεύεται τῇ τοῦ δένδρου προσηγορίᾳ περιέχεσθαι (= stirps autem arboris non creditur arboris appellatione contineri), εἰ καὶ ἐστικεν εἴτι τὸ δένδρον (= quamuis adhuc terra contineatur) *BS* (*Dor.*): τὸ δὲ μητῶ ρίζωθεν οὐκ εἴτι δένδρον (= quod radices non egit, arbor non est: § 3), οὐδὲ οὔτινος αἱ ρίζαι εἰν-
 πάνθησαν, καὶ ἴστανται (= nec cuius radices uiuere desierunt, etsi terra adhuc continetur) *B* (*Anon.*). *Anonymi interpretatio hic quoque ut passim uidetur fluxisse ex Dorotheana. exci-
 disse ea quae suppleui etiam particula quamuis indicat, nam si integra uerba essent, require-
 retur quamdiu uel simile quiddam*

- 4 GAIUS libro¹ ad legem duodecim tabularum. Certe non dubitatur, si adhuc [B. 60, 16, 4] *P adeo tenerum sit, ut herbas loco sit, non debere arboris numero haberi.
- 5 PAULUS libro nono ad Sabinum. Caedere est non solum succidere, sed [B. 60, 16, 5] S etiam ferire caedendi causa. cingere est deglabrare. subsecare est subsecuisse: non enim 1 poterat cecidisse intellegi, qui serra secuisset. Eius actionis eadem causa est, quae est 2 legis Aquiliae. Is, cuius usus fructus est in fundo, hanc actionem non habet: qui autem fundum uectigalem habet, hanc actionem habet, sicut aquae pluviae arcendae actionem et finium regundorum.
- 6 POMPONIUS libro uicensimo ad Sabinum. Si plures eandem arborem furtim [B. 60, 16, 6] S 1 ceciderint, cum singulis in solidum agetur. At si eadem arbor plurimum fuerit, uniuersis 10 dumtaxat una et semel poena praestabitur. Si arbor in uicini fundum radices porrexit, recidere eas uicino non licebit, agere autem licebit non esse ei ius (sicuti tignum aut protectum) inmissum habere. si radicibus uicini arbor aletur, tamen [B. 60, 16, 7] 14 eius est, in cuius fundo origo eius fuerit.
- 7 ULPIANUS libro trigensimo octavo ad edictum. Furtum caesae arbores ui- [B. 60, 16, 7] S dentur, quae ignorante domino celandique eius causa caeduntur. Nec esse hanc furti actionem scribit Pedius, cum et sine furto fieri possit, ut quis arbores furtim caedat. Si quis radicibus arborem euellerit uel extirpauerit, hac actione non tenetur: neque enim uel caedit 3 uel succidit uel subsecuit: Aquilia tamen tenetur, quasi ruperit. Etiamsi non tota arbor 4 caesa sit, recte tamen agetur quasi caesa. Siue autem quis suis manibus, siue dum imperat seruo arbores cingi subsecari caedi², hac actione tenetur. idem et si libero imperet. 5 Quod si seruo suo non praeceperit dominus, sed ipse sua noluntate id admiserit, Sabinus 6 ait competere noxale³, ut in ceteris maleficiis: quae sententia uera est. Haec actio etiamsi 7 poenalis sit, perpetua est. sed aduersus heredem non datur: heredi ceterisque successo- 8 ribus dabitur. Condemnatio autem eius duplum continet
- 8 PAULUS libro trigensimo nono ad edictum. facienda aestimatione, quanti [B. 60, 16, 8] S domini intersit non laeti⁴: ipsarumque arborum pretium deduci oportet et eius quod super- 1 2 est fieri aestimationem. Furtum arborem caedit, qui clam caedit. Igitur si ceciderit et lucri faciendi causa contrectauerit, etiam furti tenebitur lignorum causa et condictione et ad exhibendum. Qui per uim sciente domino caedit, non incidit in hanc actionem.
- 9 GAIUS libro tertio decimo ad edictum prouinciale. Si co- [B. 60, 16, 9. BS. 22, 5, 28 sch. 9] S lonus sit, qui ceciderit arbores, etiam ex locato cum eo agi potest. plane una actione contentus esse debet actor.
- 10 IULIANUS libro tertio ex Minicio. Si gemina arbor esset et supra terram [B. 60, 16, 10] S/ functura eius emineret, una arbor uidetur esse. sed si id qua iungereatur non exstaret, si totidem arbores sunt, quot species earum supra terram essent.
- 11 PAULUS libro uicensimo secundo ad edictum. Sed si de arboribus caesis [B. 60, 16, 11] B ex lege Aquilia actum sit, interdicto quod ui aut clam redditio absoluetur, si satis prima condemnatione⁵ grauauerit reum, manente nihilo minus actione ex lege duodecim tabularum.
- 12 IAUOLENUS libro quinto decimo ex Cassio. Qui agrum uendidit, nihilo minus [B. 60, 16, 12] B furtum arborum caesarum agere potest.

F(XYMO)

¹ primo ins. (Iac. Gothofredus) ² arbores cingit subsecat caedit? ³ noxalem (edd.)?
⁴ caedi? ⁵ condemnatio?

2 loci F¹ | haberi om. F² 4 cingere] CIN-
 δερε δέ ἐστι τὸ περιελεῖν τὸν φλοιόν τοῦ δέν-
 δρου BS (Dor.), ζωννύειν τὸ περιελεῖν τὸν
 φλοιόν B (Anon.): cf. uol. I ad p. 566, 32 | sub-
 secare (subsecrare O) est subsecuisse] FXY
 MOC: σούβσεκάρε ἐστὶ τὸ ὑποτεμεῖν BS (Dor.),
 κατατέμνειν τὸ ὑποτεμεῖν B (Anon.) 9 fur-

ti³m¹ caeciderint F² 10 a²d¹t F² 12 ei ius]
 μὴ ἔσειναι coi BS, eius F² 13 si radicibus
 uicini arbor aletur] εἰ καὶ αἱ ρίζαι τοῦ δένδρου
 ἐκ τοῦ γείτονος ἀγροῦ τρέφονται BS (Dor.)
 similiterque B (Anon.) 18 ex'stirpanerit F²
 28 c'aeciderit F² 29 furti om. F² 30 c'a-
 dit F² 32 caeciderit F² 35 iuⁿgeretur F²

VIII.

R^E U^I B^ON^OR^UM R^AP^TO^RU^M E^T D^E T^UR^BA R^E EP

- 1 PAULUS libro uicensimo secundo ad edictum. Qui rem rapuit¹, et furti nec [B. 60, 17, 1] E
manifesti tenetur in duplum et ui bonorum raptorum in quadruplum. sed si ante actum
sit ui bonorum raptorum, deneganda est furti: si ante furti actum est, non est illa dene- 5
ganda, ut tamen id quod amplius in ea est consequatur.

2 UPIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Praetor ait: 'Si cui dolo [B. 60, 17, 2] E
'malo hominibus coactis damni quid factum esse dicetur siue cuius bona rapta esse dicen-
'tur, in eum, qui id fecisse dicetur, iudicium dabo. item si seruus fecisse dicetur, in do-
1 'minum iudicium noxale dabo'. Hoc edicto contra ea, quae ui committuntur, consuluit 10
praetor. nam si quis se uim passum docere possit, publico iudicio de ui potest experiri,
neque debet² publico iudicio priuata actione praeiudicari quidam putant: sed utilius
uisum est, quamvis praeiudicium legi Iuliae de ui priuata fiat, nihil minus tamen non esse
2 denegandam actionem eligentibus priuatam persecutionem. 'Dolo' autem 'malo facere' potest
(quod edictum ait) non tantum is qui rapit, sed et qui praecedente consilio ad hoc ipsum 15.
3 homines colligit armatos, ut damnum det bonaue rapiat. Stue igitur ipse quis cogat ho-
4 mines siue ab alio || coactis utitur ad rapiendum, dolo malo facere uidetur. Homines f. 378
5 coactos accipere debemus ad hoc coactos, ut damnum daretur. Neque additur, quales ho-
6 mines: qualescumque siue liberos siue seruos. Sed et si unus homo coactus sit, adhuc
7 dicemus homines coactos. Item si proponas solum damnum dedisse, non puto deficere 20
uerba: hoc enim, quod ait 'hominibus coactis', ut siue solus uim fecerit siue etiam homi-
nibus coactis, sic accipere debemus etiam hominibus coactis uel armatis uel inermibus
8 hoc edicto teneatur³. Doli mali mentio hic et uim in se habet. nam qui uim⁴ facit, dolo
malo fecit⁵, non tamen qui dolo malo facit, utique et ui facit. ita dolus habet in se et
9 uim: et sine ui si quid callide admissum est, aequa continebitur. 'Damni' praetor inquit: 25
omnia ergo damna continet et clandestina⁶. sed non puto clandestina, sed ea, quae uio-
lentia permixta sunt. etiam quis recte definiet, si quid solus admiserit quis non ui, non
contineri hoc edicto, et si quid hominibus coactis, etiamsi sine ui, dummodo dolo sit ad-
10 missum, ad hoc edictum spectare. Ceterum neque furti actio neque legis Aquiliae con-

¹ ex domo in qua nemo erat similius Paulus uidetur adieciisse (cf. D. 47, 2, 53. 81 § 3)
² debere (edd.)? ³ idem Graeci (u. i.): hoc enim quod ait 'hominibus coactis' sic accipere
 debemus 'etiam hominibus coactis', ut siue solus uim fecerit siue etiam hominibus coactis
 uel armatis uel inermibus, hoc edicto teneatur (Savigny verm. Schr. 3, 235: u. i.)? ⁴ idem
 Graeci (Sian coi ποιῶν BS): ui? ⁵ facit? ⁶ et clandestina del.

2 et de turba om. ind. F 3 secundo om. F¹
 9 in eum qui id fecisse dicetur iudicium dabo] F cum BS (Dor.): κατὰ τοῦ ταῦτα πεποικότος
 ἀνώντα ἀρωγήν, ei de (eidem X¹Y²M³O) ui-
 bonorum raptorum intra annum in quadruplum
 post annum in simpulum iudicium dabo XYMO,
 in eum qui id fecisse dicetur iudicium dabo
 eidem ui bonorum raptorum intra annum in
 quadruplum post annum in simpulum iudi-
 cium dabo C 12 quidam putant] quasi esset
 nūt quidam putant uertunt BS (Dor.): ὡς
 τινες λέγουσιν 13 de "ui" priuata F²: δέ οἱ
 πριβάτα BS 16 seu F 19 qualescumque
 siue liberos (liueros F¹) siue seruos] quasi
 esset qualescumque igitur coegerit siue libe-
 ros siue seruos, locus edicto est, sic uertit
 Dorotheus: ποιοιδάποτε τοινύν ἐν συνήθη-
 σαν, εἴτε ἑλεύθεροι εἴτε δούλοι, χώρα τῷ εἰκτῷ
 BS (Dor.) | c' o' actus F² 21 hoc (haec F¹)

enim quod (quod om. *X*) ait hominibus coactis ut siue solus uim fecerit siue etiam hominibus coactis sic (sic om. *X*) accipere debemus etiam hominibus coactis uel armatis uel inermibus hoc edicto teneatur] *FX*: ὃ γὰρ εἴπει ἀνθρώπων συναχθέντων εἴτε μόνος θην *BIAN* ἐποιησεν εἴτε ἀνθρώπων συναχθέντων οὔτως γὰρ ὄφειλομεν ποναι καὶ ἀνθρώπων συναχθέντων οὐκέπλων οὐχορίς ὅπλων *BS* (*Dor.*), *legerunt igitur Graeci quod est in F*: hoc enim (autem *M*) quod ait hominibus coactis sic (sic om. *YO*) accipere debemus ut siue solus (sic ins. *C*) uim fecerit (sec. uim *C*) siue etiam hominibus coactis uel armatis uel inermibus hoc edicto teneatur *YMOCT* 25 continetur *F* | inquit *F* 26 omnia ergo damna continent et clandestina) πάνας δύν ς ζημίας περιλαμβάνει καὶ θην λαθραία τὰ ρήματα τοῦ πραίτωρος *BS* (*Dor.*) 27 admiseris τ *F*

tributae sunt in hoc edicto, licet interdum communes sint cum hoc edicto: nam Julianus scribit eum qui ui rapit furem esse improbiorem, et si quid damni coactis hominibus 11 dederit, utique etiam Aquilia poterit teneri. 'Uel cuius bona raptta esse dicuntur'. quod 12 ait praetor 'bona raptta', sic accipiemus: etiam si una res ex bonis raptta sit. Si quis non homines ipse coegerit, sed inter coactos ipse¹ fuerit et quid aut rapererit aut damni dederit, s 13 hac actione tenetur. sed utrum hoc solum contineat edictum, quod dolo male hominibus a reo coactis damnum datum sit uel raptum, an uero quod dolo male rei raptum uel 14 damnum datum sit, licet ab alio homines sint coacti, quaeritur. et melius esse dicitur etiam hoc contineri, ut omnia haec contineantur et quod ex coactis ab alio damnum da- 15 tum sit², ut et is qui coegerit et is qui coactus est contineri uideatur. In hac actione intra 16 annum utilem uerum pretium rei quadruplicatur, non etiam quod interest. Haec actio etiam 17 familie nomine competit, non imposita necessitate ostendendi, qui sunt ex familia homines qui rapererunt uel etiam damnum dederunt. familiae autem appellatio seruos continet, hoc 18 est eos, qui in ministerio sunt, etiamsi liberi esse proponantur uel alieni bona fide nobis 19 seruientes. Hac actione non puto posse actorem singulorum seruorum nomine agere ad- 20 uersus dominum eorum, quia sufficit dominum semel quadruplum offerre. Ex hac actione noxae deditio non totius familiae, sed eorum tantum uel eius, qui dolo fecisse comperietur, 21 fieri debet. Haec actio uolgo ui bonorum raptorum dicitur. Hac actione is demum te- 22 netur, qui dolum malum adhibuit. si quis igitur suam rem rapuit, ui quidem bonorum raptorum non tenebitur, sed aliter multabitur. sed et si quis fugitiuum suum, quem bona 23 fide aliquis possidebat, rapuit, aequa hac actione non tenebitur, quia rem suam auferit. 24 quid ergo, si sibi obligatam? debet teneri. Uel bonorum raptorum actio in impuberem, 25 qui doli mali capax non est, non dabitur: nisi³ seruus ipsius uel familia eius admisissae proponantur, et serui et familiae nomine noxali ui bonorum raptorum actione tenetur. Si publicanus pecus meum abduxerit, dum putat contra legem uectigalis aliquid a me factum: 26 quamuis errauerit, agi tamen cum eo ui bonorum raptorum non posse Labeo ait: sane dolo caret: si tamen ideo inclusit, ne pascatur et ut fame periret, etiam utili lege Aquilia. 27 Si per uim abductum pecus incluserit quis, utique ui bonorum raptorum conueniri poterit. 28 In hac actione non utique spectamus rem in bonis actoris esse: ^{1. 4, 2, 2 f. 379} siue in bonis 29 sit siue non sit, si tamen ex bonis sit, locum haec actio habebit. quare siue commoda- 30 res sit siue locata siue etiam pignerata proponatur siue deposita apud me sic, ut intersit mea eam non auferri, siue bona fide a me possideatur, siue usum fructum in ea habeam uel quod aliud ius, ut intersit mea non rapi: dicendum est competere mihi hanc actionem, 31 ut non dominium accipiamus, sed illud solum, quod ex bonis meis, hoc est ex substantia 32 mea res ablata esse proponatur⁴. Et generaliter dicendum est, ex quibus causis furti mihi 33 actio competit in re clam facta, ex hisdem causis habere me hanc actionem. dicet ali- 34 quis: adquin ob rem depositam furti actionem non habemus. sed ideo addidi 'si intersit 35 nostra non esse raptam': nam et furti actionem habeo, si in re deposita culpam quoque 36 re promissi uel pretium depositionis non quasi mercedem accepi. Utilius dicendum est et si cesseret actio furti ob rem depositam, esse tamen ui bonorum raptorum actionem, quis 37 non minima differentia est inter eum qui clam facit et eum qui rapit, cum ille celet suum F(XYMO)

¹ ipse del. ² ut omnia haec ... damnum datum sit del. ³ quod, si ins. ⁴ nam ins. (Inst.)

2 improviorem F 4 qui d's F⁴ 10 is qui coactus] si qui coactus F² 11 etiam a' familiae F² 12 qui sunt ... 13 dederunt] tinesc eisēn ēk tūc φαμιλίας οἱ ἀράσαντες ἄνθρωποι καὶ οἱ τὸν ζημίαν δεδωκότες BS (Dor.) 14 etiamsi etiam F² 18 uolgo ui (uolgo tibi F) bonorum raptorum dicitur] ēn tōp πλήθει Bi Βονόρουμ ράπτόρουμ καλεῖται BS (Dor.) 19 malum] maluit F² 20 multuuitur F²

21 qui'a F² 22 quod F² | s'tibi F² 23 nimi seruus seq.] εἰ μη ἄρα ὁ δούλος αὐτοῦ ἡ φαμιλία αὐτοῦ ἔμαρτεν· γένερ γὰρ τοῦ οἰκέτου cet. BS (Dor.) 26 uonorum F² 27 fam'a e F² 28 ab i'du'e etum F² 32 usu'm' fructum F² 33 interisit F 34 quod] MC cum Inst. quid O, si XY, om. F: ἀλλὰ μόνον, εἰ ἐκ τοῦ γένος αὐτοῦ τὸ πράγμα ἐλήφθη BS (Dor.) 36 h'isdem F²

delictum, hic publicet et crimen etiam publicum admittat. si quis igitur interesse sua uel
 25 modice docebit, debet habere ui bonorum raptorum actionem. Si fugitiuus meus quasdam
 res instruendi sui causa emerit eaeque raptæ sint, quia in bonis meis hæ sunt res, pos-
 26 sum de his ui bonorum raptorum actione agere. Rerum raptarum nomine etiam furti uel
 27 damni iniuriae uel condictione agi potest uel certe singulæ res uindicari possunt. Haec 5
 actio heredi ceterisque successoribus dabitur. aduersus heredes autem uel ceteros succes-
 sores non dabitur, quia penalis actio in eos non datur. an tamen in id, quod¹ locupletio-
 nes facti sunt, dari debeat, uideamus. et ego puto ideo praetorem non esse pollicitum
 in heredes in id quod ad eos peruenit, quia putauit sufficere condictionem.

3 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Si seruus rapuerit et cum [B. 60, 17, 8] E
 libero agatur, etiam, si cum domino experiundi potestas fuit, non recte cum manumisso
 post annum agetur, quia cum quocumque experiundi potestas fuerit, excluditur actor. si
 cum domino intra annum actum sit, deinde cum manumisso agatur, rei iudicatae exceptio-
 nem nocere Labeo ait.

9

14

4 UPLIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Praetor ait: [Pon. 24, 29. B. 60, 17, 4] E
 'Cuius dolo malo in turba damnum quid factum esse dicetur, in eum in anno, quo pri-
 1 2 mum de ea re experiundi potestas fuerit, in duplum, post annum in simplum iudicium
 'dabo'. Hoc edictum de eo damno proponitur, quod quis in turba dedit. Turbam [Pon.]
 autem appellatam Labeo ait ex genere tumultus idque uerbum ex Graeco tractum ἀπὸ τοῦ
 3 θορύβου. Turbam autem ex quo numero admittimus? si duo rixam commiserint, utique 20
 non accipiems in turba id factum, quia duo turba non proprie dicentur: enim uero si plu-
 res fuerunt, decem aut quindecim homines, turba dicetur. quid ergo, si tres aut quattuor?
 turba utique non erit. et rectissime Labeo inter turbam et rixam multum interesse ait:
 namque turbam multitudinis hominum esse turbationem et coetum, rixam etiam duorum.
 4 Hoc autem edicto tenetur non solus, qui damnum in turba dedit, sed et is, qui dolo malo 25
 fecerit, ut in turba damni quid daretur, sine illo uenerit siue non fuerit præsens: dolus
 5 enim malus etiam absentis esse potest. Hoc edicto dicendum est etiam eum teneri, qui
 uenit et in turba fuit auctor damni dandi, si tamen et ipse inter turbam fuit, cum damnum
 daretur, et dolo malo fuit: nam et huius dolo malo in turba damni quid factum esse ne-
 6 gari non potest. Si quis aduentu suo turbam conuicit uel contraxit, uel clamore uel f. 879'
 facto aliquo uel dum criminatur aliquem uel dum misericordiam pronocat: si dolo malo
 eius damnum datum sit, etiamsi non habuit consilium turbæ cogendæ, tenetur. uerum
 est enim dolo malo eius in turba damni quid datum: neque enim exigit prætor, ut ab
 ipso sit turba conuocata, sed hoc, ut dolo alicuius in turba damnum datum sit. eritque
 haec differentia inter hoc edictum et superiorius, quod ibi de eo damno prætor loquitur, 35
 quod dolo malo hominibus coactis datum est uel raptum etiam non coactis hominibus: at
 hic de eo damno, quod dolo malo in turba datum est, etiamsi non ipse turbam coegit,
 sed ad clamorem eius uel dicta uel misericordiam turbæ contracta est, uel si alius contraxit
 7 uel² ipse ex turba fuit. Idcirco illud quidem edictum propter atrocitatem facti quadrupli
 8 poenam comminatur, at hoc dupli. Sed et hoc et illud intra annum tribuit³ experiundi 40
 9 facultatem: post annum in simplum competit. Loquitur autem hoc edictum de damno dato
 10 et de amissione, de rapto non: sed superiori edicto ui bonorum raptorum agi poterit. Amissa
 11 autem dicuntur ea, quae corrupta alicui relinquuntur, scissa forte uel fracta. Haec autem
 actio in factum est et datur in duplum, quanti ea res erit: quod ad pretium uerum rei
 F(XYMOC)

¹ quo (edd.)? ² uel] idem Graeci (n BS): et (Hal.)? ³ quo primum actor habuit ins.

2 fugitiuus] fugibus F¹ 3 ha'eaequæ F² |
 meis om. F²: τις ἐμῆς περιουσίας ἔτενετο BS
 (Dor.) | possu'nt'm F¹ 12 quia cum 'quo-
 cum'que F² | actor 'et' si F²: ei δὲ BS
 15 serto F¹ | ait om. F¹ 25 in om. F²
 28 danni om. F¹ 30 potest] F¹, possent F² |
 concitabit F¹ 35 edict'o'um F¹ 36 homi-

nibus 'hos' at F² 37 tur'ba' datum F²
 39 quid'em' edictum F² 40 sed et hoc seq.]
 καὶ τοῦτο δὲ καὶ ἐκεῖνο τὸ ἔδικτον ἐντὸς ἐνιαγ-
 τοῦ οὐτιλίου διάωσι τὴν ἀρωγὴν BS (Dor.)
 42 ετ' F² | non om. F¹: περὶ ἀρπαγῆς οὐδὲν
 λέγων BS (Dor.).

refertur. et praesentis temporis fit aestimatio: et semper in duplum intra annum est.
 12 Docereque actor in turba damnum esse datum debet: ceterum si alibi datum sit quam in
 13 turba, cessabit haec actio. Si, cum serum meum Titius pulsaret, turba fuerit collecta
 isque seruus in ea turba aliquid perdidit, cum eo qui pulsabat agere possum, quippe
 14 cum in turba dolo malo damnum datum sit: sic tamen, si, ut damnum daret, ideo cooperat
 consilio, locum habet edictum. uerum est enim eum, qui per iniuriam uerberat, dolo facere
 15 et eum, qui causam praebuit damni dandi, damnum dedisse. In serum antem¹ et in fa-
 16 miliam praetor dat actionem. Quae de heredibus ceterisque successoribus in ui bonorum 10
 raptorum actione diximus, et hic erunt repetita.

5 GAIUS libro uicensimo primo ad edictum prouinciale. Non prodeat ei qui [B. 60, 17, 5] E
 ui rapuit ad euitandam poenam, si ante iudicium restituat rem quam rapuit.

6 UENULEIUS libro septimo decimo stipulationum. Quod ui possessum raptumue [B. 60, 17, 6] P
 sit, antequam in potestatem domini heredis eius perueniat, usucapi lex uetat. 15

VIII.

R DE INCENDIO RUINA NAUFRAGIO RATE NAUE
EXPUGNATA R

EPS

1 ULPIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Prae- [Pon. 24, 27. B. 58, 3, 25. 60, 20, 1] E
 tor ait: 'In eum, qui ex incendio ruina naufragio rate naue expugnata quid rapiisse re-
 cepisse dolo malo damnius quid in his rebus dedisse dicetur: in quadruplum in anno, quo
 'primum de ea re experiundi potestas fuerit, post annum in simplum iudicium dabo. item
 1 'in serum et in familiam iudicium dabo'. Huius dicti utilitas euidens et iustissima [(Pon.)]
 seueritas est, si quidem publice interest nihil rapi ex huiusmodi casibus. et quamquam
 sint de his facinoribus etiam criminum executiones, attamen recte praetor fecit, qui forenses¹⁵
 2 quoque actiones criminibus istis praeposuit². 'Ex incendio' quemadmodum accipimus, utrum
 ex ipso igne an uero ex eo loco, ubi incendium fit? et melius sic accipietur³ propter in-
 cendium, hoc est propter tumultum incendiis uel trepidationem incendiis, rapit: quemadmo-
 dum solemus dicere in bello amissum, quod propter causam bellii amittitur. proinde si ex¹⁸⁰
 3 adiacentibus praediis, ubi incendium fiebat, raptum || quid sit, dicendum sit⁴ edicto locum
 esse, quia uerum est ex incendio rapi. Item ruinae appellatio refertur ad id tempus, quo
 4 ruina fit, non tantum si ex his quae ruerunt tulerit quis, sed etiam si ex adiacentibus. Si
 suspicio fuit incendiis uel ruinae, incendium uel ruina non fuit, uideamus, an hoc edictum
 locum habeat. et magis est, ne habeat, quia neque ex incendio neque ex ruina quid raptum
 5 est. Item ait praetor: 'si quid ex naufragio'. hic illud quaeritur, utrum, si [B. 60, 20, 1] 15
 quis eo tempore tulerit, quo naufragium fit, an uero et si alio tempore, hoc est post nau-
 fragiumque: nam⁵ res ex naufragio etiam haec dicuntur, quae in litore post naufragium
 iacent. et magis est, ut de⁶ eo tempore

F(XYMO). Petrus 3, 29 = l. 5

¹ autem] item (Cuiacius: of. u. 22: καὶ κατὰ δούλου Δὲ BS)? ² proposuit (edd.)? ³ ut ei
 incendio rapere uideatur qui ins. (u. i.) ⁴ dicendum est (λέγομεν BS)? ⁵ naufragium:
 namque (edd.)? ⁶ de del. (edd.)

2 docerequa'e F² 4 possum] posse F²
 6 cedere F¹ ueruerandi F¹ 7 uerueraret F¹
 9 et om. F², uertunt BS 12 gaius] paulus Y |
 uicensimo primo] FYO, xxii X, xx M, xii
 Petr. | prouinciale om. X 13 ad uitandam
 poenam M, ad penam uitandam Y | rem
 quam rapuit restituat XY 14 e'rasptumue
 F²: εἰ τINI Βὶ ποσέέσσφ ἐπιγένηται ἀρπαγὴ BS
 (Dor.), τὸ Βὶα NEOMENON καὶ τὸ ἀρπαγὴ B

(Anon.) 15 potestate F | perueniat F²
 17 ruina'e F² 20 rece'piisse F² 26 prae-
 proposuit] προστεθείκως BS 27 et melius sic
 accipietur propter incendium ... rapit] καὶ
 Βέλτιον ἔστιν οὕτω λέγειν ἡμάς, ὅτι πᾶν τις ὁ
 διὰ τὸν ἐμπρησμὸν ἀφέληται ... ἀπὸ ἐμπρησμοῦ
 δοκεῖ λαμβάνειν BS (Dor.); ad quae supplici
 uerba hiantia 37 quae] qui F²

- 2 GAIUS libro uicensimo primo ad edictum prouinciale. et loco, [B. 53, 3, 25] E
 3 UPIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. quo naufragium fit uel factum est, E si quis rapuerit, incidisse in hoc edictum uideatur. qui autem rem in litore [B. 60, 20, 2] iacentem, postea quam naufragium factum est, abstulit, in ea condicione est, ut magis fur sit quam hoc edicto teneatur, quemadmodum is, qui quod de uehiculo excidit tuit. nec 5 1 rapere uidetur, qui in litore iacentem tollit¹. Deinde ait praetor 'rate naui expugnata'. [B] expugnare uidetur, qui in ipso quasi proelio et pugna aduersus nauem et ratem aliquid 2 rapit, siue expugnet siue praedonibus expugnatibus rapiat. Labeo scribit aequum [B. 60, 20, 2] fuisse, ut, siue de domo siue in uilla expugnatis aliquid rapiatur, huic edicto locus sit: nec enim minus in mari quam in uilla per latrunculos inquietam uel infestari possumus. 10 3 Non tantum autem qui rapuit, uerum is quoque, qui recepit ex causis supra scriptis, tene- 4 tur, quia receptores non minus delinquent quam adgressores. sed enim additum est 'dolo malo', quia non omnis qui recipit statim etiam delinquit, sed qui dolo malo recipit. quid enim, si ignarus recipit? aut quid, si ad hoc recepit, ut custodiret saluaque faceret ei qui amisserat? utique non debet teneri. Non solum autem qui rapuit, sed et qui abstulit uel 15 5 amouit uel damnum dedit uel recepit, hac actione tenetur. Aliud esse autem rapi, aliud amoueri palam est, si quidem amoueri aliquid etiam sine ui possit: rapi autem sine ui non 6 potest. Qui electa nauae quid rapuit, hoc edicto tenetur. 'electa' hoc est quod Graeci [B] 7 aiunt ἐξεπάσθη. Quod ait praetor de damno dato, ita demum locum habet, si [B. 60, 20, 2] dolo damnum datum sit: nam si dolus malus absit, cessat edictum. quemadmodum ergo 20 procedit, quod Labeo scribit, si defendendi mei causa uiciui aedificium orto incendio dis- 8 scribit. Senatus consultum Claudianis temporibus factum est, ut, si quis ex naufragio [B] clausos uel unum ex his abstulerit, omnium rerum nomine teneatur. item alio [B. 53, 3, 25] senatus consulto cauetur eos, quorum fraude aut consilio naufragi suppress: per uim fuisse², ne nauae uel ibi periclitantibus opitulentur, legis Corneliae, quae de sicariis lata est, poenis adficiendos: eos autem, qui quid ex miser- [B. 53, 3, 25. cf. l. Rhod. c. 50 (5, 127 Heimb.)] 30 rima naufragorum fortuna rapuissent lucratiae fuisse dolo malo, in quantum edicto prae- toris actio daretur, tantum et fisco dare debere.
- 4 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Pedius posse etiam dici ex naufragio E 1 rapere, qui, dum naufragium fiat, in illa trepidatione rapiat. Diuus Antoninus de his, qui praedam ex naufragio diripuisserint, ita rescripsit: 'Quod de naufragiis³ nanis et ratis scripsisti 25 mihi, eo pertinet, ut explores, qua poena adficiendos || eos putem, qui diripuisse aliqua ex f. 380' illo probantur. et facile, ut opinor, constitui potest: nam plurimum interest, peritura colle- F(XYMO)

¹ nec rapere ... tollit del. ² sententia requiritur talis (u. i.): eos, quorum fraude aut con- silio naufragium suppressum esset quiue per uim fecissent ³ naufragio?

4 ab'stulit F² 7 qui 'i'n F² 10 possi-
 mus F¹ 13 qui recepit F²: γύποδεχόμενος
 BS 14 ad hoc recipit F¹: ὑπελέχατο BS
 18 ei'necta F⁴ | quo'd F² 20 dolo) dolo
 malo F² 22 me'o' nomine F² 28 sup-
 pressit F: cf. D. 48, 8, 3, 4 qui naufragium
 suppresserit... ex senatus consulto poena le-
 gis Corneliae punitur. naufragium suppressere
 quamquam Byzantii acceperunt de furto facto
 ex naufragio (nam et B. 53, 3, 25 legitur: κα-
 έχεται δὲ τῷ δὲ σικάρης καὶ ὁ λαβών ἀπὸ
 ναυαγίου et saec. IX Leo Sapiens nou. 64 id
 mutauit non sine causa tantam seueritatem mi-
 ratu: ἔκεινο δὲ λιαν θαύμαζω, πῶς ὁ τὰ ἔκ
 θαλάττης κινδύνου ἀποκρυπτόμενος τοσούτον

II.

έδοσεν ἀμάρτειν ὥστε θάνατον ἐπάγειν αὐτῷ
 τὴν τοιαύτην ἀμάρτιαν), tamen uere significat
 nauae tempestate fractam ui dolore malo sub-
 mergere, qualem significationem hoc quoque loco
 grauiter corrupto obtinere consentaneum est.
 denique suppressi fuisse in eiusmodi enun-
 tiato sermonis leges non admittunt 29 ibi]
 Taur, sibi F⁴, isi F⁴ | peri'clitantibus F² |
 est't F² 31 naufragorum] sic Hal. cum Grae-
 cies: τῶν ναυαγμάτων (l. Rhod.), naufragiorum F⁴ 34 dum naufragium fiat] FC, cum
 nondum naufragium fiat X⁴M⁴, nondum nau-
 fragium fiat X²Y, dum naufragium non fiat O;
 inc. M⁴ 37 opinor] ponior F², opinor (uoluit
 opinor) F²

gerint an quae seruari possint flagitiose inuaserint. ideoque si gra- [Pon. 26, 8. 1. Rhod. c. 51]
uior praeda ui adpetita uidebitur, liberos quidem fustibus caesos in triennium relegabis
aut, si sordidiores erunt, in opus publicum eiusdem temporis dabis: seruos flagellis caesos
in metallum damnabis. si non magnae pecuniae res fuerint, liberos fustibus, seruos flagellis
caesos dimittere poteris. et omnino ut in ceteris, ita huiusmodi causis¹ ex per- [Pon. B] 5
sonarum condicione et rerum qualitate diligenter sunt aestimandae, ne quid aut durius aut
2 remissius constituantur, quam causa postulabit. Hae actiones heredibus dantur. in heredes
eatenuis dandae sunt, quatenuis ad eos peruenit.

5 GARUS libro uicensimo primo ad dictum prouinciale. Si quis ex [B. 53, 8, 39. 60, 20, 3] E
naufragio uel ex incendio ruinae seruatam rem et alio loco positam substraxerit aut ra- 10
perit, furti scilicet aut alias ui bonorum raptorum iudicio tenetur, maxime si non intel-
legebat ex naufragio uel incendio ruinae eam esse. iacentem quoque rem ex naufragio,
quae fluctibus expulsa sit, si quis abstulerit, plerique idem putant. quod ita uerum est,
si aliquod tempus post naufragium intercesserit: alioquin si in ipso naufragii tempore id
acciderit, nihil interest, utrum ex ipso mari quisque rapiat an ex naufragiis an ex litora. 15
de eo quoque, quod ex rate naue expugnata raptum sit, eadem interpretationem adhibere
debemus.

6 CALLISTRATUS libro primo edicti monitorii. Expugnatur nauis, cum spoliatur aut mer- [B.
gitur aut dissoluuntur aut pertunduntur aut funes eius praeciduntur aut uela consinduntur
aut ancorae inuoluntur de mare. 20]

7 IDEM libro secundo quaestionum. Ne quid ex naufragiis diripiatur uel quis extraneis P
interueniat colligendis eis, multifariam prospectum est. nam et diuus Hadrianus edicto
praecepit, ut hi, qui iuxta litora maris possident, scirent, si quando nauis uel infixa uel
fracta intra fines agri cuiusque fuerit, ne naufragia diripient, in ipsis iudicia praesides his,
qui res suas directas queruntur, reddituros, ut quidquid probauerint ademptum sibi nau- 25
fragio, id a possessoribus recipient. de his autem, quos diripiisse probatum sit, praesidem
ut de latronibus grauem sententiam dicere. ut facilior sit probatio huiusmodi admissi, per-
misit his et quidquid² passos se huiusmodi queruntur, adire praefectos et ad eum testari
reosque petere, ut pro modo culpae uel uincti uel sub fideiussoribus ad praesidem remit-
tantur. a domino quoque possessionis, in qua id admissum dicitur, satis accipi, ne cogni- 30
tioni desit, praecipitur. sed nec interuenire naufragiis colligendis aut militem aut priuatum
aut libertum seruumue principis placere sibi ait senatus.

8 NERATIUS libro secundo responsorum. Ratis ui fluminis in agrum meum delatae non P
aliter potestatem tibi faciendam, quam si de praeterito quoque damno mihi cauisses. 34

9 GARUS libro quarto ad legem duodecim tabularum. Qui aedes aceruumue [B. 60, 39, 6] P/
frumenti iuxta domum positum conbusserit, uictus uerberatus igni necari iubetur, si modo
sciens prudensque id commiserit. si uero casu, id est neglegentia, aut noxiā sarcire
iubetur aut, si minus idoneus sit, leuius castigatur. appellatione autem aedium omnes spe- 39
cies aedificii continentur.

10 ULPIANUS libro primo opinionum. Ne piscatores nocte lumine ostendo fallant nau- S
gantes, quasi in portum aliquem delaturi, eoque modo in periculum naues et qui in ei
F(XYMO)

¹ ut in ceteris causis ita huiusmodi? ² et ut facilior sit probatio huiusmodi admissi,
permisit his qui quid (sic fere edd.)?

1 si grauior praeda ui adpetita uidebitur] δέ
Βαρυτέρα πράδα καὶ βίᾳ ἀφελόμενος πράγματα
i. Rhod., εἰ ... ΤΙΝΕΣ ΥΦΗΡΠΑΣΑΝ ὡς Βαρυτέραν
πράδαν ποιήσαντες Ρο. 2 liberos quidem
fustibus caesos in triennium relegabis] idem
Graeci: ἐλεύθεροι μὲν ὄντες ρωπάλοις τυπτό-
μενοι ἐπὶ τριῶν χρόνοις ἔσφριζονται Ρο. 6 qua-
litate 'et' diligenter F² | sunt] poenae sunt
XYMOC 7 h'ae F² 15 naufragiis F²

16 expu'ta'gnata F² | interpr'a'etationem F²
19 prae'ci'duntur F² 21 deripiatur F² 23 in-
ficta] XYMOC, infixa M 24 deripient F²
27 ut] F², et quo F² 28 his et] F², eis F² |
ad] F², apnd F² 36 conbusserit F², conur-
serit F² | uinctus] XYMOC, uictus F; ὁ
οἰκιαν ... καγκας ἐν εἰδῆσι τυπτόμενος ἕνε-
ται πυρικαγκος B (Anon.) | uerueratus F²
37 ποκι'am F²

sunt deducant sibique execrandam praedam parent, praeidis prouinciae religiosa constanter efficiat.

- 11 MARCIANUS libro quarto decimo institutionum. Si fortuito incendium factum [B. 60, 20, 4] S sit, uenia indiget, nisi tam lata culpa fuit, ut luxuria aut dolo sit proxima. 4
 12 UPLIANUS libro octauo de officio proconsulis¹. Licere unicuique naufragium suum im- S
 1 pune colligere constat: idque imperator Antoninus cum diuo patre suo rescripsit. Qui data opera in ciuitate incendium fecerint, si humiliore loco sint, [Coll. 12, 5, 1. B. 60, 39, 6]
 bestias obici solent: si in aliquo gradu id fecerint, capite puniuntur aut certe in insulam deportantur².

X.

10

R DE INIURIIS ET FAMOSIS LIBELLIS R

ESP

- 1 UPLIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Iniuria ex eo dicta est, [B. 60, 21, 1] E quod non iure fiat: omne enim, quod non iure fit, iniuria fieri dicitur. hoc generaliter. specialiter autem iniuria dicitur contumelia. interdum iniuriae appellatione damnum culpa datum significatur, ut in lege Aquilia dicere solemus: interdum iniuitatem iniuriam dicimus, nam cum quis inique uel iniuste sententiam dixit, iniuriam³ ex eo dictam, quod 15
 1 iure et iustitia caret, quasi non iuriam, contumeliam autem a contemnendo. Iniuriam autem fieri Labeo ait aut re aut uerbis: re, quotiens manus inferuntur: uerbis autem, quo-
 2 tiens non manus inferuntur, conuicium fit⁴: omnemque iniuriam aut in corpus inferri aut ad dignitatem aut ad infamiam pertinere: in corpus fit, cum quis pulsatur: ad dignitatem, 20
 3 cum comes matronae abducitur: ad infamiam, cum pudicitia adtemptatur. Item aut per semet ipsum alieui fit iniuria aut per alias personas. per semet, cum directo ipsis⁵ cui patri familias uel matri familias fit iniuria: per alias, cum per consequentias fit, cum fit liberis meis uel seruis meis uel uxori nuruiue: spectat enim ad nos iniuria, quae in his 25
 4 fit, qui uel potestati nostrae uel affectui subiecti sint. Et si forte cadaueri defuncti fit iniuria, cui heredes bonorumque possessores existimus, iniuriarum nostro nomine habemus actionem: spectat enim ad existimationem nostram, si qua ei fiat iniuria. idemque et si 5 fama eius, cui heredes existimus, laccessatur. Usque adeo autem iniuria, quae fit liberis nostris, nostrum pudorem pertingit, ut etiamsi uolentem filium quis uendiderit, patri suo quidem nomine competit iniuriarum actio, filii uero nomine non competit, quia nulla in- 30
 6 iniuria est, quae in uolentem fiat. Quotiens autem funeri testatoris uel cadaueri fit iniuria, si quidem post aditam hereditatem fiat, dicendum est heredi quodammmodo factam (semper enim heredis interest defuncti existimationem purgare): quotiens autem ante aditam hereditatem, magis hereditati, et sic heredi per hereditatem adquiri. denique Iulianus scribit, si corpus testatoris ante aditam hereditatem detentum est, adquiri hereditati actiones du- 35
 F(XYMOC). Petrus 3, 58 = l. 1 pr. (iniuria ... fiat et iniuriae appellatione ... significatur)

¹ de naufragiis et [incendiariis] add. Coll. ² Incendiariis lex quidem Cornelia aqua et igni interdicti iuasit: sed uarie sunt puniti. nam qui data opera in ciuitate incendium fecerunt, si in humillimo loco sunt, bestias subici solent, si in aliquo gradu et Romae id fecerunt, capite puniri: aut certe (exciderunt quaedam) adficiendi sunt qui haec committunt Coll.
³ nos dicimus accepisse a iudice. et puto iniuriam similiae ins. (u. i.) ⁴ conuicium fit del. 5 ipsi del.

1 parent] Taur., darent F(XYMOC) 4 luxuria F 12 quinquagensimo sexto] FO, ui X, uii M, ii Y, u Petr. | ex e'o' dicta est F², dicta est ex eo Petr. 13 fiat fit Y 14 culpa] sine culpa Petr. 15 dieamus F 16 nam cum quis seq.] non plenius legerunt Graeci: ὅτε τις δικάζων ἀδίκως ἀποφαίνηται. καλεῖται δέ iniōρια ἡ ΥΠΡΙC BS (Dor.). cf. Inst. 4, 4 pr.: cum enim praetor uel iudex non iure contra quem pronuntiat, iniuriam accepisse dicitur et Paulus l. sing. de iniuriis (Coll. 4, 5, 1): nam

cum praetor non iure (praetor noster codd.) aduersus nos pronuntiat, iniuriam nos accepisse dicimus | dictam] dictism F² 17 iustitia F² | contumendo F² 18 quotiens non manus inferuntur conuicium fit F, quotiens non manus inferuntur ut (sed C⁴) cum conuicium fit XYMOC⁴, inc. M⁴C⁴: ὅτε δίχα χειρῶν διὰ λόγων γύριζει BS (Dor.) 23 fit iniuria] uelit iniuria F² 24 liberos F² 31 testaris F: τοῦ τεστάτωρος BS 33 purgare F² 35 detentus'm F²

bium non esse. idemque putat et si ante aditam hereditatem seruo hereditario iniuria
 7 facta fuerit: nam per hereditatem actio heredi adquiretur. Labeo scribit, si quis seruo
 hereditarium testamento manumissum ante aditam hereditatem uerberauerit, iniuriarum
 heredem agere posse: at si post aditam hereditatem uerberatus sit, siue scit se liberum
 8 siue ignorat, ipsum agere posse. Siue autem sciat quis filium meum esse uel uxorem 5
 9 meam, siue ignorauerit, habere meo nomine actionem Neratius scripsit. Idem ait Ner-
 atius ex una iniuria interdum tribus oriri iniuriarum actionem neque ullius actionem per
 alium consumi. ut puta uxori meae filiae | familias iniuria facta est: et mihi et patri eius f. 88!
 et ipsi iniuriarum actio incipiet competere.

2 PAULUS libro quinquagensimo ad edictum. Quod si uiro iniuria [I. 4, 4, 2. B. 60, 21, 2] E*
 facta sit, uxor non agit, quia defendi uxores a uiris, non uiros ab uxoribus aequum est.

3 UPLIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Illud relatum peraeque [B. 60, 21, 3] E
 1 est eos, qui iniuriam pati possunt, et facere posse. Sane sunt quidam, qui facere non pos-
 sunt¹, ut puta furiosus et inpubes, qui doli capax non est: namque hi pati iniuriam solent,
 non facere. cum enim iniuria ex affectu facientis consistat, consequens erit dicere hos, 15
 2 siue pulsent siue conuicium dicant, iniuriam fecisse non uideri. Itaque pati quis iniuriam,
 etiamsi non sentiat, potest, facere nemo, nisi qui scit se iniuriam facere, etiamsi nesciat
 3 4 cui faciat. Quare si quis per iocum percutiat aut dum certat, iniuriarum non tenetur. Si
 quis hominem liberum ceciderit, dum putat seruum suum, in ea causa est, ne iniuriarum
 teneatur.

4 PAULUS libro quinquagensimo ad edictum. Si, cum seruo meo pugnum du- [B. 60, 21, 4] E*
 cere uelle, in proximo te stantem inuitus percuesserim, iniuriarum non teneor.

5 UPLIANUS libro quinquagensimo sexto ad edictum. Lex Cornelia de iniuriis [B. 60, 21, 5] E
 competit ei, qui iniuriarum agere uolet ob eas rem, quod se pulsatum uerberatumue do-
 mumue suam ui introitam esse dicat. qua lege cauetur, ut non iudicet, qui ei qui agit² et
 gener socer, uitricus priuignus, sobrinusue est propiusue eorum quemquem³ ea cogni-
 tione adfinitateue⁴ attinget, quiue eortum eius⁵ parentisue cuius eorum patronus erit. lex
 itaque Cornelia ex tribus causis dedit actionem: quod quis pulsatus uerberatusue dominusue
 eius ui introita sit. apparel igitur omnem iniuriam, quae manu fiat, lege Cornelia con-
 1 tineri. Inter pulsationem et uerberationem hoc interest, ut Ofilius scribit: uerberare est⁶
 2 cum dolore caedere, pulsare sine dolore. Domum accipere debemus non proprietatem do-
 mus, sed domicilium. quare siue in propria domu quis habitauerit siue in conducto uel
 3 gratis siue hospitio receptus, haec lex locum habebit. Quid si quis in uilla habitet nel
 4 in hortis? idem erit probandum. Et si dominus fundum locauerit inque eum impetus
 5 factus sit, colonus aget, non dominus. Si tamen in fundum alienum, qui domino colebatur⁶,
 introitum sit, Labeo negat esse actionem domino fundi ex lege Cornelia, quia non possit
 ubique domicilium habere, hoc est per omnes uillas suas. ego puto ad omnem habits
 F(XYMO). Petrus 1, 55 = l. 2

¹ pati possunt ins. ² exciderunt quaedam (u. i.) ³ quemquem] quem? ⁴ adfinitateue del
 (Krueger: u. i.) ⁵ eius] cuius (Schulting)? ⁶ si tamen ... colebatur] requiruntur talia: si
 tamen dominus afuit. quamquam etsi adfuit, si in fundum, qui per alienum domino colebatur

2 seruu's m F⁴ 3 a'dinte F⁴ 4 at] ad F¹
 uerueratus F² | se] sed F² 7 iniuria'm'rum F¹
 8 iniuria'm' facta F² 10 quinquagensimo]
 i Petr., om. MO | quod om. Petr. 11 sit] fue-
 rit Petr. | agit] aget Petr. | uxores defendi
 Petr. | non uiros ab uxoribus (sic F⁴ cum BS:
 γνό τῶν ἀγαπητῶν ἀγάπων et Inst., uxore F⁴)
 aequum est] uiri ab uxoribus non aequum
 est Petr. 13 sane sunt seq.] eici δέ τινες
 γνόπιεσθαι μὲν δυνάμενοι, όποιος ἐστιν ο μεμ-
 νώς BS (Dor.) 16 dicent F 18 cui faciat
 om. F¹: καν ἀγνοῦ, τίνι γινεται ἡ γόρις B
 (Anon.) | percuteat F¹ 22 bellem F 24 uer-
 ueratumue F² 25 qui ei qui agit seq.] cf.

lex repet. u. 10. 20. 22 (C. I. L. I p. 58, 59):
 [dum nei quis iudex siet, quois is queiuie ei
 qui petet gener socer uitricus priuignusue
 siet, queiuie ei sobrinus siet propiusue eum
 ea cognitione attingat. excidisse quaedam post
 ei qui agit, exempli causa eiue quocum age-
 tur, inde intelligitur, quod deinceps legitur eo-
 rum quem, non eum, item eorum cuius, non eius
 26 prouignus F² | propriusue F 28 qui's F² |
 uerueratusue F² 30 pulsatione's m F⁴ | uer-
 uerare F² 31 cedere F 33 'hospitio F²
 35 si tamen ... 36 introitum sit] ei δέ καὶ
 eic ἀλλότριον ὄγρον τῷ δεσπότῃ γεωργούμενον
 ἐπειχῆθε τις BS

tionem, in qua pater familias habitat, pertinere hanc legem, licet ibi quis domicilium non habeat. ponamus enim studiorum causa Romae agere: Romae utique domicilium non habet et tamen dicendum est, si¹ ui domus eius introita fuerit, Corneliam locum habere: tantum igitur ad meritoria uel stabula non pertinebit: ceterum ad hos pertinebit, qui inhabitant 6 non momenti causa, licet ibi domicilium non habeant. Illud quaeritur, an pater filio fa- 5 millias iniuriam passo ex lege Cornelii iniuriarum agere possit: et placuit non posse deque ea re inter omnes constat. sed patri quidem praetoria iniuriarum actio competit, filio uero 7 legis Corneliae. In lege Cornelii filius familias agere potest ex omni causa nec cauere debet ratam rem patrem, habiturum: nam nec alias agentem filium iniuriarum ad cautio- 8 nem de rato compellendum Julianus scribit. Hac lege permittitur actori ius iurandum de- 10 ferre, ut reus iuret iniuriam se non fecisse. sed Sabinus in adssessorio etiam praetores 9 exemplum legis secuturos ait: et ita res se || habet. Si quis librum ad infamiam alicuius f. 882 15 pertinentem scripscerit composuerit ediderit doloue malo fecerit, quo quid eorum fieret, etiamsi alterius nomine ediderit uel sine nomine, uti de ea re agere liceret et, si con- 10 demnatus sit qui id fecit, intestabilis ex lege esse iubetur. Eadem poena ex senatus con- sulto tenetur etiam is, qui ἐπιγράμματα aliudque quid sine² scriptura in notam aliquorum 11 produxerit: item qui emendum uendendum curauerit. Et ei, qui indicasset, siue liber siue seruus sit, pro modo substantiae accusatae personae aestimatione iudicis præmium 15 constituitur, seruo forsitan et libertate praestanda. quid enim si publica utilitas ex hoc 20 emergit?

6 PAULUS libro quinquagensimo quinto ad edictum. Quod senatus consultum [B. 60, 21, 6] E necessarium est, cum nomen adiectum non est eius, in quem factum est: tunc ei³, quia difficilis probatio est, uoluit senatus publica quaestione rem vindicari. ceterum si nomen adiectum sit, et iure communi iniuriarum agi poterit: nec enim prohibendus est priuato agere iudicio, quod⁴ publico iudicio præiudicatur, quia ad priuatam causam pertinet. plane 25 si actum sit publico iudicio, denegandum est priuatum: similiter ex diuerso.

7 ULPIANUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. Praetor [B. 60, 21, 7. cf. Coll. 2, 6, 1] E edixit: 'qui agit iniuriarum, certum dicat, quid iniuriae factum sit': quia qui famosam actionem intendit, non debet uagari cum discrimine alienae existimationis, sed designare 1 et certum specialiter dicere, quam se iniuriam passum contendit. Si dicatur homo iniuria 20 occisus, numquid non debeat permettere praetor priuato iudicio legi Corneliae præiudicari? idemque et si ita quis agere uelit 'quod tu uenenum dedisti hominis occidendi causa'? rectius igitur fecerit, si huiusmodi actionem non dederit. adquin solemus dicere, ex quibus causis publica sunt iudicia, ex his causis non esse nos prohibendos, quo minus et priuato agamus. est hoc uerum, sed ubi non principaliter de ea re agitur, quae habet publicam 25 exsecutionem. quid ergo de lege Aquilia dicimus? nam et ea actio principaliter hoc continet, hominem occisum⁵ non principaliter: nam ibi principaliter de damno agitur, quod F(XYMOC)

¹ ibi ins. ² nominis ins. (cf. u. 22 et D. 22, 5, 21 pr. 28, 1, 18, 1 et Paulus 5, 4, 15) ³ enim (u. i.)? ⁴ quo (edd.)? ⁵ num et ea actio principaliter hoc continet hominem occisum?

4 ad meritoria uel stabula] εἰς πανδοχεῖα ... καὶ εἰς τὰ ἀκρατοπώλια BS et B 6 et om. F¹ 7 patri om. F² 12 secuturos] FC, secutos XMO et sic uertunt BS: ὁ δέ ΣΑΒÎΝΟΣ ἔλεγεν, ὅτι οἱ πράτιωρες ἡκολούθησαν τῷ Κορηνλίῳ, secutus Y | lib'e'rum F² 14 uti de ea re agere liceret] ἔστι κατ' ἀγνού τὴν θητικήν ιν- ιουγράρουμ BS 15 qui i'd F² 16 etiam is qui ἐπιγράμματα ... 17 produxerit] καὶ ὁ ἐπι- γράμματα ποιῶν ἡ ἔτερόν τι ἄγραφον εἰς ὙΒΡΙΝ ΤΙΝΟΣ προφέρων BS (Dor.) similiterque B (Anon.) 17 emendum 'uendendum'ue F²: ὁ πιράσκων ἡ ἀγοράζων BS 18 præmium] edd. cum BS et B: ἐπαθλον, pretium FXYMOC 19 forsi- tam F | libertate m' praest. F² 22 es't cum

F² | tunc ei] FY², tunc enim XY²MOC⁴, tunc enim ei C: τότε γάρ BS (Dor.) 23 uolbit F² 36 nam et ea ... 37 non principaliter] καὶ γάρ καὶ οὗτος (ὁ Ἀκούιλιος) πρωτοτύπως τὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναιρέσει περιέχει ... οὐ γένεται πρωτοτύπως ἐπὶ τοῦ Ἀκούιλιου ἡ περὶ τοῦ φόνου ἐναγωγὴ BS (Dor.): idem igitur legit interpres, sed uertit male, nam quod est hoc non est hominem occisum esse, sed id quod requirimus, damnum priuato datum. quamquam durum hoc est et praestat emendatio supra commendata. sane hoc uult Ulpianus regulæ propositione non obstat ne Aquiliam quidem legem, nimurum et in ea principaliter agi de damno dato, non principaliter de homine occiso 37 damno quod agitur quod F²

domino datum est, at in actione iniuriarum de ipsa caede uel ueneno ut vindicetur, non ut damnum sarcinatur. quid ergo, si quis idcirco uelit iniuriarum agere, quod gladio caput eius percussum est? Labeo ait non esse prohibendum: neque enim utique hoc, inquit, intenditur, quod publicam habet animaduersionem. quod uerum non est: cui enim dubium est etiam hunc dici posse Cornelius conueniri? Praeterea illo spectat dici certum de iniuria, quam passus quis sit, ut ex qualitate iniuriae sciamus, an in patronum liberto redendum sit iniuriarum iudicium. etenim meminisse oportebit liberto aduersus patronum non quidem semper, uerum interdum iniuriarum dari iudicium, si atrox sit iniuria quam passus sit, puta, si seruiliis. ceterum leuem cohercitionem utique patrono aduersus libertum dabimus nec patietur eum praetor querentem, quasi iniuriam passus sit, nisi atrocitas eum 10 mouerit: nec enim ferre praetor debet heri seruum, hodie liberum conquerentem, quod dominus ei conuicium dixerit uel quod leuiter pulsauerit uel emendauerit. sed si flagris, si 15 uerberibus, si uulnerauit non medioriter: aequissimum erit || praetorem ei subuenire. Sed f. 23 et si quis ex liberis, qui non sunt in potestate, cum parente uelit experiri, non temere iniuriarum actio danda est, nisi atrocitas suaserit. certe his, qui sunt in potestate, prorsus 18 4 nec competit, etiamsi atrox fuerit. Quod autem praetor ait 'quid iniuriae factum sit, certum dicat', quemadmodum accipendum sit? certum eum dicere Labeo ait, qui dicat nomen iniuriae, neque sub alternatione, puta illud aut illud, sed illam iniuriam se passum. 5 Si mihi plures iniurias feceris, puta turba et coetu facto domum alicuius introreas et hoc facto¹ efficiatur, et² simul et conuicium patiar et uerberer: an possim separatum tecum 20 experiri de singulis iniuriis, quaeritur. et Marcellus secundum Neratii sententiam hoc probat cogendum iniurias, quas simul passus est, coniungere. Posse hodie de omni iniuria, 6 sed et de atroci ciuiliter agi imperator noster rescripsit. Atrocem iniuriam quasi contra 7 meliosorem et maiorem accipimus. Atrocem autem iniuriam aut persona aut tempore aut re ipsa fieri Labeo ait. persona atrocior iniuria fit, ut cum magistratu, cum parenti pa- 25 trono fiat. tempore, si ludis et in conspectu: nam praetoris in conspectu an in solitudine iniuria facta sit, multum interesse ait, quia atrocior est, quae in conspectu fiat. re atrocem iniuriam haberi Labeo ait, ut puta si³ uulnus illatum uel os alieni percussum. 8 PAULUS libro quinquagensimo quinto ad edictum. Uulneris magnitudo atro- [B. 60, 21, 8] citatem facit et nonnumquam locus uulneris, ueluti oculo percusso. 22 9 UPIANUS libro quinquagensimo septimo ad dictum. Sed est quaestionis, [B. 60, 21, 9] E quod dicimus re iniuriam atrocem fieri, utrum⁴, si corpori inferatur, atrox sit, an et si non F(XYMOC)

¹ pacto (Hal.)? ² et] ut (u. i.)? ³ sit ins. (edd.) ⁴ tantum ins. (TÓTE MÓNON BS)

1 at] ad F 2 sarcinatur] XYMOC cum BS: οὐχ ἵνα τὸ ἀζήμιον γένηται τῷ δεσπότῃ, sor- 2 tiatur F 3 inquit F⁵ 9 p^rass'us F⁶ | sit 'si sua' puta F⁷: ὅταν σκαίαν καὶ τραχεῖαν ὕβριν γένειναι (οἱ ἀπελεύθεροι) καὶ τοῖς δούλοις πρέπογεν BS (Dor.): unde ne collige Graecos inuenisse id quod proposuit Cuiacio si saeua puta, nam alibi quoque pro atrociori Dorotheus posuit σκαίαν καὶ τραχεῖαν | l'a'euem F⁸ 11 conq'a'erendū tem F⁹ 12 l'a'eunter F² | pulsauit F, unde manus antiquior nec tamen emendatoria ordinarii (eadem fortasse, quae p. 752, 2 t in species adiecit) fecit primum pulsauit emenda[uerit, deinde, deletis litteris emenda, dedit pulsauit[uerit (sic) uel emenda[uerit: confirmant lectionem BS (Dor.): ὅτι ... ἐλαφρῶς αὐτὸν ώντες πταισάντα καὶ ἐπανώρθωσεν αὐτὸν 13 uulnerauit F¹⁰ | mediocriter] F¹¹ (scilicet ea manus de qua modo diximus) cum BS: οὐ μετριώς, modiocria F¹², mediocria F¹³ 16 autem a' praetor F¹⁴ 18 sub] si ab F¹⁵ | alternatione F¹⁶ 19 et hoc facto efficiatur et (ut XYMOC, ut et M¹⁷) simul ... uerberer] καὶ τούτου συμβάντος (= et hoc facto) καὶ τὴν διὰ λόγων ὕβριν γένειναι (= et conuicium patiar) καὶ ἐμαστιγώθην (= et uerberer) BS (Dor.): uidentur igitur Graeci idem inuenisse et omisisse corrupta 20 conuicium f | et om. F¹⁸ | ueruerer F¹⁹ 23 atroc²¹ ci'uiliter F²⁰ 25 ait i' persona F²¹ 26 tempore si ludis et in conspectu ... 27 conspectu fiat] τῷ δὲ τόπῳ γίνεται σκαία ὕβρις, ὅταν ἡ θεατρφ καὶ πολλῶν ὄρωντων ἡ ὕβρις γένηται φύσει γάρ τραχύτερόν ἔστι τὸ πολλῶν θεωμένων ὕβριζεσθαι BS: uertit igitur interpres in conspectu πολλῶν θεωμένων recte, media autem nam praetoris in conspectu ... interesse ait omisit: nec adsentior Cuiacio statuenti cum legisse nam in populi Romani conspectu 28 habe'rī F²² | illatum uel os alicui] sic X²³ Taur. cum Graecis: ἡ τὸ πρόσωπόν τιος ἐγυπτιώθη BS (Dor.), ἡ δύσις πληγὴ B (Anon.), illatumulos alicui F²⁴, illatum os alicui F²⁵ X²⁶ MC, illatum alicui os O 32 rei iniuriam F

corpori, ut puta uestimentis scisis, comite abducto uel conuicio dicto. et ait Pomponius
 1 etiam sine pulsatione posse dici atrocem iniuriam, persona atrocitatem faciente. Sed et si
 in theatro uel in foro caedit et uulnerat, quamquam non atrociter, atrocem iniuriam facit.
 2 Parui autem refert, utrum patri familias an filio familias iniuria facta sit: nam et [I. 4, 4, 9
 3 haec atrox aestimabitur. Si atrocem iniuriam seruus fecerit, si quidem dominus praesens 5
 4 sit, potest agi de eo: quod si afuerit, praeſidi offerendus est, qui eum flagris rumpat. Si
 quis tam feminam quam masculum, siue ingenuos siue libertinos, impudicos facere ad-
 temptauit, iniuriarum tenebitur. sed et si serui pudicitia adtemptata sit, iniuriarum locum
 habet. 9

- 10 PAULUS libro quinquagensimo quinto ad edictum. Adtemptari pudicitia di- [B. 60, 21, 10] E
 citur, cum id agitur, ut ex pudico impudicous fiat.
- 11 ULPIANUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. Non solum [B. 60, 21, 11. I. 4, 4, 11] E
 is iniuriarum tenetur, qui fecit iniuriam, hoc est qui percussit, uerum ille quoque continetur,
 1 qui dolo fecit uel qui curauit, ut cui mala pugno percuteretur. Iniuriarum actio [I. 4, 4, 12
 ex bono et aequo est et dissimulatione aboletur. si quis enim iniuriam dereliquerit, hoc 15
 est statim passus ad animum suum non reuocauerit, postea ex paenitentia remissam iniu-
 riā non poterit recolere. secundum haec ergo aequitas actionis omnem metum eius [I.]
 abolere uidetur, ubicumque contra aequum quis uenit. proinde et si pactum de iniuria
 intercessit et si transactum et si iusiurandum exactum erit, actio iniuriarum non tenebit. 20
 2 Agere quis iniuriarum et per se et per alium potest, ut puta procuratorem tutorem cete-
 3 rosque, qui pro aliis solent interuenire. Si mandatu meo facta sit alicui iniuria, plerique
 4 aiunt tam me qui mandaui quam eum qui suscepit iniuriarum teneri. Proculus recte ait,
 si in hoc te | conduxerim, ut iniuriā facias, cum utroque nostrum iniuriarum agi posse, f. 383
 5 quia mea opera facta sit iniuria: Idemque ait et si filio meo mandauero, ut tibi iniuriā
 6 faciat. Atilicinus autem ait et si persuaserim alicui alias nolenti, ut mihi ad iniuriā fa-
 7 ciendam oboediret, posse iniuriarum mecum agi. Quamquam aduersus patronum liberto
 iniuriarum actio non detur, uerum marito libertae nomine cum patrono actio competit:
 maritus enim uxore sua iniuriā passa suo nomine iniuriarum agere uidetur. quod et Mar-
 cellus admittit. ego autem apud eum notaui non de omni iniuria hoc esse dicendum me
 putare: leuis enim coercitio etiam in nuptam uel conuici non impudici dictio cur patrono 30
 denegetur? si autem conliberto nupta esset, diceremus omnino iniuriarum marito aduersus
 patronum cessare actionem, et ita multi sentiunt. ex quibus appetit libertos nostros non
 tantum eas iniurias aduersus nos iniuriarum actione exequi non posse, quaecumque fiunt
 8 ipsis, sed ne eas quidem, quae eis fiunt, quos eorum interest iniuriā non pati. Plane si
 forte filius liberti uel uxor uelint iniuriarum experiri: quia patri maritoue non datur, dene- 35
 9 gandum non erit, quia suo nomine experiuntur. Ei, qui seruus dicitur seque adserit in
 libertatem, iniuriarum actionem aduersus dicentem se dominum competere nulla dubitatio
 est. et hoc uerum est, siue ex libertate in seruitutem petatur siue ex seruitute in liber-
 tatem proclamat: nam hoc iure indistincte utimur. 39
- 12 GAIUS libro uicensimo secundo ad edictum prouinciale. Si quis de liber- [B. 60, 21, 12] E
 tate aliquem in seruitutem petat, quem sciat liberum esse, neque id propter euictionem, ut
 eam sibi conseruet, faciat: iniuriarum actione tenetur.
- 13 ULPIANUS libro quinquagensimo septimo ad edictum. Iniuriarum actio ne- [B. 60, 21, 13] E
 F(XYMO)

3 c'ad'edit F¹ 5 aestimauitur F¹ 7 impudi-
 c'in'os F² 8 iniuriarum] F¹, iniuria ui F¹
 11 a'd'gitur F¹ | ut] et F¹ | pudico] pudici F¹
 14 curabit F¹ | cui] qui F¹ 15 derelinque-
 rit F¹ 16 penitentia F¹ 17 actiones F¹
 19 transactum] transactum est f | 'a'exactum
 F¹ 20 procuratorem] F¹ eamque lectionem
 uidentur agnoscere scholia Basilicorum, ubi est
 δι' ἐντολέως et ἐντολών, per curatorem F²
 cum B (Anon.): διὰ κογράτωρος 21 sit in'

alicui F¹ 26 oboediret] F², obidiret F¹ |
 agi] ait F¹ 27 i'iniuriarum F¹ 30 laeuis F¹
 32 patronus F¹ | mult'a'i F¹ 33 actionehe-
 qui F¹ 34 iniuriā pat' non pati F¹ 35 quia
 patri ... 36 experiuntur] ei καὶ τῷ πατρὶ ἡ
 τῷ ἀνδρὶ αὔτης οὐδὲ διδοται ἴνογριάρουμ, ὅμως
 αὔτοῖς οὐκ ἀρνούμεθα ταύτην τὴν ἀγωγήν, ἐπειδὴ
 σούω νόμινε κινοῦcīn BS (Dor.) 39 procla-
 mat F¹

que heredi neque in heredem datur. idem est et si in seruum meum iniuria facta sit: nam nec hic heredi meo iniuriarum actio datur. semel autem lite contestata hanc actionem 1 etiam ad successores pertinere. Is, qui iure publico utitur, non uidetur iniuriae facienda 2 causa hoc facere: iuris enim executio non habet iniuriam. Si quis, quod decreto praetoris non obtemperavit, ductus sit, non est in ea causa, ut agat iniuriarum, propter praetoris 3 praeceptum. Si quis per iniuriam ad tribunal alicuius me interpellauerit uexandi mei causa, 4 potero iniuriarum experiri. Si quis de honoribus decernendis¹ alicuius passus non sit de- cerni ut puta imaginem alicui uel quid aliud tale: an iniuriarum teneatur? et ait Labeo 5 non teneri, quamuis hoc contumeliae causa faciet: etenim multum interest, inquit, contu- meliae causa quid fiat an uero fieri quid in honorem alicuius quis non patiatur². Idem 10 Labeo scribit, si, cum alium contingere legatio, alii hoc onus duumuir indexerit, non posse agi iniuriarum ob laborem iniunctum: aliud enim esse laborem iniungere, aliud iniuriam facere. idem ergo erit probandum et in ceteris muniberibus atque honoribus, quae per iniuriam iniunguntur. ergo si quis per iniuriam sententiam dixerit, idem erit probandum.

6 7 Quae iure potestatis a magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent³. Si quis 15 me prohibeat in mari piscari uel euerriculum (quod Graece σαρῆνη dicitur) ducere, an iniuriarum iudicio possim eum conuenire? sunt qui patent iniuriarum me posse agere: et ita Pomponius. et plerique esse huic similem eum, qui in publicum lauare uel in cauea publica sedere uel in quo alio loco agere sedere conuersari non patiatur, aut si quis re mea uti me non permittat: nam et hic iniuriarum conueniri potest. conductori autem ne- 20 teres interdictum dederunt, si forte publice hoc⁴ conduxit: nam uis ei prohibenda est, quo minus conductione sua fruatur. si quem tamen ante aedes⁵ meas uel ante praetorium⁶ meum piscari prohibeam, quid dicendum est? me iniuriarum iudicio teneri an non? et quidem mare commune omnium est et litora, sicuti aer, et est saepissime rescriptum non posse quem piscari prohiberi: sed nec aucupari, nisi quod ingredi quis agrum alienum⁷ prohiberi potest. usurpatum tamen et hoc est, tametsi nullo iure, ut quis pro- [B. 53, 6, 5] hibéri possit ante aedes meas uel praetorium meum piscari: quare si quis prohibeatur, adhuc iniuriarum agi potest. in lacu tamen, qui mei dominii est, utique piscari aliquem prohibere possum.

14 PAULUS libro tertio decimo ad Plautium. Sane si maris proprium ius ad aliquem per- F tineat, uti possidetis interdictum ei competit, si prohibeatur ius suum exercere, quoniam ad priuatam iam causam pertinet, non ad publicam haec res, utpote cum de iure frundo agatur, quod ex priuata causa contingat, non ex publica⁸. ad priuatas enim causas accom- modata interdicta sunt, non ad publicas.

15 UPIANUS libro septuagensimo⁹ septimo ad edictum. Item apud Labeonem [B. 60, 21, 14] F quaeritur, si quis mentem alicuius medicamento aliquo quo alienauerit, an iniuriarum actio 1 locum haberet. et ait iniuriarum aduersus eum agi posse. Si quis pulsatus quidem non est, uerum manus aduersus eum leuatae et saepe territus quasi uapulaturus, non tamen per- 2 cussit: utili iniuriarum actione tenetur. Ait praetor: qui aduersus bonos mores conuicium F(XYMOC). Petrus 3, 57 = l. 15 pr. — § 5

¹ decernendis del. ² uerba u. 14 ergo si quis ... u. 15 pertinent colloca post u. 10 patiatur
³ hoc] locum (LOC. = HOC: cf. D. 43, 9)? ⁴ utpote ... publica del. ⁵ quinquagesimo
(Schulting)?

7 honor'ar'ibus F⁴ 8 a'l'it F⁴ 9 inuid F⁴
11 onus] unus F⁷ 13 probendum F⁴ 15 qu'a'e F² 16 σαρῆνη F⁷ 17 'et' ita F² 18 la- bare F² 20 iniuriar'u'm F² 21 interdi'c-tum F⁴ 24 est' s'a'epissime F² | non] eston F⁴ 26 prohiberia potest F² 28 piscare F² 29 prohiberi F² 32 pribatam F² 33 quod] quo F² | causa ac'commodata F² 35 septua-gensimo septimo] lxxu Y. lxxiiix O, lxxu uel xxi Petr., xu M, om. X | edictum] quintum mucium M 36 alioue om. X²Y² | quo] quo-

modo X²M², om. Y² | an om. XYC Petr. 37 haberet] habebit XYMO Petr., habest C 38 manus (manum F²) aduersus eum] aduer-sus eum manus M, ad eum manus Petr. | leuata'e F², leuatae sunt Petr. | et saepe ter-ritus] et perterrit Petr. | bapulaturus F² | percussit] percussus O 39 utili om. X²Y² Petr. | actione'm' F² | ten'et'ur F² | conui-cium] kombikion etiam Graeci scribunt: con- uitum barbarum est

'cui fecisse cuiusue opera factum esse dicetur, quo aduersus bonos mores conuicium fieret: in eum iudicium dabo'. Conuicium iniuriam esse Labeo ait. Conuicium autem dicitur uel a concitatione uel a conuentu¹, hoc est a collatione uocum. cum enim in unum complures noces conferuntur, conuicium appellatur quasi conuocium. Sed quod adicitur a praetore 'aduersus bonos mores' ostendit non omnem in unum collatam uociferationem praetorem notare, sed eam, quae bonis moribus improbatur quaeque ad infamiam uel inuidiam alicuius spectaret. Idem ait 'aduersus bonos mores' sic accipiendum non eius qui fecit, sed generaliter accipiendum aduersus bonos mores huius ciuitatis. Conuicium non tantum praesenti, uerum absenti quoque fieri posse Labeo scribit. proinde si quis ad dominum tuam uenerit te absente, conuicium factum esse dicitur. idem et si ad stationem uel tabernam uentum sit, probari oportere. Fecisse conuicium non tantum uidetur, qui uociferatus est, uerum is quoque, qui concitauit ad uociferationem alios uel qui summissit ut uociferentur. 'Cui' non sine causa adiectum est: nam si incertae personae conuicium fiat, nulla executio est. Si curauerit quis conuicium alicui fieri, non tamen factum sit, non tenebitur. Ex his apparet non omne maledictum conuicium esse: sed id solum, quod cum uociferatione dictum est, siue unus siue plures dixerint, quod in coetu dictum est, conuicium est: quod autem non in coetu nec uociferatione dicitur, conuicium non proprie dicitur, sed infamandi causa dictum. ²Si quis astrologus uel qui aliquam³ illicitam diuinationem pollicetur consultus aliquem furem dixisset, qui non erat, iniuriarum cum eo agi non potest, sed constitutiones eos tenent. Iniuriarum, quae ex conuicio nascitur, in heredes non est reddenda: sed nec heredi. ⁴Si quis uirgines appellasset, si tamen ancillari ueste uestitas, minus peccare uidetur: multo minus, si meretricia ueste feminae, non matrum familiarum uestitae fuissent. si igitur non matronali habitu femina fuerit et quis eam appellauit uel ei comitem abduxit, iniuriarum tenetur. Comitem accipere debemus eum, qui comitetur et sequatur et (ut ait Labeo) siue liberum siue seruum siue masculum siue feminam: ⁵et ita comitem Labeo definit 'qui frequentandi cuiusque causa ut sequeretur destinatus in publico priuatoue abductus fuerit'. inter comites utique et paedagogi erunt. Abduxisse uidetur, ut Labeo ait, non qui abducere comitem coepit, sed qui perfecit, ut comes cum eo⁴ non esset. Abduxisse autem non tantum is uidetur, qui per vim abduxit, uerum is quoque, qui persuasit comiti, ut eam desereret. Tenetur hoc edicto non tantum qui comitem abduxit, uerum etiam si quis eorum quem appellauisset adsectatusue est. Appellare est blanda oratione alterius pudicitiam adtemptare: hoc enim non est conuicium, sed aduersus bonos mores adtemptare⁴. Qui turpibus uerbis uititur, non temptat pudici-

F(XYMO)

¹ concentu (Cannegieter)? ² c. 14 collocandum ante c. 13: deinde ante c. 15 desiderantur uerba edicti de pudicitia attemptata ³ aliam quam (έτερην B: Leunclavius)? ⁴ ea (edd.)? ⁵ adtemptare del. (cf. p. 778, 6)

1 esse om. Petr. | dicatur Y 2 davo F¹ | conuicium iniuriam F², conuicium autem dicitur iniuriarum X^a | autem dicitur uel om. Petr. 3 concitatione m' F⁴, conuitatione Petr., concione X^a, concione X^b, concitu C | uocum] uocem dicitur Petr. 4 complures] quam plures MC et sic uel plures Petr. | conuicium appellatur (appellant M) est Petr., om. X^a | quod adicitur] quod dicitur M, quia dicitur Petr. 5 ostendunt X^a | omnem] omne M | uociferationem collatam in unum Petr. 6 notare m' sed F² | quaequa'e F² | uel inuidiam] uel iniuriam uel inuidiam O 7 spectaret] spectare uidetur Petr. | qui om. F^a 11 tantum i's F² 12 quoque qui] F², quique F² | alio's F² 13 est F¹ 14 si] is F¹ 20 conuicio F 21 reddendi F² 23 non matronali

habitu (abitu F¹)] quasi abesset non, sic uerit Dorotheus: εἰ τοίνυν κατὰ οἰκοδέσποιναν ἡμῖνεστο ἡ γύνη καὶ τις δύτῃ προσέβαλεν ... τῇ ινιουριάρουμ κατέχεται, quae uerba bis redeunt in apparatu: contra Anonymous sequitur traditam lectionem sic contrahens: οὐ προσβάλλων γυναικί ἐνδεδυμένη σχῆμα δούλης ή πόρνης, ὑπτὸν μὲν ἀμαρτάνει, ὑπόκειται δέ τῇ περὶ ὕβρεως ἀγωγῇ 24 tenetur] FXYM², non tenetur YM²O, si tenetur C 27 et ē paedagogi F² 32 hoc enim non est conuicium (facere add. F²) sed aduersus bonos (bonus F¹) mores adtemptare] οὐκ ἔστι γὰρ τοῦτο τοῦ κομβικίου εἶδος, ἀλλὰ τοὺς καλούς τρόπους πειράται διαλύειν τὴν σωφροσύνην τινός BS (Dor.) 33 bonus F¹ | uerbis om. F¹, uertunt BS

22 tiam, sed iniuriarum tenetur. Aliud est appellare, aliud adsectari: appellat enim, qui ser-
mone pudicitiam adtemptat, adsectatur, qui tacitus frequenter sequitur: adsiduo¹ enim
23 frequentia quasi praebet nonnullam infamiam. Meminisse autem oportebit non omnem, qui
adsectatus est, nec omnem, qui appellauit, hoc edicto conueniri posse (neque enim si quis
colludendi, si quis officii honeste faciendi gratia id facit, statim in edictum incidit), sed 5
24 qui contra bonos mores hoc facit. Sponsum quoque ad iniuriarum actionem admittendum
25 puto: etenim spectat ad contumeliam eius iniuria, quaecumque sponsae eius fiat. Ait
praetor: 'ne quid infamandi causa fiat, si quis aduersus ea fecerit, prout quaque res erit,
26 animaduertam'. Hoc edictum supervacuum esse Labeo ait, quippe cum ex generali iniu-
riarum agere possumus. sed uidetur et ipsi Labeoni (et ita se habet) praetorem eandem 10
causam secutum uoluisse etiam specialiter de ea re loqui: ea enim, quae notabiliter fiunt,
27 nisi specialiter notentur, uidentur quasi neclecta. Generaliter uetuit praetor quid ad in-
famiam alicuius fieri. proinde quodcumque quis fecerit uel dixerit, ut alium infamet, erit
actio iniuriarum. haec autem fere sunt, quae ad infamiam alicuius fiunt: ut puta ad in-
uidiam alicuius ueste lugubri utitur aut squalida, aut si barbam demittat uel capillos sub- 15
mittat, aut si carmen conscribat uel proponat uel cantet aliquod, quod pudorem alicuius
laedat. Quod ait praetor: 'si quis aduersus ea fecerit, prout quaqua re erit², animaduer-
tam', sic intellegendum est, ut plenior esset praetoris animaduersio, id est ut quodcumque
eum mouerit uel in persona eius qui agit iniuriarum actionem³ uel eius aduersus quem
29 agitur uel etiam in re ipsa, in qualitate iniuriaie, non andiat eum qui agit. Si quis libello⁴
dato uel principi uel ali cui famam alienam insectatus fuerit, iniuriarum erit agendum:
30 Papinianus ait. Idem ait eum, qui euuentum sententiae uelut datus pecuniam uendidit,
fustibus a praeside ob hoc castigatum iniuriarum damnatum uideri: utique autem ap-
31 paret hunc iniuriam ei fecisse, cuius sententiam uenditanit. Si quis bona alienius uel rem
32 unam per iniuriam occupauerit, iniuriarum actione tenetur. Item si quis pignus proscripterit⁵
uenditur, tamquam a me acceperit, infamandi mei causa, Seruius ait iniuriarum agi posse.
33 Si quis non debitorem quasi debitorem appellauerit iniuriaie faciendi causa, iniuriarum te-
34 netur. Praetor ait: 'Qui seruum alienum aduersus bonos mores uerberauisse deue eo in-
iussu domini quaestionem habuisse dicetur, in eum iudicium dabo. item si quid aliud
35 factum esse dicetur, causa cognita iudicium dabo'. Si quis sic fecit iniuriam seruo, ut⁶
domino faceret, video dominum iniuriarum agere posse suo nomine: si uero non ad sug-
gillationem domini id fecit, ipsi seruo facta iniuria inulta a praetore relinqui non debuit,
36 maxime si uerberibus uel quaestione fieret: hanc enim et seruum sentire palam est. Si
com[m]unem quis seruum uerberauerit, utique hac actione non tenebitur, cum iure domini⁷ 37
id fecerit. Nec si fructarius id fecerit, dominus cum eo agit, uel si proprietarius fecerit,⁸
fructarius eum conueniet. Adicitur 'aduersus bonos mores', ut non omnis omnino qui
uerberauit, sed qui aduersus bonos mores uerberauit, teneatur: ceterum si quis corrigendi
F(XYMOC). Petrus 3, 57 = l. 15 § 27. 28 (usque ad u. 17 animaduertam)

¹ adsidua (edd.)? ² pro quaqua re ut erit? ³ actione (edd.)?

1 adsectare F: ἀδστράπε BS 2 tacitas F² |
adsiduo 'et' enim F² 5 honestae F | indicit
F: ἐμνίνει BS 7 contumelium F² 8 quae-
'que' F² 9 animaduertam] sic ex u. 17: anima-
duerterat F², animaduertat F² 11 notaui-
lier F² 12 generaliter gener. autem MO,
uenerabiliter autem C | quid ad infamiam alicuius
alicuius fieri] fieri quod ad infamiam alicuius per-
tinet Petrus. 13 quis fecerit uel dixerit (dixit Y)]
aliquis dixerit uel fecerit Petrus. | alium] ali-
quem Petrus. 14 actio] accusatio M^a | fere n'
sunt F² | alicuius] alicuius quis Petrus. | fiunt]
fuerint M^a | ut puta] ut puta quod MC
15 aut squalida aut si] an squalida an si Petrus.
16 aut si] uel si Petrus. | aliquid XYMOC Petrus,
quid C 17 ea] eam Y^a Petrus. | quaqua re]

quaque res XYMO Petrus., res quaque C |
erit] erunt X 18 ut pl.] et pl. F² | ut qu.]
et qu. F 20 in re ipsa in qualitate iniu-
riiae] εἰς αὐτού τοῦ πράγματος, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς
ποιότητος τῆς ὑπέρως BS | non audiat] XY
MOC cum BS (Dor.): μὴ ἀκούῃ, non del. Taz.
tacite 21 ali cui] ἀρχῇ BS (Dor.), ἀρχοτι
B (Anon.) 23 castigatur F: ροπάλοις τυπτομέ-
νοις ἐκ τῆς ινογράφου κατακεκρίσθαι πιστεύεται
BS 27 faciendi] F², faciendo F² 28 uer-
berauisse't F² 31 video dominum iniuriarum
agere posse] δύναμαι τὴν ινογράφου
κίνειν BS | si n' uero F² 32 praetore m' F|
relif'n qui F² 33 quaestioni F 36 fructu-
rius F² 37 ueruerauit sed F²

- 39 animo aut si quis emendandi, non tenet. Unde quaerit Labeo, si magistratus municipalis seruum meum loris ruperit, an possim cum eo experiri, quasi aduersus bonos mores uerberauerit. et ait iudicem debere inquirere, quid facientem seruum meum uerberauerit: nam si honorem ornamentaque petulanter adtemptantem ceciderit, absoluendum eum.
- 40 41 'Uerberasse' dicitur abusine et qui pugnis ceciderit. 'Quaestionem' intellegere debemus 5 tormenta et corporis dolorem ad eruendam ueritatem. nuda ergo interrogatio uel leuis territo non pertinet ad hoc edictum. quaestionis uerbo etiam ea, quam malam mansionem dicunt, continebitur. cum igitur per uim et tormenta habita quaestio est, tunc quaestio 10 intellegitur. Sed et si iussu domini quis quaestionem habeat, modum tamen excesserit, 42 teneri eum debere Labeo ait. Praetor ait: 'Si quid aliud factum esse dicetur, causa cognita 10 'iudicium dabo'. proinde si quidem uerberatus sit seruus uel tormentis de eo quaestio habita est, sine causae cognitione iudicium in eum competit¹, si uero aliam iniuriam passus 44 sit, non aliter competit quam causa cognita. Itaque praetor non ex omni causa iniuriarum iudicium serui nomine promittit: nam si leuiter percussus sit uel maledictum ei leuiter, 15 non dabit actionem: at si infamatus sit uel facto aliquo uel carmine scripto. puto causae cognitionem praetoris porrigendam et ad serui qualitatem: etenim multum interest, qualis seruus sit, bonae frugi, ordinarius, dispensator, an uero vulgaris uel mediastinus an qualis qualis. et quid si compeditus uel male notus uel notae extremae? habebit igitur praetor rationem tam iniuriae, quae admissa dicitur, quam personae serui, in quem admissa dici- 45 tur, et sic aut permittet aut denegabit actionem. Interdum iniuria seruo facta ad domi- 20 num redundat, interdum non: nam si pro libero se gerentem aut cum eum alterius potius quam meum existimat quis, non caesurus eum, si meum scisset, non posse eum, quasi 46 mihi iniuriam fecerit, sic cohueniri Mela scribit. Si quis seruo uerberato iniuriarum egerit, deinde postea damni iniuriae agat, Labeo scribit eandem rem non esse, quia altera actio 47 ad damnum pertineret culpa datum, altera ad contumeliam. Si usum fructum in seruo 25 habeam, tu proprietatem isque uerberatus sit uel quaestio de eo habita, iniuriarum actio magis proprietario quam mihi competit. idemque probatur et si seruum meum, quem bona 48 fide possidebam, cecideris: domino enim magis competit iniuriarum actio. Item, si liberum hominem, qui mihi bona fide seruiebat, quis ceciderit, distinguendum est, ut, si in contumeliam² pulsatus sit, competit mihi iniuriarum actio. idem ergo et si³ in seruo alieno 30 bona fide mihi seruiente, ut totiens admittamus iniuriarum actionem, quotiens in meam contumeliam iniuria ei facta sit. nam ipsius quidem serui nomine domino dabimus iniuriarum actionem. si autem me tangat et pulset⁴, iniuriarum mihi quoque est. ergo et in 49 fructuario idem distingui potest. Si seruum complurium cecidero, competere iniuriarum actionem omnibus plus quam manifestum est:
- 16 PAULUS libro quadragensimo⁵ quinto ad edictum. sed non esse aequum [B. 60, 21, 15] *S pro maiore parte, quam pro qua dominus est, damnationem fieri Pedius ait: et ideo officio iudicis portiones aes timandas erunt.
- 17 ULPIANUS libro quinquagessimo septimo ad edictum. Sed si unius per- [B. 60, 21, 16] E missu id fecero, si quidem solius eius esse putau, nulli competit iniuriarum actio. plane 40 si sciit plurimum, ei quidem, qui permisit, non competit iniuriarum actio, ceteris competit.
- 1 Si iussu tutoris aut procuratoris uel curatoris quaestio habita sit, consequens erit dicere

F(XYMOC)

¹ qui admisit similiaue ins. ² meam ins. (dett.) ³ si del. ⁴ si autem me ut tangat pulset² ⁵ quinquagesimo?

4 petulantur *F*¹ 5 c'a'eciderit *F*² | debemus
'corpora et tormenta' F³ 6 'euendam F²
 7 malam mansionem] τὸ ἐμβαλεῖν τούς πόδας
 ζύλω *B (Anon.)* 10 factum] *sic p. 778, 30: dictum F* 13 quam] quam si *F*: οὐ πάντως
 ἀλλὰ τὰς αἰτιας διαγνωσκομένης *B (Anon.)*
 14 promittet *F*: ἐπαργέλλεται *BS* | lebiter *F*|
 lebiter *F* 17 ordinariūs *F*² | mediastinus]

τὰς μέσης ὑπηρείας ἦτοι περιχύτης *BS (Dor.)*:
 cf. gloss. *Labb. p. 113* 18 notae extremae] τὸν
 ἐν ἐσχάτῃ ἀτίμια ὄντα *BS* 19 personam *F*¹
 20 denegauit *F* 24 quia] *sic edd. cum BS*:
 ἐπειδὴν, quo *F*¹, qua *F*² 28 caecideris *F*
 29 caeciderit *F* 31 seruienti *F* 34 distin-
 gui] sittingui *F*² | caecidero *F*

2 cessare iniuriarum actionem. Seruus meus opera uel querella tua flagellis caesus est a
magistratu nostro. Mela putat dandam mihi iniuriarum aduersus te, in quantum ob eam
rem aequum iudicii uidebitur, et si seruus decesserit, dominum eius agere posse Labeo ait,
3 quia de damno, quod per iniuriam factum est, agatur. et ita Trebatio placuit. Quaedam
iniuriarum a liberis hominibus factae leues (non nullius momenti) uidentur, enim uero a seruis 5
4 graues sunt: crescit enim contumelia ex persona eius qui contumeliam fecit. Cum seruus
iniuriarum facit, maleficium eum admittere palam est: merito igitur sicuti ex ceteris delictis,
ita et ex hoc iniuriarum noxalis actio datur. sed in arbitrio domini est, an uelit eum uer-
berandum exhibere, ut ita satisfiat ei qui iniuriarum passus est: neque erit necesse domino
utique eum uerberandum praestare, sed dabitur ei facultas praestare ei seruum uerberan- 10
dum aut, si de eo uerberibus satis non fiat, noxae dedendum uel litis aestimationem suf-
ferendam. Ait praetor 'arbitratu iudicis': utique quasi uiri boni, ut ille modum uerberum
6 imponat. Si ante iudicem dominus uerberandum seruum exhibuerit, ut satis uerberibus
ei fieret, et erit factum arbitratu alicuius¹, postea actor agere iniuriarum perseuerat, non
est audiendus: qui enim accepit satisfactionem, iniuriarum suam remisit. nam et si nuda 15
uoluntate iniuriarum remisit, indubitate dicendum est extingui iniuriarum actionem non minus,
7 quam si tempore abolita fuerit iniuria. Si iussu domini seruus iniuriarum fecerit, utique
dominus conueniri poterit etiam suo nomine. sed si proponatur seruus manumissus, placet
Labeoni dandam in eum actionem, quia et noxa caput sequitur nec in omnia seruus do- 20
mino parere debet: ceterum et si occiderit iussu domini, Cornelia eum eximemus. Plane
si defendendi domini gratia aliquid fecerit, rationem ei constare appetet, inque eam rem
9 aduersus agentem exceptio obicienda erit. Si seruus, in quo usus fructus meus est, ini-
uriarum mihi fecerit, aduersus dominum noxali iudicio experiri potero: neque debeo dete-
rioris condicioneis ab hoc esse, quod usum fructum in eo habeo, quam si non haberem.
aliter atque si seruus communis esset: tunc enim non daremus socio actionem, capropter, 25
10 quia et ipse iniuriarum actione tenetur. Ait praetor: 'Si ei, qui in alterius potestate erit,
iniuria facta esse dicetur et neque is, cuius in potestate est, praesens erit neque pro-
'cutor quisquam existat, qui eo nomine agat: causa cognita ipsi, qui iniuriarum accepisse
11 'dicetur, iudicium dabo'. Filio familias iniuriarum passo, si praesens sit pater, agere tamen
non possit propter furorem uel quem alium casum dementiae, puto competere iniuriarum 30
12 actionem: nam et hic pater eius absensis loco est. Plane si praesens agere nolit, [Ep. 4. 28]
uel quia differt uel quia remittit atque donat iniuriarum, magis est, ut filio actio non detar:
nam et cum abest, idcirco datur filio actio, quia uerisimile est patrem, si praesens fuisse,
13 acturum fuisse. Interdum tamen putamus et si pater remittat, iniuriarum actionem filio
dandam, ut puta si patris persona uilis abiectaque sit, filii honesta: neque enim debet pater 35
uillissimus filii sui contumeliam ad suam uilitatem metiri. ponamus esse eum patrem, qui
14 iure meritoque curator a praetore constitueretur. Sed si pater lite contestata coepit ab-
esse uel etiam neglegere executionem pater uilis, dicendum est causa cognita translatio-
15 nem filio competere. idem et si emancipatus filius esse proponatur. Procuratorem patris
praetulit praetor ipsis personis, quae iniuriarum passae sunt. si tamen procurator aut negle- 40
gat aut colludat aut non sufficiat aduersus personas, quae iniuriarum fecerunt, ipsis potius,
16 qui passus est iniuriarum, actio iniuriarum competit. Procuratorem autem accipere debe- 45
mus non utique eum, cui specialiter mandata est procuratio actionis iniuriarum, uerum
17 sufficit eum esse, cui omnium rerum administratio mandata est. Quod autem ait praetor
causa cognita ipsi, qui iniuriarum accepisse dicetur, iudicium permitti, ita accipiendum est,
F(XYMOC)

¹ alicuius] illius?

5 lebes *F²*, lebis *F¹*: ἐλαφραὶ καὶ ἀντ' οὐδενός
B(Anon.) | enim uero *F²* 7 maleficium *F¹*
10 praestare ei seruum *F²* 12 ut ille] *F¹*,
utile *F²*, utilem *XYMOC* 13 ante iudicem]
quasi esse ante iudicium, ueritatem *B(Anon.) male:*

πρὸ δικῆς | uerberandum F¹ 16 actione F
23 deterioris F¹ 29 praesensit F 32 re-
mittit F¹ 34 pater] *XYMOC*, partem F
37 a om. F¹ | contestatē a F¹ 42 actio ini-
uriarum F¹

ut in cognitione causae hoc uersetur, quam longe pater absit et quando superuenturus, et numquid is, qui iniuriarum uult actionem mouere, segnitior¹ uel inutilis admodum, qui non sufficiat ad rei cuius administrationem ac per hoc nec ad actionem. Quod deinde ait 'qui iniuriam accepit', interdum ita accipendum est, ut patri eius competat actio. ut puta nepoti facta iniuria est, pater praesens est, auus abest: scribit Iulianus patri potius dam iniuriarum actionem quam ipsi nepoti: ad cuius, inquit, officium pertinet etiam uiuente suo filium suum in omnibus tueri. Idem Iulianus scribit filium non tantum ipsum agere debere², uerum procuratorem dare posse: alioquin, inquit, nisi ei permiserimus procuratorem dare, futurum est, ut, si ualetudine impediatur neque sit qui iniuriarum actionem exequatur, impediatur actio. Idem ait, et si nepoti facta sit iniuria et nemo sit, qui aui nomine agat, permittendum esse patri experiri, et is procuratorem dabit. omnibus enim, qui suo nomine actionem habent, procuratoris dandi esse potestatem: intelligi autem filium, inquit, familias suo nomine agere, cum patre cessante praetor ei agere permittat. Si filius familias iniuriarum egerit, patri actio non competit. Idem ait filio familias iniuriarum nomine actionem dari, quotiens nemo est, qui patris nomine experiatur, et hoc casu quasi patrem familiae constitui. quare siue emancipatus sit siue ex parte heres scriptus fuerit uel etiam exheredatus siue paterna hereditate abstinuerit, executionem litis ei dandam: esse enim perabsurdum, quem praetor manente patria potestate ad actionem admittendum probauerit, ei patri familias ultionem iniuriarum suarum eripi et transferri ad patrem, qui eum, quantum in ipso est, omiserit, aut, quod est indignius, ad heredes patris, ad quos non pertinere iniuriam filio familias factam procul dubio est.

18 PAULUS libro quinquagensimo quinto ad edictum. Eum, qui nocentem in- [B. 60, 21, 17] **E** famauit, non esse bonum aequum ob eam rem condemnari: peccata enim nocentium nota esse et oportere et expedire. Si seruus seruo fecerit iniuriam, perinde agendum, quasi si domino fecisset. Si nupta filia familiae iniuriam acceperit et uir et pater iniuriarum agant, **25** Pomponius recte putat tanti patri condemnandum esse reum, quanti condemnnetur, si ea uidua esset, uiro tanti, quanti condemnaretur, si ea in nullius potestate esset, quod sua cuiusque iniuria propriam aestimationem haberet. et ideo si nupta in nullius potestate sit, non ideo minus eam iniuriarum agere posse, quod et uir *suo* nomine agat. Si iniuria mihi fiat ab eo, cui sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titium esse, cum sim Gaius **30** Seius: praeualet, quod principale est, iniuriam eum mihi facere uelle: nam certus ego sum, licet ille putet me aliud esse quam sum, et ideo iniuriarum habeo. At cum aliquis filium familias patrem familias putat, non potest uideri iniuriam patri facere, non magis quam uiro, si mulierem uiduam esse credit, quia neque in personam eorum confertur iniuria nec transferri personae putationem⁴ ex persona filiorum ad eos potest, cum affectus iniuriam **35** facientis in hunc tamquam in patrem familias consistat. Quod si scisset filium familias esse, tamen, si⁵ nescisset, cuius filius esset, dicerem, inquit, patrem suo nomine iniuriarum agere posse: nec minus uirum, si ille nuptam esse sciret: nam qui haec non ignorat, cunctum patri, cunctum marito per filium, per uxorem uult facere iniuriam. **39**

19 GAIUS libro uicensimo secundo ad edictum prouinciale. Si creditor meus, cui [B. 60, 21, 18] **E** paratus **I** sum soluere, in iniuriam meam fideiuersores meos interpellauerit, iniuriarum tenetur. f. 886 **F(XYMO)**

¹ segnior (detl.)? ² debere] de ea re? ³ item ins. ⁴ per erroneam putationem?
⁵ tametsi (Hal.)?

2 iniuria'm'rum **F** | segnitor uel inutilis]
ἀδρανής ἔστι καὶ ἀχρήσιμος **BS (Dor.)**, νωχελής
καὶ ἀχρήσιμος **B (Anon.)** 4 competet **F** 7 filium
suum] filio suum **F** | filium non tantum ipsum
agere debere uerum procuratorem dare posse]
μη μόνον δι' ἑαυτοῦ δύνασθαι τὸν γνεζόγιον
κινεῖν τὴν ινογράπομ, ἀλλὰ καὶ διάδοναι προκο-
ράτωρα **BS (Dor.)** 8 inquit **F** 11 permit-
tendum ... dabit] οὐ μόνον τῷ πατρὶ τοῦ ἐγρό-
νογ, ἀλλὰ καὶ προκοράτωρι αὕτοῦ διδόσθαι τὴν

ἀγωγήν **BS (Dor.)** 12 autem] ante **F** 13 in-
quid **F** 16 patrem familias **F** 17 ei] ea **F**
19 prouauerit **F**, putauerit **F**: τὸν ἐν γνεζ-
ογιότητι προσδεχέσθαι πάρα τοῦ πράτωρος
εἰς τὴν ινογράπομ **BS (Dor.)** 21 factum **F**
24 'oportere **F** 25 iniuria'm'rum **F**
28 cūiusqu'a'e **F** 29 suo] in suo **F**: ἐπειδὴ
καὶ ὁ ἀνὴρ αὕτης σοὶ ω νόμινε κινεῖ **BS (Dor.)**
37 cuius filius esset om. **F** | inquit **F** 41 pa-
ra'n'tus **F** | in om. **F**

- 20 MODESTINUS libro duodecimo responsorum. Si iniuriae faciendas gratia [B. 60, 21, 19] E Seia domum absentis debitoris signasset sine auctoritate eius, qui concedendi ius potesta- temue habuit, iniuriarum actionem intendi posse respondit.
- 21 IAUOLENUS libro nono epistularum. Iniuriarum aestimatio non ad id tem- [B. 60, 21, 20] E pus, quo iudicatur, sed ad id, quo facta est, referri debet. 5
- 22 UPLANUS libro primo ad edictum praetoris. Si liber pro fugituo adpre- [B. 60, 21, 21] E hensus erit, iniuriarum cum eo agit.
- 23 PAULUS libro quarto ad edictum. Qui in domum alienam inuitu domino [B. 60, 21, 22] E introiret, quamuis in ius uocat, actionem iniuriarum in eum competere Ofilius ait. 9
- 24 UPLANUS libro quinto decimo ad edictum praetoris. Si quis proprium ser- [B. 60, 21, 23] E um distrahere prohibetur a quolibet, iniuriarum experiri potest.
- 25 IDEM libro octauo decimo ad edictum. Si stuprum serua passa sit, iniuria- [B. 60, 21, 24] E rum actio dabitur: aut, si celauit mancipium uel quid aliud furandi animo fecit, etiam furti: uel, si uirginem inmaturam stuprauerit, etiam legis Aquilae actionem competere quidam putant. 15
- 26 PAULUS libro nono decimo ad edictum. Si quis seruum meum uel filium [B. 26, 21, 25] E ludibrio habeat licet consentientem, tamen ego iniuriam uideor accipere: ueluti si in po- pinam duxerit illum, si alea luserit. sed hoc utcumque tunc locum habere potest, quotiens ille qui suadet animum iniuriae facienda habet. atquin potest malum consilium dare et qui dominum ignoret: et ideo incipit serui corrupti actio necessaria esse. 20
- 27 IDEM libro uicensimo septimo ad edictum. Si statua patris tui in mo- [B. 60, 21, 26] E/ numento posita saxis caesa est, sepulchri uiolati agi non posse, iniuriarum posse Labeo scribit.
- 28 UPLIANUS libro trigensimo quarto ad Sabinum. Iniuriarum actio in bonis [B. 60, 21, 27] S nostris non computatur, antequam item contestemur. 25
- 29 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Si seruum, cuius nomine iniuriarum [B. 60, 21, 28] S actio tibi competit, manumiseris aut alienaueris, superest tibi iniuriarum actio.
- 30 UPLIANUS libro quadragensimo secundo ad Sabinum. Seruo autem manu- [B. 60, 21, 29] S misso non competere actionem ob iniuriam, quam in seruitute passus est, quis dubitet?
- 1 Si filio iniuria facta sit, cum utrique tam filio quam patri adquisita actio sit, non eadem 30 utique facienda aestimatio est,
- 31 PAULUS libro decimo ad Sabinum. cum possit propter filii dignitatem [B. 60, 21, 30] S maior ipsi quam patri iniuria facta esse.
- 32 UPLIANUS libro quadragensimo secundo ad Sabinum. Nec magistratus [B. 60, 21, 31] S licet aliquid iniuriose facere. si quid igitur per iniuriam fecerit magistratus uel quasi pri- 35 uatus uel fiducia magistratus, iniuriarum potest conueniri. sed utrum posito magistratu an uero et quamdiu est in magistratu? sed uerius est, si is magistratus est, qui sine fraude in ius uocari non potest, exspectandum esse, quoad magistratu abeat. quod et¹ si ex minoribus magistratibus erit, id est qui sine imperio aut potestate sunt magistratus², et in ipso magistratu posse eos conueniri. 40
- 33 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Quod rei publicae uenerandae³ causa [B. 60, 21, 32] S secundum bonos mores fit, etiamsi ad contumeliam alicuius pertinet, quia tamen non ea F(XYMO). Petrus 3, 59 = l. 21

¹ idem Graeci (εἰ δὲ καὶ): et del. ² magistratus] magis? ³ idem Graeci (ἐπὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσει τῆς ἡμέτέρας πόλεως): uindicandae (R. Stephanus)?

2 signasset F² | si g' ne F² 4 nono] u M, om. X | id tempus] tempus Y MO 5 iudi- catur] adjudicatur O Petr. | debet] debet esti- mato M² 9 uocat] edd., uocati F: εἰ καὶ τὰ μάλιστα διὰ τὴν εἰς τὸ δικαστήριον κλησίν εἰσελθῃ BS (Dor.), ἐπὶ τῷ καλέσαι πρὸς δίκην B (Anon.) 11 experi F 12 libro bis F 14 aquilaf F² 18 si aleam luserit F: ἢ κοτ-

tīch met' ἀγτού BS | habere] habe F 25 com- puta'n'tur F² | contestat'emur F² 34 upla- nus bis F² 35 magistratus] magistratibus F: ἔαν ὁ ἀρχων ... ἴθρις B (Anon.) 36 utrum de'posito F² 38 magistratu'm' habeat F² et sic etiam Dorotheus accepit: ἔως ἀντέστη τῆς ἀρχῆς BS

mente magistratus facit, ut iniuriam faciat, sed ad uindictam maiestatis publicae respiciat, actione iniuriarum non tenetur.

- 34 GAIUS libro tertio decimo ad edictum prouinciale. Si plures serui simul [B. 60, 21, 33] *S* aliquem ceciderint aut conuicium alicui fecerint, singulorum proprium est maleficium et tanto maior iniuria, quanto a pluribus admissa est. immo etiam tot iniuriae sunt, quot et 5 personae iniuriarum facientium.
- 35 UPLANUS libro tertio de omnibus tribunalibus. Si quis iniuriam atrocem [B. 60, 21, 34] *S* fecerit, qui [] contemnere iniuriarum iudicium possit ob infamiam suam et egestatem, praef. 386' tor acriter exequi hanc rem debet et eos, qui iniuriam fecerunt, coercere. ⁹
- 36 IULIANUS libro quadragensimo quinto digestorum. Si filii nomine cum [B. 60, 21, 35] *S* patre iniuriarum agere uelim et is procuratorem det, non intellegitur filius defendi, nisi iudicatum solui satisdetur: et ideo actio aduersus filium, tamquam a patre non defendantur, danda erit.
- 37 MARCIANUS libro quarto decimo institutionum. Constitutionibus principa- [B. 60, 21, 36] *S* libus cauetur ea, quae infamandi alterius causa in monumenta publica posita sunt, tolli de 15 1 medio. Etiam ex lege Cornelii iniuriarum actio ciuiliter moueri potest condemnatione aestimatione iudicis facienda.
- 38 SCAEUOLA libro quarto regularum. Senatus consulto ca- [cf. D. 48, 19, 28, 7. B. 60, 21, 37] *S* uetur, ne quis imaginem imperatoris in inuidiam alterius portaret: et qui contra fecerit, in uincula publica mittetur.
- 39 UENULEIUS libro secundo publicorum iudiciorum. Uestem sordidam rei no- [B. 60, 21, 38] *S* mine in publico habere capillumue summittere nulli licet, nisi ita coniunctus est adfinitati¹, ut inuitus in reum testimonium dicere cogi non possit.
- 40 MACER libro secundo publicorum iudiciorum. Diuus Senerus Dionysio Diogeni ita [S*] scripsit: 'Atrocis iniuriae damnatus in ordine decurionum esse non potest². nec prodesse 25 tibi debet error praesidum aut eius, qui de te aliquid pronuntiauit, aut eorum, qui contra formam iuris mansisse te in ordine decurionum putauerunt'.
- 41 NERATIUS libro quinto membranarum. Pater, cuius filio facta est iniuria, [B. 60, 21, 39] *Sf* non est impediendus, quo minus duobus iudiciis et suam iniuriam persequatur et filii. ²⁹
- 42 PAULUS libro quinto sententiarum. Iudici ab appellatoribus con- [Paul. 5, 4, 18. B. 60, 21, 40] *P* uicium fieri non oportet: alioquin infamia notantur.
- 43 GAIUS libro tertio regularum. Qui iniuriarum actionem per calumniam in- [B. 60, 21, 41] *Pf* stituit, extra ordinem damnatur: id est exilium aut relegationem aut ordinis amotionem patiatur.
- 44 IAUOLENUS libro nono ex posterioribus Labeonis. Si inferiorum dominus [B. 60, 21, 42] *E* aedium superioris uicini fumigandi causa fumum faceret, aut si superior uicinus in inferiores aedes quid aut proiecerit aut infuderit, negat Labeo iniuriarum agi posse: quod falsum puto, si tamen iniuriae faciendae causa inmittitur.
- 45 HERMOGENIANUS libro quinto epitomarum. De iniuria nunc extra ordinem [B. 60, 21, 43] *P* ex causa et persona statui solet. et serui quidem flagellis caesi dominis restituuntur, liberi 40 uero humilioris quidem loci fustibus subciuntur, ceteri autem uel exilio temporali uel interdictione certae rei coerecentur.

F(XYMOC)

¹ adfinitati del. ² potes (edd.)?

1 faciat] facit *F* | publice *F* 4 caeciderint *F*
 5 tanto] tantum *F*¹ 7 de omnibus] deci-
 monibus *F*² 10 iulianus] Οὐλ. *B* | filii]
 filio *F*² 11 dependi *F*² 12 filium tam-
 quam] *F*², filius quam *F*² 15 in monu-
 menta publica] ἐν γηραιάσι Δημοσίοις *BS*
 et *B* 22 coniunctus est adfinitati¹ *F*², in-
 functus est adfinitati *F*²: ei μη οὔτως αγέρω

CΥΝΗΓΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΝ *B* (*Anon.*) 24 ita
 re'scripsit *F*² 30 iudici ab appellatoribus
 conuicium *F*², conuicium iudici ab appellato-
 toribus *Pauli libri* 32 qui'n iniuriarum *F*²
 33 ex filium *F*² 35 posteriorum *F*² 36 in
 om. *F* 37 profecerit *F*² | agi's posse *F*²
 41 umilioris *F*

XI.

R DE EXTRAORDINARIIS CRIMINIBUS R

PS

- 1 PAULUS libro quinto sententiarum. Sollicitatores alie- [Pan. 5, 4, 5. B. 60, 22, 1. cf. vol. 6 p. 46] P
narum nuptiarum itemque matrimoniorum interpellatores et si effectu sceleris potiri non
1 possunt, propter voluntatem perniciose libidinis extra ordinem puniuntur. Fit [Paul. 5, 4, 13] 5
iniuria contra bonos mores, ueluti si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, caeno luto
oblinierit, aquas spurcauerit, fistulas lacus quidue aliud ad¹ iniuriam publicam contamina-
2 uerit: in quos grauiter animaduerti solet. Qui puero² stuprum³ abducto ab [Paul. 5, 4, 14] 10
eo uel corrupto comite persuaserit aut⁴ mulierem puerilamue interpellauerit quidue impudi-
citiae⁵ gratia fecerit, donum praebuerit pretiumue, quo is persuadeat, dederit: perfecto⁶
flagitio punitur capite⁶, imperfecto in insulam deportatur: corrupti comites summo supplicio
adficuntur.
- 2 ULPIANUS libro quarto opinionum. Sub praetextu religionis uel sub specie [B. 60, 22, 2] S
soluendi uoti coetus illicitos nec a ueteranis temptari oportet. 14
- 3 IDEM libro tertio de adulteris. Stellionatus § uel expilatae hereditatis iudicia [B. 60, 22, 3] S t.⁸
accusationem quidem habent, sed non sunt publica.
- 4 MARCIANUS libro primo regularum. Diuus⁷ Seuerus et Antoninus rescripse- [B. 60, 22, 4] S
runt eam, quae data opera abegit, a prae side in temporale exilium dandam: indignum enim
uideri potest impune eam maritum liberis fraudasse. 19
- 5 ULPIANUS libro quinto de officio proconsulis. In eum, cuius instinctu ad [B. 60, 22, 5] S
infamandum dominum seruus ad statuam confugisse compertus erit, praeter corrupti serui
actionem, quae ex edicto perpetuo competit, seuere animaduertitur.
- 6 IDEM libro octavo de officio proconsulis. Annonam adtemptare et uexare [B. 60, 22, 6] S
uel maxime dardanarii solent: quorum auaritiae obuiam itum est tam mandatis quam con-
stitutionibus. mandatis denique ita cauetur: 'Præterea debebis custodire, ne dardanarii⁸
'ullius mercis sint, ne aut ab his, qui coemptas merces supprimunt, aut a locupletioribus,
'qui fructus suos aequis uendere nollent, dum minus uberes prouentus expectant,
'annonam oneretur'. poena antem in hos uarie statuitur: nam plerumque, si negotiantes sunt,
negotiatione eis tantum interdicitur, interdum et relegari solent, humiliores ad opus publi-
1 cum dari. Onerant annonam etiam staterae adulterinae, de quibus diuus Traianus edictum⁹
proposuit, quo edicto poenam legis Corneliae in eos statuit, perinde ac si lege testamen-
2 taria, quod testamentum falsum scripsisset signasset recitasset, damnatus esset. Sed et
diuus Hadrianus eum, qui falsas mensuras habuit, in insulam relegauit.
- 7 IDEM libro nono de officio proconsulis. Saccularii, qui uetus in sacculos [B. 60, 22, 7] S
artes exercentes partem subducunt, partem subtrahunt, item qui derectarii appellantur, hoc¹⁰
F(XYMO_C)

¹ adj in Paulus ² praetextato ins. Paulus ³ aliud flagitium ins. Paulus ⁴ aut om.
Paulus ⁵ quidue pudicitiae corrumpendae Paulus ⁶ capite punitur Paulus ⁷ diu?

⁸ potiri] pleriori F^a 5 possunt] possint Paulus (possit Monac.) 6 baeno F^b 7 oblienierit Pauli libri boni, oblinuerit F^c, oblierit F^d | aquas spurgauerit F, aquas purgauerit Pauli libri | fistulas (fistulam Pauli libri) lacus (latu- F) quidue (quid uel F) aliud] τοὺς κωλῦνας ἡ τὰ δεξαμενὰ ἡ τι τοιούτον B (Anon.) 8 quos] quis F^e | ab] au F^f 9 corrupto comite] corrupti comit F^g 10 donum] F cum BS: Δῶρα παρέχων ἀγροί et B et Pauli libris plerisque, domum libri alii Pauli | pr'a etiumue F^h | is (id est iis) persuadeat] is persuadat F, id persuadeat Pauli libri. 11 puni'un'tur Fⁱ 13 opini- F 14 illicitus F | temptare F 20 in-

sti'n'ctu F^j 23 annonam adtempta hic omi-
nit et post dardanarij u. 24 posuit F^k 24 dar-
danarij] οἱ παλιγκάπηλοι BS | abaritiae F^l
25 dardanarii i' ullius F^m 26 a l'occupatio-
ribus Fⁿ 27 pr'a etiis F^o 28 annona one-
retur] ἡ εὐθνα βαρύνηται BS, ne annona
oneretur F | uari'a e F^p 29 humiliores] humili-
sores F^q 30 etiam] et tam F | dibus F^r | tra'bianus F^s 33 h'adrianus F^t 34 pro-
consul'lis' F^u | saccularii] X^v MOC, saccularios
FX Y | saccul'os' artes (sic) F^w 35 derec-
tarii] F, dietarii X (marg. Py[sic]s) directarii,
digetarii M, edictarii Y, edietarii F, deg-
rarii O, digerarii C

est hi, qui in aliena cenacula se dirigunt furandi animo, plus quam fures puniendi sunt: idcirco aut ad tempus in opus dantur publicum, aut fustibus castigantur et dimittuntur, aut ad tempus relegantur.

8 IDEM eodem libro. Sunt praeterea crimina, quae ad executionem praesidis [B. 60, 22, 8] *S* pertinent: ut puta si quis instrumenta sua prodita esse dicat: nam huius rei executio prae- 5fecto urbis a diuis fratribus data est.

9 IDEM eodem libro. Sunt quaedam, quae more prouinciarum coercionem [B. 60, 22, 9] *S* solent admittere: ut puta in prouincia Arabia скопелісмъ crimen appellant, cuius rei admissum tale est: plerique inimicorum solent praedium inimici скопелізинъ, id est lapides ponere indicio futuros, quod, si quis eum agrum coluisset, malo leto periturus esset insidiis eorum, qui scopulos posuissent: quae res tantum timorem habet, ut nemo ad eum agrum accedere audeat crudelitatem timens eorum qui scopelismon fecerunt. hanc rem praesides exequi solent graniter usque ad poenam capititis, quia et ipsa res mortem comminatur. ¹⁴

10 IDEM eodem libro. In Aegypto qui chomata rumpit uel dissoluit (hi [BS. 60, 51, 15 sch. 11] *S* sunt aggeres, qui quidem² solent aquam Niloticam continere), aequa plectitur extra ordinem: et pro condicione sua et pro admissi mensura quidam opere publico, *alii* autem metallo plectuntur, et metallo quidem secundum suam dignitatem. si quis arborem sycamonom³ exciderit, nam⁴ et haec res vindicatur extra ordinem non leui poena, idcirco quod hae arbores colligunt⁵ aggeres Niloticos, per quos incrementa Nili dispensantur et cohercentur. et diminutiones aequa⁶ coercentur: chomata⁷ etiam et diacopi, qui in aggeribus fiunt, plecti efficiunt eos, qui id admiserint. ¹⁵

11 PAULUS libro primo sententiarum. In circulatoris, qui serpentes circum- [B. 60, 22, 10] *P* ferunt et proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro modo admissi actio dabitur. ²⁵

XII.

R DE SEPULCHRO UIOLATO R

ESP

1 ULPIANUS libro secundo ad edictum praetoris. Sepulchri uiolati actio infamiam irrogat. [B. 60, 23, 1] *E* ²⁹

2 IDEM libro octavo decimo ad edictum praetoris. Si sepulchrum quis diruit, [B. 60, 23, 2] *E* f. 387' cessat Aquilia: quod ui tamen aut clam agendum erit: et ita de statua de monumento euolsa Celsus scribit. idem quaerit, si neque adplumbata fuit neque adfixa, an pars monumenti effecta sit an uero maneat in bonis nostris: et Celsus scribit sic esse monumenti ut ossuaria et ideo quod ui aut clam interdicto locum fore. ³⁴

3 ULPIANUS libro uicensimo quinto ad edictum praetoris. Praetor ait: 'Cuius [B. 60, 23, 3] *E* 'dolo malo sepulchrum uiolatum esse dicetur, in eum in factum iudicium dabo, ut ei, ad 'quem pertineat, quanti ob eam rem aequum uidebitur, condemnetur. si nemo erit, ad quem 'pertineat, siue agere nolet: quicumque agere uoleat, ei centum aureorum actionem dabo. 'si plures agere uolent, cuius iustissima causa esse uidebitur, ei agendi potestatem faciam.

F(XYMOC)

¹ inimici del. ² quidem] ibidem? ³ σύκαμινον (*Hal.*)? ⁴ nam del. ⁵ colligant (*Brissonius*)? ⁶ aquae (u. i.)? ⁷ commata?

1 quam fures ... 2 tempus om. *F*, uertunt *B*
4 idem eodem libro del. *F* neque agnoscunt *B* | executionem *F* 5 executio *F* 7 idem eodem libro del. *F* neque agnoscunt *B* 9 id es^t *F* 15 idem eodem libro del. *F* neque agnoscunt *B* 17 alii autem] autem *FM*?, aut *M⁴C*, om. *XYO* 18 si quis arborem ... 22 admiserint] φθοδρῶς δὲ τιμωρεῖται καὶ ὁ τὰς συνέχουσας τὰ παραχώματα συκαμίνογς τέμνων ή διακόπτων

II.

τὰ παραχώματα *B* (*Anon.*) 21 aequa] *FM*, aquae *XYMOC* 24 metu *F* 27 uiolato] *ind.* *F*, uiolatu *F* 28 infamiam *F* 32 monumenta*i* *F* 34 ossuaria] *sic ex BS:* ὡς τὰς σοροὺς τὰς δεχομένας τὰ ὄστρα τῶν νεκρῶν τὰ καλούμενα (*cod. ἀνακλατεγόμενα*) ὄσογάρια, ossuariam *F* 35 uigenisimo *F* | quinto om. *F* | praetoris si' praetor *F* 36 eum] ium *F* 39 potestatem] *F*, potest tamen *F*

50

'si quis in sepulchro dolo malo habitauerit aedificiumue aliud, quamque¹ sepulchri causa factum sit, habuerit: in eum, si quis eo nomine agere uoleat, ducentorum aureorum iudicium dabo'. Prima uerba ostendunt eum demum ex hoc plecti, qui dolo malo uiolauit. si igitur dolus absit, cessabit eiusdem². personae igitur dolii non capaces, ut admodum im- 2 puberes, item omnes, qui non animo uiolandi accedunt, excusati sunt. Sepulchri autem 3 appellatione omnem sepulturae locum contineri existimandum est. Si quis in hereditarium sepulchrum inferat, quamuis heres, tamen potest sepulchri uiolati teneri, si forte contra uoluntatem testatoris intulit: licet enim cauere testatori, ne quis eo inferatur, ut rescripto imperatoris Antonini cauetur: seruari enim uoluntatem eius oportere. ergo et si cauit, ut 4 unus tantum heredum inferret, seruabitur, ut solus inferat. Non perpetuae sepulturae tra- 10 dita corpora posse transferri edicto diui Seueri continetur, quo mandatur, ne corpora de- tinerentur aut uexarentur aut prohiberentur per territoria oppidorum transferri³. diuus tamen Marcus rescripsit nullam poenam meruisse eos, qui corpus in itinere defuncti per uicos aut oppidum transuixerunt, quamuis talia fieri sine permisso eorum, quibus permit- 5 tendi ius est, non debeant. Diuus Hadrianus rescripto poenam statuit quadraginta anreos- 15 rum in eos qui in ciuitate sepeliunt, quam fisco inferri iussit, et in magistratus eadem⁴ qui passi sunt, et locum publicari iussit et corpus transferri. quid tamen, si lex municipalis permittat in ciuitate sepeliri? post rescripta principalia an ab hoc discessum sit, uidebimus, quia generalia sunt rescripta et oportet imperialia statuta suam uim optinere 6 et in omni loco ualere. Si quis in sepulchro habitasset aedificiumue habuisset, ei qui uelit⁵ 7 agendi potestas fit. Aduersus eos, qui cadauera spoliant, 'praesides [B. uol. 6 p. 46 Heimb.] seuerius interuenire, maxime si manu armata adgrediantur, ut, si armati more latronum id egerint, etiam capite plectantur, ut diuus Seuerus rescripsit, si sine armis, usque ad 8 poenam metalli procedunt⁶. Qui de sepulchri uiolati actione indicant, aestima- [B. uol. 6] bunt, quatenus intersit, scilicet ex iniuria quae facta est, item ex lucro eius qui uiolauit, uel ex damno quod contigit, uel ex temeritate eius qui fecit: numquam tamen minoris 9 debent condemnare, quam solent extraneo agente. Si ad plures ius sepulchri pertineat, utrum omnibus damus actionem an ei qui occupauit? Labeo omnibus dandam dicit recte, 10 quia in id, quod uniuscuiusque interest, agitur. Si is, cuius interest, sepulchri uiolati agere nolle, potest paenitentia acta, antequam lis ab alio contestetur, dicere uelle se agere et 11 audietur. Si seruus in sepulchro habitat uel sedificanit, noxalis actio cessat et in eum prae- 12 tor hanc actionem pollicetur. si tamen non habet, sed domunculam ibi habeat seruus, 13 noxale iudicium erit dandum, si modo habere posse uidetur. Haec actio popularis est. 4 || PAULUS libro uicensimo septimo ad edictum praetoris. Sepulchra hostium [B. 60, 23, 4 E l. 33] religiosa nobis non sunt: ideoque lapides inde sublatos in quemlibet usum conuertere pos- 14 sumus: non⁷ sepulchri uiolati actio competit.

5 POMPONIUS libro sexto ex Plautio. Utimur eo iure, ut dominis fundorum, in [B. 60, 23, 5 E] quibus sepulchra fecerint, etiam post uenditos fundos adeundorum sepulchrorum sit ius legibus namque praediorum uendendorum cauetur, ut ad sepulchra, quae in fundis sunt, item eius⁸ aditus ambitus funeri⁹ faciendi sit.

F(XYMOC)

¹ quam quod (*Hal.*)? ² eiusdem] edictum ($\bar{e}\delta = \epsilon\bar{\delta}$: *d' Arnaud*)? ³ per oppida enim non debent transferri similiaue exciderunt ⁴ eandem (*dett.*)? ⁵ solent ins. ⁶ procedant (*dett.*)? ⁷ nec (*dett.*)? ⁸ item eius] itus (*Fornerius: u. i.*)? ⁹ fuit sacrificii (*u. i.*)

1 aedificiumue ... 2 habuerit] ἡ ποιήσει ἡ σχῆμα οἰκοδόμημα μὴ ἀνήκων τῷ τάφῳ *B* (*Anon.*)
3 his oc *F*¹ 7 quambis *F*² 10 inferet *F*
11 corpore posse *F*³ 12 'aut' prohiberentur *F*
| territoria *F*⁴ 16 et in magistratus eadem
qui passi sunt] καὶ ὁ ἀναχόμενος ἄρχων μὲν νο-
μικματα (*cod. ma.*) *BS* 22 adgraediantur *F*
23 agerint *F*⁵ 24 aestima'bunt *F*⁶ 25 uiolauit 'uel' ex *F*⁷: ἡ εἰς ὅν ἐχμιώσει *BS*
30 penitentia 'acta' *F*⁸ | alio] ualiao *F*⁹

31 au' dietur *F*¹ 32 domumculam *F*³ si modo habere posse uidetur] εἴπερ δύος νοούμενος δύνασθαι τι ἔχειν τὸν οἰκέτην *BS* (*Dor.*)
40 item eius aditus] *F*, item ei (eis *M*) aditus *YMO*, item aditus eis *X*: ἵνα ἡ πρὸς τὰ μνήμεια ἐν τοῖς ἀγροῖς ὄντα εἰσόδος πενθούς σύμβαινοντος ἐνεκεν φυλάττηται τοῖς πεπρακοῖς *BS* (*Dor.*). cf. *Orelli inscr. n. 4947*: (locum) mancipio acceperunt ... et ad eum locum itum aditum actum ambitum sacrificia fr-

- 6 IULIANUS libro decimo digestorum. Sepulchri uiolati actio in primis datur [B. 60, 23, 6] S ei, ad quem res pertinet. quo cessante si alius egerit, quamvis rei publicae causa afuerit dominus, non debet ex integro aduersus eum, qui litis aestimationem sustulerit, dari. nec potest uideri deterior fieri condicio eius, qui rei publicae causa afuit, cum haec actio non ad rem familiarem eiusdem, ⁵ magis ad ultionem pertineat.
- 7 MARCIANUS libro tertio institutionum. Sepulchri deteriorem condicionem fieri [B. 60, 23, 7] S prohibitum est: sed corruptum et lapsum monumentum corporibus non contactis licet reficere.
- 8 MACER libro primo publicorum. Sepulchri uiolati crimen potest dici ad legem [B. 60, 23, 8] S Iuliam de vi publica pertinere ex illa parte, qua de eo cauetur, qui fecerit quid, quo minus aliquis funeretur sepeliaturue: quia et qui sepulchrum uiolat, facit, quo quis minus ¹⁰ sepultus sit.
- 9 IDEM libro secundo publicorum iudiciorum. De sepulchro uiolato actio quo- [B. 60, 23, 9] Sf que pecuniaria datur.
- 10 PAPINIANUS libro octavo quaestionum. Quaesitum est, an ad heredem ne- [B. 60, 23, 10] P ccessarium, cum se bonis non miscuisse, actio sepulchri uiolati pertineret. dixi recte cum ea actione experiri, quae in bonum et aequum concepta est: nec tamen si² egerit, hereditarios creditores timebit, cum etsi per hereditatem optigit haec actio, nihil tamen ex defuncti capiatur voluntate, neque id capiatur, quod in rei persecutione, sed in sola vindicta sit constitutum.
- 11 PAULUS libro quinto sententiarum. Rei sepulchrorum uiolatorum, si corpora [B. 60, 23, 11] P ipsa extraxerint uel ossa eruerint, humilioris quidem fortunae summo supplicio adficuntur, honestiores in insulam deportantur. alias autem relegantur aut in metallum damnantur. ¹⁹

XIII.

R DE CONCUSSIONE R

24

- 1 UPIANUS libro quinto opinionum. Si simulato praesidis iussu concussio [B. 60, 24, 1] S interuenit, ablatum eiusmodi terrore restituи prouinciae iubet et delictum coeret.
- 2 MACER libro primo publicorum iudiciorum. Concussionis iudicium publicum [B. 60, 24, 2] S non est: sed si ideo pecuniam quis accepit, quod crimen minatus sit, potest iudicium publicum esse ex senatus consultis, quibus poena legis Corneliae teneri iubentur, qui in accusationem innocentium coierint quie ob accusandum uel non accusandum, denuntiandum ³⁰ uel non denuntiandum testimonium pecuniam acceperit.

XIV.

R DE ABIGEIS R

SE

- 1 UPIANUS libro octavo de officio proconsulis³. De abigeis puniendis ita diutus [Coll. 11, 7, 1] S Hadrianus consilio Baeticae rescripts⁴: 'abigei cum durissime puniuntur, ad gladium damnari ³⁵ F(XYMOC)

¹ sed ins. (dett.) ² tametsi? ³ sub titulo de abigeis add. Coll. ⁴ rescripts concilio Baeticae Coll.

cere uesci epulari ita liceat, n. 4373: ut ... itum aditum ambitum sacrificique faciundi causa proximis eius recte liceat, n. 4085: lege publica uti liceat itum aditum ambit(um) haustum aquae ligna sumere, n. 4571: ut liceat ei itum aditum ambitum humandumne sacrificandum (*sic*) caussa habere, n. 4382: et in eo mon(umento) itu(m) act(um) ambit(um) inlat(ionem?) mort(uum) mort(uum) inferre coron(are) sacrificare sacrificium fac(er)e ei a(d) q(uem) e(a) r(es) p(ertinet) p(ertinet) r(echte) l(iceto), n. 4379: excipit(ur)

itus actus aditus ambitus item aquae ... ligni sacrificii faciundis et cetera quae in lege publica continentur. itus in hac formula solennis est neque umquam eius loco repperi iter re quoque diuersum ⁷ munumentum F 12 publicorum iudiciorum in lacuna om. F¹ 16 experi F ¹⁷ OPTIGMT (*sic*) F ¹⁸ cap'ti o'atur F⁴ 21 humiliores F ²⁶ praesens F | diluctum F⁴ | coerceret F ³⁰ accusando'um F⁴ 33 auigeis ind. F ³⁴ de om. Coll. (Ber.) ³⁵ baeticae] uetice F

'solent. puniuntur autem durissime non ubique, sed ubi frequentius est id¹ genus maleficii:
 1 'alioquin et in opus et nonnumquam temporarium dantur'². Abigei [Coll. 11, 8, 1. B. 60, 25, 1
 autem proprie hi habentur, qui pecora ex pascuis uel³ ex armentis subtrahunt et quodam-
 modo depraedantur, et abigendi studium quasi artem exercent, equos de gregibus uel boues
 de armentis abducentes. ceterum si quis bouem aberrantem uel equos in solitudine re-
 2 lictos⁴ abduxerit, non est abigeus, sed fur potius. Sed et qui porcam⁵ uel [Coll. 11, 8, 2
 capram uel uernicem abduxerit⁶, non tam grauiter quam qui⁷ maiora animalia abigunt, plecti
 3 debent. Quamquam autem Hadrianus metalli poenam, item operis uel etiam [Coll. 11, 8, 3 f. 389
 gladii praestituerit, attamen qui honestiore loco nati sunt, non debent ad hanc poenam
 pertinere, sed aut relegandi erunt aut mouendi ordine. sane qui cum gladio [Coll. 11, 8, 4 f. 389
 4 abigunt, non inique bestiis obiciuntur⁸. Qui pecora, de quorum proprietate faciebat [Coll.]
 controversiam, abegit, ut Saturninus quidem scribit, ad examinationem ciuilem remittendus
 est. sed hoc ita demum probandum est, si non color abigeatus quaesitus est, sed uere
 putauit sua iustis rationibus ductus.
 2 MACER libro primo publicorum iudiciorum. Abigeatus crimen publici iudicij [B. 60, 25, 2 f. 389
 non est, quia furtum magis est. sed quia plerumque abigei et ferro utuntur, si deprehen-
 dentur, ideo grauiter et puniri eorum admissum solet.
 3 CALLISTRATUS libro sexto de cognitionibus. Oues pro numero abactorum [B. 60, 25, 3 f. 389
 aut furem aut abigeum faciunt. quidam decem oves gregem esse putauerunt: porcos etiam
 1 quinque uel quattuor abactos, equum bouem uel unum abigeatus crimen facere. Eum
 quoque plenius coercendum, qui a stabulo abegit domitum pecus, non a silua nec grega.
 2 Qui saepius abegerunt, licet semper unum uel alterum pecus subripuerint, tamen abigei
 3 sunt. Receptores abgeorum qua poena plecti debeant, epistula diu Traiani ita [Pon. 31, 8
 canetur, ut extra terram Italiam decem annis relegarentur.

XV.

R DE PRAEUARICATIONE R

1 ULPIANUS libro sexto ad edictum praetoris. Praeuaricator⁹ est [D. 3, 2, 4, 4. B. 60, 26, 1 f. 389
 quasi uaricator¹⁰, qui diuersam partem adiuuat prodita causa sua. quod nomen Labeo a
 uaria certatione tractum ait: nam qui praeuaricatur, ex utraque parte constituit, quin immo
 1 ex altera¹¹. Is autem praeuaricator proprio dicitur, qui publico iudicio accusauerit: [D. 20
 F(XYMO)

¹ id] hoc Coll. ² post dantur leguntur haec in Coll.: ideoque puto apud uos quoque
 sufficere genus poenae, quod maximum (maximo codd.) huic maleficio inrogari solet, ut
 ad gladium abigei dentur: aut, si quis tam notus et tam grauis in abigendo fuit, ut prius
 ex hoc crimine aliqua poena adfectus sit, hunc in metallum dari oportere et quae sequentur
³ ex pastu et Coll. ⁴ equum in solitudinem (om. relictos) Coll. ⁵ porcum Coll.
⁶ abducunt Coll. (u. i.) ⁷ quam qui] ut hi qui (ut his qui ad Ber.) Coll. ⁸ remonendi
 ordine (ordinem libri). Romae tamen etiam bestiis obici abigeos uidemus (subici abigeos
 uideamus libri), et sane qui cum gladio abigunt, non inique (iniqui Ber.) hac poena ad-
 ficiuntur Coll. ⁹ autem ins. D. l. gem. ¹⁰ fuit quasi uariator (cf. uol. I p. 83 n. 2)
¹¹ ex aduersa D. l. gem.

1 frequentium Coll. (Ber.) 2 temporarium] Coll., temporium F | dantur] damnantur Coll.:
 fortasse legendum dumtaxat (= D.T) dantur
 3 hi om. F¹, hic Coll. (Ber.) | armentis] fermentis Coll. (Ber.) | quodadmodum Coll. (Ber.)
 4 abigendil] abigei Coll. | exercent equos de gregibus] exercentes quas degere Coll. | uo-
 bes F¹ 5 obducentes F¹ | uouem F¹ | equos] equod F¹ 7 abduxerit] adducunt Coll. (Ber.) |
 abigent Coll. (Ber.) 8 poena Coll. (Ber.) | ope-
 ribus Coll. 9 praestituerit] presto erit Coll. (Ber.) honestiori Coll. | ad hac poena Coll. (Ber.)
 10 ordini F¹ 11 uestis F 12 color abigea-

tus] χρώμα τῆς ἀπελασίας (cod. ἀπολογιας) BS
 14 ductus om. F¹: ἐκ δικαιωμάτων αἰτίων
 τούτῳ ύπονόμας BS 15 macer] Μάρκ. B |
 iudiciorum om. in sp. uac. F¹ 17 puniri] puni F
 18 b'oues F¹ abactorum F 19 oues] uobes F¹
 20 uouem F¹ 21 plenius] F cum B (Anon.):
 σφοδρότερον, lenius legit Dorotheus uerius
 πραοτέρως 22 qui om. F¹ 23 poena] poena
 F¹ | trahiani F 26 praebaricatione F¹
 27 praebaricator F¹ 28 baricator F¹ 29 cer-
 tatione F¹ 30 ex altera] τῷ ἑων μητρὶ¹²
 BS (Dor.)

ceterum aduocatus non proprio praewaricator dicitur. quid ergo de eo fiet? siue priuato iudicio siue publico praewaricatus sit, hoc est prodiderit causam, hic extra ordinem solet puniri.

2 ULPIANUS libro nono de officio proconsulis. Sciendum, quod hodie is, qui [BS. 60, 26, 1] S
praewaricati sunt, poena iniungitur extraordinaria. 4

3 MACER libro primo publicorum iudiciorum. Praewaricationis iudicium aliud [B. 60, 26, 2] S

1 publicum, aliud moribus inductum est. Nam si reus accusatori publico iudicio ideo praescribat, quod dicat se eodem crimine ab alio accusatum et absolutum, cauetur lege Iulia publicorum, ut non prius accusetur, quam de prioris accusatoris praewaricatione constiterit et pronuntiatum fuerit. huius ergo praewaricationis pronuntiatio publici iudicij intellegitur.

2 Quod si aduocato praewaricationis crimen intendatur, publicum iudicium non est: nec inter- 10
3 est, publico an priuato iudicio praewaricatus dicatur. Si ideo quis accusetur, [B. 60, 26, 8]
quod dicatur crimen iudicij publici destituisse, iudicium publicum non est, quia neque lege aliqua de hac re cautum est, neque per senatus consultum, quo poena quinque auri libra-
rum in desistentem statuitur, publica accusatio inducta est. 14

4 IDEM libro secundo publicorum iudiciorum. Si is, de cuius calumnia agi [B. 60, 26, 4] S
prohibetur, praewaricator in causa iudicij publici pronuntiatus sit, infamis erit.

5 UENULEIUS SATURNINUS libro secundo publicorum iudiciorum. Accusator in [B. 60, 26, 5] S
praewaricatione conuictus postea ex lege non accusat.

6 PAULUS libro singulari de iudicis publicis. Ab imperatore nostro et patre [B. 60, 26, 6] S
eius rescriptum est, ut in criminibus, quae extra ordinem obiciuntur, praewaricatores ea- 20
dem poena adficiantur, qua tenerentur, si ipsi in legem commississent, qua reus per praewaricationem absolutus est.

7 ULPIANUS libro quarto de censibus. In omnibus causis, p[ro]ae- [B. 60, 26, 7. BS. 24, 3, 4 sch. 1] S
terquam in sanguine¹, qui delatorem corrupit, ex senatus consulto pro uicto² habetur.

XVI.

R DE RECEPTATORIBUS R

25

SP

1 MARCIANUS libro secundo publicorum iudiciorum. Pessimum genus est re- [B. 60, 27, 1] S f. 389
ceptatorum, sine quibus nemo³ latere diu potest: et praecipitur, ut perinde puniantur atque latrones. in pari causa habendi sunt, qui, cum adprehendere latrones possent, pecunia accepta uel subreptorum parte dimiserunt.

2 PAULUS libro singulari de poenis paganorum. Eos, apud quos adfinis uel [B. 60, 27, 2] P
cognatus latro conseruatus est, neque absoluendos neque senere admodum puniendos: non enim par est eorum delictum et eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt. 80

XVII.

R DE FURIBUS BALNEARIIS R

35

1 ULPIANUS libro octauo de officio proconsulis⁴. Fures nocturni [Coll. 7, 4, 1. B. 60, 12, 54 fin.] S
extra ordinem audiendi sunt⁵ et causa cognita puniendi, dummodo sciamus in poena
F(XYMO⁶)

¹ sanguinis (Brenmann)? ² conuictio (Cuiactus)? ³ latronum ins. ⁴ sub titulo de
furibus add. Coll. ⁵ fures ad forum (furtum Ber.) remittendi sunt diurni, nocturni (coctur-
nique Ber.) extra ordinem audiendi Coll.

1 praebaricator *F¹* | sine priuato *seq.*] πλήν καὶ ἐν χρηματικῷ καὶ ἐν πουβλίκῳ δικαστηρίῳ προδῷ συνίgorος δίκην, ἔστρα ὄρδινε τιμωρεῖται *BS* (*Dor.*) 2 hic] sic *F¹* | exextra *F²* | qui om. *F³* 4 praebaricati *F⁴* 5 macer] Μάρκ. *B* | praebaricatio-
nis *F⁵* 6 inductam *F⁶* 14 accusatio *F⁷*
16 praebaricator *F⁸* | in om. *F⁹* 20 prae-
waricatores] sic cum *BS*: οἱ πρaebarikátwres,
praebaricationes *F¹⁰*, praebaricationes *F¹¹*

21 praebaricationem *F¹²* 23 praeterquam in
sanguine] χωρὶς τῶν δι' αἵματος ἔχοντων τὴν καταδίκην *B* similiterque *BS* 24 pro uicto] ἀντὶ ἕπτηθέντος καὶ καταδεικασμένου *BS* 24,
2, 4, ἀντὶ καταδεικασμένου *BS. h. l.*, ἀντὶ ἑλεγχέντος *B* (*Anon.*) 28 ut perinde *F²* |
atquā s' *F²* 29 qui] *XYMO⁶* cum *B*: οἱ γό-
δοχεῖς ... τιμωρούνται καὶ οἱ δυνάμενοι κρατῆσαι
τοὺς ληστὰς καὶ ἀπολύσαντες, quia *F* 30 demis-
serunt *F* 32 puniendis *F¹²* 35 ualneariis *ind. F*

eorum¹ operis publici temporarii modum non egrediendum. idem et in balneariis furibus sed si telo se fures defendunt uel effractores uel ceteri his similes nec quemquam [Coll. 7, 4, 2 percusserunt, metalli poena uel honestiores relegationis² adficiendi erunt.

- 2 MARCIANUS libro secundo iudiciorum publicorum. Sed si interdiu fur- [B. 60, 12, 54 fn. 8 tum fecerunt, ad ius ordinarium remittendi sunt. 5
3 PAULUS libro singulari de poenis militum. Miles, qui in furto balneario adprehensus 8 est, ignominia mitti debet.

XVIII.

R DE EFFRACTORIBUS ET EXPILATORIBUS R

SP

- 1 ULPIANUS libro octavo de officio proconsulis. De his, qui carcere effracto [B. 60, 25, 11 S euaserunt, sumendum supplicium diui fratres Aemilio Tironi rescripsierunt. Saturninus etiam 11 probat in eos, qui de carcere eruperunt siue effractis foribus siue conspiratione cum ceteris, qui in eadem custodia erant, capite puniendos³: quod si per neglegentiam custodum eu- 1 serunt, leuius puniendos. Expilatores, qui sunt atrociores fures (hoc enim est [B. 60, 28, 1 expilatores), in opus publicum uel perpetuum uel temporarium dari solent, honestiores autem 15 ordine ad tempus moueri uel fines patriae iuberi excedere. quibus⁴ nulla specialis poena rescriptis principalibus inposita est: idcirco causa cognita liberum erit arbitrium statuendi 2 ei qui cognoscit. Simili modo et sacculari et derectarii erunt puniendi, item effractores. sed enim diuus Marcus effractorem equitem Romanum, qui effracto perforatoque pariete pecuniam abstulerat, quinquennio abstinere iussit prouincia Africa, unde erat, et urbe et 10 Italia. oportebit autem aequa et in effractores et in ceteros supra scriptos causa cognita statu, prout admissum suggerit, dummodo ne quis in plebeio operis publici poenam uel in honestiore relegationis excedat.
- 2 PAULUS libro singulari de officio praefecti uigilum. Inter⁵ effractores uarie [B. 60, 28, 2 P animaduertitur. atrociores enim sunt nocturni effractores, et ideo hi fustibus caesi in me- 15 tallum dari solent: diurni uero effractores post fustum castigationem in opus perpetuum uel temporarium dandi sunt.

XVIII.

R EXPILATAE HEREDITATIS R

SP

- 1 MARCIANUS libro tertio institutionum. Si quis alienam hereditatem expila- [B. 60, 29, 1 S uerit, extra ordinem solet coerceri per accusationem expilatae hereditatis, sicut et oratione 11 diui Marci cauetur.
- 2 ULPIANUS libro nono de officio proconsulis. Si expilatae hereditatis crimen [B. 60, 29, 2 S intendatur, praeses prouinciae cognitionem suam accommodare debet: cum enim furti agi F(XYMOC)

¹ dummodo in (modum libri rel., om. Berol.) poena eorum sciamus Coll. ² metalli poena (poenas libri) humiliores, honestiores uero relegatione Coll. ³ puniendos] animaduerten- dum? ⁴ quibus] quia iis (similiter Hal.)? ⁵ in (edd.)?

1 temporarium Coll. | idem] ideo Coll. (Ber.) | ualneariis F¹ 2 telo se] se telo Coll. (Ber., se om. Uind. Uerc.) | effractores F | his om. Coll. | nec quemquam] Coll., nec quicquam F 3 uel honestiores legationis F: legerunt fortasse etiam Graeci sic ut est in Coll., sic enim uertunt: εὐτελεῖς μὲν ὄντες μεταλλίζονται, οἱ δέ ἔντιμοι ἐξορίζονται 6 ualneario F² 7 igno- mīnia F³ 9 exp'licatoribus ind. F 10 libro bis (priore loco minio) F 12 in] ion F⁴ 13 erunt F⁵ 14 l'euuius F⁶ | hoc om. F⁷ 15 dare F⁸ 16 moberi F⁹ | speciales F¹⁰ 18 εἰ F¹¹ F¹² | sacculari F: οἱ εὐθικτοι κλέπται

οἱ λεγόμενοι περικάριοι BS pertinet, nam περική Byzantii est cruxena | derectarii] sic scr. cum B (Anon.): οἱ δερεκτάριοι, derectarii FY, detractarii MOC, detractorii X. laudant hunc ipsum locum glossae p. 49 Labb. sic: defectarii lib. de off. proconsulis εἰσπλά- ciōnēc | puniendum F¹³ 19 equitem om. F¹⁴ | perforatoque F¹⁵ | periē F¹⁶ 22 statuit F | ammissum F | in] im F | 'operis F¹⁷ 23 re- legationis F 25 effractores F 29 expilati heredibus tatis F¹⁸ 30 tertio¹⁹ F²⁰ 34 pae- sens F

- 1 non potest, solum superest auxilium praesidis. Apparet autem expilatae hereditatis crimen eo casu intendi posse, quo casu furti agi non potest, scilicet ante aditam hereditatem, uel post aditam antequam res ab herede possessae sunt. nam in hunc casum furti actionem non competere palam est: quamuis ad exhibendum agi posse, si qui vindicaturus exhiberi desideret, palam sit.
- 3 MARCIANUS libro secundo publicorum iudiciorum. Diuus¹ Seuerus et Antoninus rescripserunt electionem esse, utrum quis uelit crimen expilatae hereditatis extra ordinem | apud praefectam urbi uel apud praesides agere an hereditatem a possessoribus iure f. 389' ordinario vindicare.
- 4 PAULUS libro tertio responsorum. Res hereditarias omnium heredum fuisse communes, et ideo eum, qui expilatae hereditatis crimen obicit et optimus, etiam coheredi profuisse uideri.
- 5 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Uxor expilatae hereditatis crimine idcirco non accusatur, quia nec furti cum ea agitur.
- 6 PAULUS libro primo ad Neratium. Si rem hereditariam, ignorans in ea causa esse, subripuisti, furtum te facere respondit. PAULUS: rei hereditariae furtum non fit sicut nec eius, quae sine domino est, et nihil mutat existimatio subripientis.

XX.

R STELLIONATUS R

PSE

- 1 PAPINIANUS libro primo responsorum. Actio stellionatus neque publicis iudiciis neque priuatis actionibus continetur.
- 2 UPLIANUS libro octauo ad Sabinum. Stellionatus iudicium fauor sum quidem non² est, sed coercionem extraordinariam habet.
- 3 IDEM libro octauo de officio proconsulis. Stellionatus accusatio ad praesidis cognitionem spectat. Stellionatum autem obici posse his, qui dolo quid fecerunt, sciendum est, scilicet si aliud crimen non sit quod obiciatur: quod enim in priuatis iudiciis est de dolo actio, hoc in criminibus stellionatus persecutio. ubique igitur titulus criminis deficit, illuc stellionatus obiciemus. maxime autem in his locum habet: si quis forte rem alii obligata dissimulata obligatione per calliditatem allii distraxerit uel permuttererit uel in solutum dederit: nam haec omnes species stellionatum continent. sed et si quis merces supposuerit uel obligatas auerterit uel si corruperit, aequo stellionatus reus erit. item si quis imposturam fecerit uel collusionem in necem alterius, stellionatus poterit postulari. et ut generaliter dixerim, deficiente titulo criminis hoc crimen locum habet, nec est opus species enumerare. Poena autem stellionatus nulla legitima est, cum nec legitimum crimen sit. solent autem ex hoc extra ordinem plecti, dummodo non debeat opus metalli haec poena in plebeis egredi. in his autem, qui sunt in aliquo honore positi, ad tempus relegatio uel ab ordine motio remittenda est. Qui merces suppressit, specialiter hoc crimine postulari potest.
- 4 MODESTINUS libro tertio de poenis. De periurio, si sua pignora esse quis in instrumento iurauit, crimen stellionatus fit, et ideo ad tempus exulat.

F(XYMOC)

¹ diu? ² idem Graeci (u. i.): non del. (cf. D. 3, 2, 13, 8)?

1 sup'er'est F² 10 paulus libro tertio] F², paulus libro F⁴, paulus paubro F⁶ 16 non] XYMO^C, om. F: τῶν κληρονομιάων πραγμάτων οὐχ ἀμαρτάνεται κλοπή BS 17 domina F² | subripuentis F 20 stellaonatus F 22 fa-

mosum quidem non est] οὔτε ἀτιμοποίων B (Anon.) 27 ὅρι'minibus F² 28 obie'cimus F⁴ 29 obligatum F⁴ 32 imposturam] ἐπιθεσιν B 40 i'n' instrumento F²

XXI.

R DE TERMINO MOTO R

- 1 MODESTINUS libro octauo regularum. Terminorum auulsorum non multa pecunaria est, sed pro condicione admittentium coercitione transigendum. [B. 60, 31, 1] E
- 2 CALLISTRATUS libro tertio de cognitionibus. Diuus Hadrianus¹ in haec uerba rescripsit: 'Quin pessimum factum sit eorum, qui terminos finium causa positos propulerunt², dubitari non potest. de poena³ tamen modus ex condicione personae et mente facientis magis statui potest: nam si splendidiores personae sunt⁴, quae conuincuntur, non dubie occupandorum alienorum finium causa id admirerunt⁵, et possunt in tempus, ut cuiusque patiatur aetas, relegari, id est si iuuenior, in longius, si senior, recisius. si uero alii negotium gesserunt et ministerio functi sunt, castigari [Pont. 25, 18] et ad opus biennio dari⁶. quod si per ignorantiam aut fortuito lapides⁷ furati sunt, sufficient⁸ eos uerberibus decidere⁹'. [B. 60, 31, 2] E
- 3 IDEM libro quinto de cognitionibus. Lege agraria, quam Gaius Caesar tulit, aduersus eos, qui terminos statutos extra sumum gradum finesue mouerint dolo malo, pecunaria poena constituta est: nam in terminos singulos, quos eicerint locoue mouerint, f. 390 quinquaginta aureos in publico dari iubet¹⁰: et eius actionem petitionem ei qui uoleat esse iubet. Alia quoque lege agraria, quam diuus Nerua tulit, cauetur, ut, si seruus seruae insciente domino dolo malo fecerit, ei capital esse, nisi dominus dominae multam sufferre maluerit. Hi quoque, qui finalium quaestionum obsecrandarum causa faciem locorum converunt, ut ex arbore¹¹ arbustum aut ex silua nouale aut aliquid eiusmodi faciunt, poena plectendi sunt pro persona et condicione et factorum violentia. [B. 60, 31, 3] E

XXII.

R DE COLLEGIIS ET CORPORIBUS R

SP

- 1 MARCIANUS libro tertio institutionum. Mandatis principalibus praecipitur praeisdibus prouinciarum, ne patientur esse collegia sodalicia neue milites collegia in castris habeant. sed¹² permittitur tenuioribus stipem menstruam conferre, dum tamen semel in F(XYMO)

¹ Terentio Gentiano XVII k. Sept. se III cos. [a. p. Chr. 119] addit Ulpianus protulerunt (u. i.)? ² de poena] poenae Coll. ³ sunt personae Coll. ⁴ non dubito quin occupandorum alienorum finium causa id admirerint Coll. ⁵ et ad opus biennio dari et sic in biennium aut triennium ad opus publicum dari Coll. ⁶ uetus (natus liber) causa ins. Coll. ⁷ sufficit Coll. ⁸ decidere] coerceri Coll. ⁹ cf. les Manilia Rocca Peducae Aliena Fabia c. 55 (gromat. ed. Lachm. p. 264): quique termini hac lege statuti erunt, ne quis eorum quem eicitio neue loco moueto sciens dolo malo. si quis aduersus ea fecerit, is in terminos singulos, quos eicerit locoue mouerit sciens dolo malo, sestertium quinque milia nummum in publicum eorum, quorum intra fines es ager erit, dare damnas esto ¹⁰ idem Graeci (u. i.): ex aruo (Goeiua)? ¹¹ sed] senatus consulto (u. p. 793, 1 verb. quod non tantum in urbe)? cf. legi collegii Diana et Antinoi constituti a. p. Chr. 133 (Henzel inscr. n. 6096) praescriptum kaput ex (senatus) consueto (populi) R(omani). Quibus coire co[n]uenire collegiumque habere liceat. Qui stipem menstruam conferre uolent in funera, in it collegium coeant neque sub specie eius collegi nisi semel in mense coeant conferendi causa, unde defuncti sepeliantur

² de om. ind. F 3 non multa pecunaria est] οὐ μόνον χρηματικῶς καταδικάζονται BS (Dor.) 6 quin om. Coll., qui in F⁴ sit om. Coll. 7 causam Coll. (Ber.) | propulerunt] FYMOC, protulerunt X, abstulerunt Coll., ἀνατρέποντι BS | tamen] eam Coll. 8 menti F⁴ | magis statui potest nam] magistratui poenam Coll. 9 non] con Coll. (Ber.) 10 patiatur] cum-patiatur Coll. | id est si iuuenior ... 11 castigari om. Coll. | in longius om. F⁴ 12 si

om. F⁴ 15 extra (extran F) suum gradum (gradu F⁴) finesue] FXYMO: παρὰ τὴν τάξιν BS 16 terminos F⁴ | eicerint F 17 reti-tionem F⁴ 18 nerua tulit] F⁴, neratus lit F⁴ 19 multum F⁴ 21 ut ex arbore arbustum aut ex silua nouale aut aliquid eiusmodi faciunt] ἵνα μὲν ἐκ τῶν δένδρων ἡ ἐκ τῶν ἀνα-δενδράδων φάινοτο τὰ ὄροσεῖα BS 24 de collegiis] F cum B: περὶ ἑταρικῶν συστημάτων καὶ σωματείων, de collegiis illicitis ind. F

mense coeant, ne sub praetextu huiusmodi illicitum collegium coeat. quod non tantum in
 1 urbe, sed et in Italia et in prouinciis locum habere diuus quoque Seuerus rescripsit. Sed
 religionis causa coire non prohibentur, dum tamen per hoc non fiat contra senatus con-
 2 sultum, quo illicita collegia arcentur¹. Non licet autem amplius quam unum collegium
 licitum habere, ut est constitutum et a diuis fratribus: et si quis in duobus fuerit, re-
 5 scriptum est eligere eum oportere, in quo magis esse uelit, accepturum ex eo collegio, a
 quo recedit, id quod ei competit ex ratione, quae communis fuit.

2 ULPIANUS libro sexto de officio proconsulis. Quisquis illicitum collegium [B. 60, 32, 2] S
 usurpauerit, ea poena tenetur, qua tenentur, qui hominibus armatis loca publica uel templo
 occupasse iudicati sunt. 10

3 MARCIANUS libro secundo iudiciorum publicorum. Collegia si qua fuerint [B. 60, 32, 3] S
 illicita, mandatis et constitutionibus et senatus consultis dissoluuntur: sed permittitur eis,
 cum dissoluuntur, pecunias communes si quas habent diuidere pecuniamque inter se par-
 1 tiri. In summa autem, nisi ex senatus consulti auctoritate uel Caesaris collegium uel quod-
 cumque tale corpus coierit, contra senatus consultum et mandata et constitutiones colle-
 2 gium celebrat². Seruos quoque licet in collegio tenuiorum recipi uolentibus dominis, ut
 curatores horum corporum sciant, ne inuito aut ignorante domino in collegium tenuiorum
 reciperent, et in futurum poena teneantur in singulos homines aureorum centum.

4 GAIUS libro quarto ad legem duodecim tabularum. Sodales sunt, qui eius- [B. 60, 32, 4] P
 dem collegii sunt: quam Graeci ἑταίρειαν uocant. his autem potestatem facit lex pactio-
 nem quam uelint sibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant. sed haec lex uidetur
 ex lege Solonis tralata esse. nam illuc ita est: ἐὰν δὲ Δῆμος ἡ φράτορες ἡ ιερῶν ὄργιων ἡ
 ΝΑῦται³ ἡ σύγγειοι ἡ ὁμόταφοι ἡ θιασῶται ἡ ἐπὶ λείαν οἰχόμενοι ἡ εἰς ἐμπορίαν, ὅτι ἀν τούτων
 διαθῶνται πρὸς ἀλλήλοις, κύριον εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπαρορέγη δημόσια γράμματα. 25

XXIII.

R DE POPULARIBUS ACTIONIBUS R

ES

1 PAULUS libro octavo ad edictum. Eam popularem actionem dici- [Pon. 24, 28. B. 60, 32, 5] E*
 mus, quae suum⁴ ius populi tuetur.

2 IDEM libro primo ad edictum. Si plures simul agant populari actione, prae- [B. 60, 32, 6] E
 tor eligat idoneorem. 30

3 ULPIANUS libro primo ad edictum. Sed si ex eadem causa saepius agatur, [B. 60, 32, 7] E
 1 cum idem factum sit, exceptio vulgaris rei iudicatae opponitur. In popularibus actionibus
 is cuius interest praefertur.

4 PAULUS libro tertio ad edictum. Popularis actio integrae personae permit- [B. 60, 32, 8] E
 titur, hoc est cui per edictum postulare licet. 35

F(XYMOC)

¹ sic ordina et supple: permittitur tenuioribus stipem menstruam conferre, dum tamen semel
 in mense coeant [conferendi causa]: sed religionis causa coire non prohibentur, dum tamen
 per hoc non fiat contra senatus consultum, quo illicita collegia arcentur, ne sub praetextu
 huiusmodi illicitum collegium coeat (ne sub ... coeat fortasse del.). quod non tantum in
 urbe, sed et in Italia et in prouinciis locum habere diuus quoque Seuerus rescripsit
² celebratur (dett.)? ³ ἡ ιερῶν ὄργιων θύται (u. i.)? ⁴ suum] sua ui?

1 h'uiusmodi F¹ 2 resscripsit F 3 reli- s. u.: ὄργεωνες οἱ θύται ... Σέλευκος ἐν τῷ
 gionis F 4 lice'a't F² 5 diuis] diut F¹ γόνιμητι τῶν Σόλωνος ἀξόνων ὄργεωνάς
 9 loco F¹ 13 patiri F², pater F¹: μερί- φηι καλεῖσθαι τοὺς συλλόγους ἔχοντας περὶ³
 zecθαι BS 16 tenui'orum F² 17 hurum F¹ τινας ἥρωας ἡ θεούς 23 σύγγειοι] BS, σύγ-
 19 duodecim' am' F² 20 quam] quem F¹ |
 οταιριαν F², οταιριαν F¹ 21 corrupant F¹ 24 ἀπαρορέγη BS 28 quae suum
 22 translata F | inluc F | ἡ ιερῶν ὄργιων ἡ
 ηαῦται] sic F, ιερῶν ὄργιων μηνύται BS: cf.
 Pollux 8, 107: ὄργεωνες οἱ κατὰ Δῆμος ἐν
 τακταῖς ἡμέραις θυοτες θυσίας τινάς et Suidas

s. u.: ὄργεωνες οἱ θύται ... Σέλευκος ἐν τῷ
 γόνιμητι τῶν Σόλωνος ἀξόνων ὄργεωνάς
 φηι καλεῖσθαι τοὺς συλλόγους ἔχοντας περὶ³
 τινας ἥρωας ἡ θεούς 23 σύγγειοι] BS, σύγ-
 φηι καλεῖσθαι τοὺς συλλόγους ἔχοντας περὶ³
 τινας ἥρωας ἡ θεούς 23 σύγγειοι] BS, σύγ-
 φηι καλεῖσθαι τοὺς συλλόγους ἔχοντας περὶ³
 τινας ἥρωας ἡ θεούς 23 σύγγειοι] BS, σύγ-

- 5 IDEM libro octauo ad edictum. Qui populari actione conuenietur, ad de- [B. 60, 32, 9] E
fendendum procuratorem dare potest: is autem, qui eam mouet, procuratorem dare non
potest.
- 6 || UPLIANUS libro uicensimo quinto ad edictum. Mulieri et pupillo popula- [B. 60, 32, 10] Ef 1:
res actiones non dantur, nisi cum ad eos res pertineat. 5
- 7 PAULUS libro quadragensimo primo ad edictum. Populares actiones non [B. 60, 32, 11] S
1 transeunt ad eum, cui restituta est hereditas ex Trebelliano senatus consulto. Item qui
habet has actiones, non intellegitur esse locupletior.
- 8 UPLIANUS libro primo ad edictum. Omnes populares actiones [Pon. 24, 28. B. 60, 32, 12] E
neque in heredes dantur neque supra annum extenduntur. 10

F(XYMOC)

1 defendum F